

SEURAKUNTIEN DIAKONIATYÖN JA
KUNNAN SOSIAALITOIMEN VÄLINEN
YHTEISTYÖ ESPOOSSA

Jyrki Myllärniemi
Opinnäytetyö, syksy 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonia ja kristillinen kasvatus
Sosionomi (ylempi AMK)

Tiivistelmä

Myllärniemi, Jyrki. Seurakuntien diakoniatyön ja kunnan sosiaalitoimen välinen yhteistyö Espoossa. Järvenpää, syksy 2010, 95 sivua, 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia ja kristillinen kasvatus. Sosionomi (ylempi AMK).

Opinnäytetyö käsittelee sosiaalityöntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden yhteistyötä Espoon kaupungin alueella. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Espoon kaupungin sosiaalitoimen ja Espoon seurakuntien yhteistyötä sosiaalitoimen työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta, sekä kuvata yhteistyön laatua, siitä saatuja kokemuksia ja sen tulevaisuuden näköaloja.

Opinnäytetyön tutkittavan aineiston muodostaa strukturoidulla kyselylomakkeella kerätty aineisto Espoon kaupungin sosiaalityöntekijöiltä ja Espoon seurakuntien diakoniatyöntekijöiltä. Kysely toteutettiin internetissä Webropol-ohjelmalla. Tutkimus on rakenteeltaan määrällinen tutkimus. Sen teoriapohjan muodostavat aikaisemmat tutkimukset, lainsäädäntö ja käytännöt sekä tutkijan omat havainnot. Vastauksia analysoitiin suodattamalla, ristiintaulukoimalla ja muilla määrällisen tutkimuksen menetelmillä, paitsi avoimien kysymysten vastauksia analysoitiin ryhmittelemällä ja Text Mining-ohjelmalla.

Kunnan sosiaalitoimen ja seurakuntien diakoniatyön yhteistyö Espoon kaupungin alueella on vakiintunutta ja se koskettaa huomattavaa osaa kyseisten työntekijäryhmien työntekijöistä. Yhteistyö on laaja-alaista, mutta rajoittuu kuitenkin selvästi joillekin osaluueille. Suurelta osin diakoniatyöntekijöiden ja sosiaalitoimen työntekijöiden ajatukset yhteistyöstä olivat samansuuntaisia. Työntekijöiden kokemukset yhteistyöstä olivat myönteiset, joskin kriittisiäkin arvioita esitettiin. Yhteistyön nähtiin olevan asiakkaan ja oman työn edun mukaista. Sosiaalitoimen ja diakoniatyön työntekijät arvioivat yhteistyön lisääntyvän tulevaisuudessa ja näkivät tarvetta kehittää yhteistyötä monin tavoin.

Asiakaslähtöisyys, joka sisältää käsityksen kokonaisvaltaisesta ihmisestä, hyötyy diakonian ja sosiaalitoimen yhteistyöstä. Yhteistyötä kuormittavat monet ulkoiset ja organisatoriset asiat, joten yhteistyön käytänteiden ja tavoitteiden kehittämiseen tulisi kiinnittää huomiota. Usein puhutaan diakonian ja sosiaalitoimen yhteistyön rajapinnoista, mutta olisikin perusteltua puhua yhdyspinnoista, yhdistävistä ja yhteisistä asioista.

Avainsanat: sosiaalitoimi, sosiaalihuolto, diakoniatyö, yhteistyö, diakoniatyöntekijä

Abstract

Myllärniemi, Jyrki. The cooperation of congregational welfare work and municipal social work in Espoo. Järvenpää, fall 2010, 95 pages, 1 appendix.

Diaconia University of Applied Sciences, Diak South Järvenpää. Degree Programme of Social Services. Diaconia and Christian Education. Master of Social Services.

This thesis handles the cooperation of social workers and deacons in the city of Espoo. The aim of the thesis was to research teamwork from the perspective of the social workers and deacons. Intention was also to describe the quality of the cooperation, experiences about it and the future prospects of the teamwork.

The research data has been collected with a half-structured questionnaire, which was sent to the social workers and the deacons of Espoo. Questionnaire was executed with Webropol-programme in the Internet. This survey is quantitative and its theoretical foundation consists of the earlier research, legislation and practices, and the perceptions of the researcher itself. Questions were examined with filtration, cross-tabulation and other methods of the quantitative research. Open questions, however, were analyzed by grouping them and with the help of Text Mining -program.

Cooperation between municipal social work and congregational welfare work in Espoo is well-established and it influences remarkable part of both social workers and deacons. Cooperation is extensive, but it limits evidently to some fields. The thoughts of deacons and social workers about the cooperation were similar to a great extent. Workers' experiences about the teamwork were positive, but critical comments were also made. Cooperation was seen beneficial to both customer and the work of the employee. Social workers and deacons estimated that cooperation would increase in the future and they saw a need to develop it in many ways.

Customer orientation, which includes the concept of a comprehensive human being, benefits from the cooperation of diaconia and social work. The teamwork is strained by many external and organizational factors, and that is why one must pay attention to the practices and targets of the cooperation. It is often spoken about the interfaces of welfare work and social work, but it would be reasoned to talk about the connective things and shared matters.

Keywords: social work, social welfare, diaconia, welfare work, cooperation, deacon.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
2. KUNNAN SOSIAALITOIMEN JA KIRKON DIAKONIATYÖN YHTEISTYÖ	8
2.1 Yhteistyö 1990-luvulta 2000-luvulle	8
2.3 Yhteistyö kirkon ja seurakunnan toiminnan näkökulmasta	13
3. DIAKONIATYÖN JA SOSIAALITOIMEN YHTEISTYÖ AIEMMAN TUTKIMUKSEN VALOSSA	15
4. KESKEISET KÄSITTEET	20
4.1 Kirkon diakoniatyö	20
4.1.1 Diakoniatyön määritelmä	20
4.1.2 Diakoniatyöntekijä	24
4.1.3 Espoon seurakuntien diakoniatyöntekijät	24
4.2 Kunnan sosiaalitoimi	25
4.2.1 Sosiaalihuolto	25
4.2.2 Sosiaalityöntekijä	26
4.2.3 Sosiaali- ja terveystalvuiden työntekijät Espoossa	27
4.3 Asiakkuuden määritelmä kunnan sosiaalitoimessa ja seurakunnan diakoniatyössä	27
4.3.1 Asiakkuus kunnan sosiaalitoimessa	27
4.3.2 Asiakkuus seurakunnan diakoniatyössä	28
5. ESPOO TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ	29
5.1 Espoon kaupunki	29
5.2 Espoon seurakunnat	31
6. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
6.1 Tutkimusmetodi	32
6.2 Aineiston keruu, käsittely ja analysointi	35
6.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset	37
6.3.1 Katoanalyysi	37
6.3.2 Kvaliteetti	39
7. KYSELUN TULOKSET KYSYMYSALUEITTAIN	41
7.1 Vastaajien taustat	41
7.2. Yhteistyön historia	45
7.3 Yhteistyön määrä ja sisältö	49
7.4 Kokemukset yhteistyöstä	54

7.5 Yhteistyön tulevaisuus	57
8. YHTEENVETO JA POHDINTAA	63
8.1 Yhteistyö osa sosiaalitoimen ja diakoniatyön työ kulttuuria Espoossa.....	63
8.2 Sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyön keskiössä asiakas ja asiakkaan taloudelliset kysymykset	66
8.3 Kokemukset yhteistyöstä myönteisiä.....	68
8.4 Yhteistyön arvioitiin lisääntyvän	69
8.5 Tiivistelmä tutkimuksen tuloksista	74
8.6 Ajatuksiani tutkimuksen tekemisestä.....	75
8.7 Tutkimuksen arviointia	76
LÄHTEET.....	78
LIITE 1	85

1. JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tutkitaan Espoon seurakuntien diakoniatyön ja Espoon kaupungin sosiaalitoimen välistä yhteistyötä. Suomessa on pitkät perinteet kunnan sosiaalitoimen ja seurakuntien diakoniatyön yhteistyölle (Ryökäs 2006, 137 – 140; Iivari & Karjalainen 1999, 19; Veikkola 2002, 113, 122–124). Yhteistä on paljon: asiakkaat, muuttuva toimintaympäristö, laman tuomat haasteet, niukat resurssit ja monia muita yhdistäviä asioita (Murto 2003, 64–66). Kaupungin sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyö on osa valtakunnallista toimintakulttuuria (Kallunki 2010, 13). Yhteistyöstä puhutaan eri yhteyksissä, siihen liittyy erilaisia odotuksia ja asenteita (Pyykkö 2004, 112). Kirkon työmuodoista juuri diakoniatyön arvostus on suomalaisessa yhteiskunnassa korkealla (Saari, & Kainulainen & Yeung 2005, 105). Yhteistyöhön liittyviä oletuksia käytetään työn suunnittelussa ja ne ovat merkittäviä kirkon ja seurakuntien asemalle yhteiskunnassa (Lampela-Kivistö 2003, 131–136). Diakonian yhteiskunnallista merkitystä ja tehtävää on kuitenkin tutkittu Suomessa vähän (Henttonen 1997, 15). Millaista diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyö oikein on Espoossa? Kuinka paljon sitä tehdään, millaisia kokemuksia siitä on ja millaista se on ollut? Entä mikä on sen tulevaisuus ja miten yhteistyötä voitaisiin kehittää?

Tutkimuksen aihe on kiinnostava ja ajankohtainen monista eri syistä. Diakoniatyön ja sosiaalitoimen kentässä on viime vuosina tapahtunut monia muutoksia. Diakoniatyöhön kohdistuu myös monenlaisia odotuksia sekä kirkon, että muun yhteiskunnan taholta. (Malkavaara 2000, 43 – 53; Pyykkö 2007, 109.) Myös sosiaalitoimi on ollut viimeisinä vuosina monien haasteiden edessä (Niemelä 2000, 61-62). Tutkimuksen aihe kiinnostaa minua myös henkilökohtaisesti, koska olen eri tehtävissä seurannut ja ollut myös toteuttamassa diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyötä Espoossa. Espoon seurakuntien diakoniatyön ja Espoon kaupungin sosiaalitoimen yhteistyön määrää ja sen sisältöjä on vähän tutkittu. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää seuraavia neljää tutkimusongelmaa:

1. Kunnan sosiaalitoimen ja seurakuntien diakoniatyön vaiheita työntekijöiden näkökulmasta

2. Työntekijöiden käsityksiä yhteistyön määrästä ja sisällöstä
3. Työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä
4. Kunnan sosiaalitoimen ja seurakuntien diakoniatyöntekijöiden ajatuksia keskinäisen yhteistyön tulevaisuudesta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin internet-kyselytutkimuksella. Kyselylomake lähetettiin kaikille Espoon seurakuntien diakoneille ja diakonisoille sekä Espoon kaupungin sosiaalihuollossa toimiville sosiaalityöntekijöille ja etuuskäsittelijöille, verkaneuvonnan, maahanmuuttajatyön, vammaispalvelujen ja työllistämistuen työntekijöille lähetetyllä kyselykaavakkeella. Diakoneilla ja diakonisoilla tarkoitetaan tässä kaikkia diakonian ja erityisdiakonian viroissa olevia Espoon seurakuntien työntekijöitä. Espoon paikallisseurakunnissa ja seurakuntayhtymän palveluksessa työskentelee 39 diakoniatyöntekijää ja Espoon kaupungin toimeentulotuessa, työllisyyspalveluissa, vammaissosiaalityössä sekä talous- ja verkaneuvonnassa 162 työntekijää. Harkitsin myös erityisnuorisotyönohjaajien mukaan ottamista, koska hekin tekevät yhteistyötä kaupungin sosiaalitoimen kanssa, mutta heidän ammatillinen orientaationsa on nuorisotyössä ja heidän työnkuvansa on erilainen kuin diakoneilla.

Tämä tutkimus liittyy Espoon seurakuntayhtymän espoolaista diakoniatyötä analysoivaan selvitykseen ”Diakoniatyö kartalle”, joka tehtiin vuosina 2007–2009, ja jota ohjasi Diakoniatyö kartalle -ohjausryhmä. Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa espoolaisen diakonian nykytilan ja tulevaisuuden vahvuuksia ja haasteita. Selvitys koostui useasta erillisestä tutkimuksesta, joiden kohteina olivat diakoniatyön perustehtävä, asiantuntijuus, ajankohtaiset tilastotiedot sekä sisäinen ja ulkoinen yhteistyö.

Tutkimuksen alussa esitellään tutkimuksen kannalta oleellista aikaisempaa tutkimusta. Teorian ja arkikokemusten pohjalta rakentuvat neljä tutkimusongelmaa, jotka esitellään tutkimuksessa seuraavaksi. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen kannalta oleellisia käsitteitä ja taustatietoa. Edellä olleet muodostavat tutkimuksen teorian ja viitekehyksen. Tutkimuksen metodia ja menetelmiä, sekä tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä esitellään ennen aineiston analyysin esittelyä. Tutkimuksessa tutkittavan aineiston muodostaa Webropol-ohjelmalla suoritettujen kyselytutkimusten vastaukset. Vastauksien purkaminen ja analysoiminen tehdään seuraavassa luvussa. Kysymykset on ryhmitelty jo kyselylomakkeessa tutkimusongelmien mukaisesti.

Seuraavassa luvussa esitellään keskeiset tutkimustulokset. Tutkimuksen lopussa on pohdintaa. Siinä esitellään tutkimusprosessia, tutkimuksen tuloksia sekä heränneitä kysymyksiä.

2. KUNNAN SOSIAALITOIMEN JA KIRKON DIAKONIATYÖN YHTEISTYÖ

2.1 Yhteistyö 1990-luvulta 2000-luvulle

Lama 1990-luvulla vaikutti monella tavalla diakoniatyön ja kunnan sosiaalitoimen yhteistyöhön. Lama osoitti diakoniatyön herkkyyden reagoida muutokseen ja ihmisten hätään. Diakoniatyön painopiste oli ennen lamaa vanhustyössä, sielunhoidossa, hengellisten palvelujen tarjoamisessa ja virkistystoiminnan järjestämisessä erityisryhmille. Diakoniatyö oli vakiintunutta, ja sen voidaan sanoa olleen jopa urautunutta. Laman myötä ja ihmisten hädän ja ongelmien nopeasti kasvaessa diakoniatyöntekijät ryhtyivät auttamaan ihmisiä niissä asioissa, joihin muu yhteiskunta ei vielä reagoinut. Diakoniatyöntekijät vastasivat ihmisten velkaongelmiin ryhtymällä velkaneuvojiksi. Mielenterveyspalvelujen palvelurakenteen muutoksen epäonnistuttua diakoneiden vastaanotoille tuli paljon mielenterveyskuntoutujia. Pitkittyneeseen taloudelliseen ahdinkoon ja sosiaaliseen syrjäytymiseen vastattiin työttömien ruokailuilla ja ruokapankeilla. Diakonian painopiste siirtyi työikäisiin ja työttömyyden seurauksena taloudellisiin kysymyksiin. Mielenterveyspotilaat olivat uusi ryhmä. Asiakkaiden määrä lisääntyi ja heidän ongelmansa olivat monimutkaisempia kuin aikaisemmin. (Malkavaara 2000, 50–51.) Valtion osuus hyvinvoinnin kustannuksista oli laskenut koko 90-luvun, mikä johtui lamasta ja valtiontalouden paineista. Sosiaaliturvan muutokset ja supistukset ovat kohdistuneet erityisesti siihen osaan kansasta, joka on muutenkin lujilla, muun muassa lapsiperheisiin, työttömiin ja pitkäaikaissairaisiin. (Harju, Niemelä, Ripatti, Siivonen & Särkelä 2001, 49–51.) Vuoden 1994 laki valtionosuusjärjestelmästä vaikutti merkittävästi muutokseen kunnan sosiaalihuollon ja seurakuntien diakoniatyön välisessä työnjaossa. Kun aiemmin valtionosuus oli selkeästi kohdennettua ja edellytti kuntien hoitavan itse sosiaalihuollon velvoitteet, voitiin uuden

lain astuttua voimaan kohdistaa valtionosuus kuntien parhaaksi katsomaansa kohteeseen ja toisaalta säästää siellä, mistä katsottiin mahdolliseksi. Nyt kunnat saivat tukeutua kolmannen sektorin ja seurakuntien apuun. (Juntunen & Saarela 2009, 41.) Diakoniatyön arkeen tuli kunnan sosiaalityön piirteitä. Kun aikaisemmin sosiaalitoimi oli pyrkinyt hoitamaan itse hyvinvointiyhteiskunnan asettamat velvoitteet, nyt diakoniatyöstä tuli tarpeellinen yhteistyökumppani, jopa siinä määrin, että diakoniatyöntekijät kokivat julkisen sektorin työntävän ihmisiä ongelmiseen heidän vastuulleen. (Malkavaara 2000, 50–51.) Sosiaalista tukea tuottavat toimijat pyrkivät myös verkostoitumalla turvaamaan kansalaisten hyvinvointia. (Eronen & Hoikkanen, Kinnunen & Lehto-Pusa, Rönnberg & Särkelä 1995, 74.)

Kirkon diakoniatyö laajentui ja muuttui erityisesti 1990-luvulla. Viime aikoina sen painopiste on siirtynyt myös lapsiperheisiin ja uhanalaisiin lapsiin. Seurakuntien diakoniatyöhön on tullut uusia työmuotoja, kuten rikosuhripäivystys, henkinen huolto onnettomuustilanteissa ja työttömien omaehtoinen toiminta. Avohoidon lisääntyessä mielenterveys- ja päihdeongelmaisten sekä vammaisryhmien leirien ja retkien merkitys on kasvanut. (Kunta ja seurakunta: yhteistyössä yhteisön hyväksi 2002, 42-43.) Laman vaikutukset seurakuntien diakoniatyössä jatkuivat tultaessa 2000-luvulle. Diakoniatyön yhteiskunnallinen painoarvo lisääntyi. 1990-luvun alussa syntyneet uudet toimintamuodot ja työn uudet painotukset vahvistuivat. (Salonen & Kääriäinen & Niemelä 2000, 33, 107.)

Sosiaalibarometrissä vuodelta 2009 kysytään kuntien sosiaalijohtajien näkemyksiä sosiaalitoimen palveluiden riittävydestä: 59 prosenttia heistä oli sitä mieltä, ettei jokin tai jotkin heidän kuntansa palveluista ole riittäviä. Kolme merkittävintä aluetta, joissa oli riittämättömyyttä, olivat riittämättömyysjärjestyksessä lastensuojelu, päihdepalvelut ja erityisryhmien asumuspalvelut. (Eronen, Londen, Perälähti, Siltaniemi & Särkelä R. 2009, 106.) Näyttäisi siltä, että diakoniatyössä on huomattu sosiaalijohtajien esiin nostamat ongelma-alueet. Kirkon diakoniatyön yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja sosiaalieettisen vastuun kantaminen ovat 1990-luvun lamavuosien jälkeen entisestään korostuneet; keinoja ovat olleet seurakuntien ruokapankit, kirkon nälkätyöryhmä, toiminta ylivelkaantuneiden auttamiseksi ja työttömien ihmisoikeuksien ajaminen. Diakoniatyössä on jouduttu myös kiinnittämään huomiota toimintaan

oikeudenmukaisemman yhteiskunnan puolesta. (Kunta ja seurakunta: yhteistyössä yhteisön hyväksi 2002, 43.)

Kuntien taloudellisen tilanteen arvioitiin heikkenevän 2000-luvun alussa, kuten myös seurakuntien. Tästäkin syystä kaikki toimijat, erityisesti seurakunnat, on tarvittu yhteistyöhön kuntien sosiaali- ja terveystoimen palvelujen turvaamiseksi. (Kunta ja seurakunta: yhteistyössä yhteisön hyväksi 2002, 11.) 2000-luvun nousukauden hyvinvoinnin kasvun ulkopuolelle jäi yhä suurempi osa kansalaisista. Myös maamme eri alueiden ja kuntien kyky huolehtia alueensa kansalaisista eriytyi, niin että kansalaisten mahdollisuudet saada palveluja riippuivat asuinpaikasta. Tämä on vastoin hyvinvointivaltion ideaa. Ihmisten lähipiiri ja järjestöt huolehtivat suuremmasta osasta hoivaa kuin julkinen sektori tai yksityiset markkinat. (Harju & Niemelä & Ripatti & Siivonen & Särkelä 2001, 49–51.) Diakoniasta onkin tullut merkittävä tekijä sosiaalipalvelujen tuottajana (Saari ym. 2005, 134).

Juha Pihkala totesi 90-luvun alussa, ennen kuin laman moninaiset vaikutukset olivat diakoniatyössä näkyvissä, ihmisten ongelmien ja hädän olevan niin laajoja ja monenlaisia, ettei kukaan voinut hallita niitä yksin. Diakonialta vaadittiin jo tuossa tilanteessa asiantuntemuksen lisäksi työskentelyä yhteisössä, vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Pihkala 1991, 137.) Tämä kehitys näyttää jatkuneen, ellei voimistuneenkin (Malkavaara 2000, 50–51). Vastuu hyvinvointiyhteiskunnasta on siirtynyt julkishallinnolta usealle toimijalle. Syntyneessä monitoimijamallissa suositaan verkostoyhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. (Möttönen & Niemelä 2005, 3.) 2000-luvulla yhteistyö onkin kehittynyt kohti hyvään verkostoyhteistyöhön kuuluvaa luottamusta ja yhteisten tavoitteiden asettelua. Vantaan Laurissa oli 15.2.2007 artikkeli, joka käsitteli diakonian roolia julkisen avun aukkojen paikkaajana. Artikkelin teemana oli Elina Juntusen, Henrietta Grönlundin ja Heikki Hiilamon tutkimus Viimeisellä luukulla. Kirjoituksen yhteydessä haastateltiin Korson seurakunnan diakoniatyöntekijää. Hänen mukaansa yhteistyö seurakunnan ja kaupungin sosiaalitoimen välillä toimii hyvin. (Juusela 2007.) Hän toteaa saman kuin Katja Suominen tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöiden käsityksistä diakoniatyön roolista auttamistyössä Turun kaupungin alueella, että asiakkaita ei ilman muuta ohjata sosiaalitoimesta diakoniatyölle, vaan vasta sitten, jos sosiaalitoimi ei jostakin syystä voi auttaa asiakasta. (Suominen 2008, 52, 58-62.) Sosiaalipalvelujen eri toimialueilla on

viime vuosina tehty laatusuositukset ja strategiat. Strategioissa otetaan huomioon paitsi kunnan omat palvelut, myös seurakuntien ja kolmannen sektorin tuottamat palvelut. Tämä painottaa moniammatillista palvelukenttää, jossa kunnat voivat hyödyntää esimerkiksi seurakuntien vankkaa kokemusta ja osaamista. (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi, 2002.)

Suomen seurakunnissa on lähes 1500 diakoniatyöntekijää ja kuntien palveluksessa noin 3500 sosiaalityöntekijää, joissakin kunnissa ei ole sosiaalityöntekijää ollenkaan. Diakoniatyö ei siis ole työntekijöiden määrässä laskettuna ollenkaan pieni toimija sosiaalitoimeen verrattuna. Tosin sosiaalitoimessa on runsaasti muiksi kuin sosiaalityöntekijöiksi tilastoituja työntekijöitä, jotka kuitenkin tekevät samoja työtehtäviä kuin diakoniatyöntekijät. 1990-luvun laman aikana diakoniatyö voimistui ja suuntasi toimintaansa sinne, missä sosiaalitoimi ei voinut hoitaa asianmukaisesti ihmisten hätää ja ongelmia. Diakoniatyön voidaankin sanoa olevan sekä työntekijöiden määrän suhteen että julkisen sosiaalihuollon täydentäjän roolissa oleellinen ja vaikuttava osa suomalaista sosiaaliturvaa. (Kajanoja 2007, 168.)

Eri seurakuntien kotisivujen ja kuntien dokumenttien perusteella diakonian ja sosiaalitoimen yhteistyö on yleistä, mistä muutamia esimerkkejä seuraavassa. Oulun ev.-lut. seurakuntien erityisdiakonian (koko kaupungin alueella toimivat kehitys-, kuulo- ja näkövammaisten parissa sekä päihde- ja kriminaalityössä olevat ja vapaaehtoistyötä koordinoivat diakonit) esittelyssä todetaan, että ”diakoniatyöntekijät toimivat usein yhteistyössä kunnan sosiaalityöntekijöiden ja alan järjestöjen kanssa. (www.oulunseurakunnat.fi/uutiset). Eurajoen kunnan sosiaalilautakunnan kokouksessa kohdassa ”Määrärahojen käytön ja tuloarvion sekä sitovien tavoitteiden toteutumisen tarkkailu ajalla 1.1.–31.12.2008” todetaan ”Sosiaalityöntekijät ovat tehneet yhteistyötä Eurajoen seurakunnan diakoniatyöntekijän kanssa (7 tapaamista)”. (www.eurajoki.fi). Hattulan seurakunnan kotisivuilla diakoniatyötä esittelevässä osiossa todetaan, että ”yhteistyötä tehdään vapaaehtoisjärjestöjen-, sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön kanssa”. (http://www.hattula-evl.fi/portal/toimintaa_seurakunnassa/diakoniatyö/).

2.2 Yhteistyö kunnan sosiaalitoimen näkökulmasta

Sosiaalityöstä diakoniatyössä ei ole annettu vastaavanlaista yleisohjetta kuin terveydenhoitotyöstä. Kuitenkin osa diakoniaviranhaltijoista on jo saanut diakonikoulutuksen, johon sisältyy sosionomin tutkinto. Sosiaali- ja terveysministeriön tulkinta on, että sosiaalityön asiakaslaki ei koske diakoniatyöntekijöitä. On selvitetävää, miten kunnissa mielletään diakoniatyöntekijöiden tekemä sosiaalityö. Onko se “kolmannen sektorin” vapaaehtoistyötä vai onko siitä mahdollista tehdä ostopalvelusopimus kunnan kanssa? (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi, 2002.) Kirkkohallituksen mukaan seurakunnat ovat julkisoikeudellinen yhteisö, eikä niitä voida sisällyttää käsitteen ’järjestö’ alle (Kirkkohallitus 1995, lausunto).

Toisinaan kuulee sanottavan, että diakoneilla on kokonaisvaltainen lähestymistapa asiakkaisiin, kun taas kunnan sosiaalityössä kohtaaminen ei olisi niin kokonaisvaltaista. Sosiaalityössä ongelmana onkin se, ettei ehditä tekemään muutos- ja erityisryhmiin kohdistuvaa sosiaalityötä, vaan joudutaan keskittymään paljolti taloudellisen auttamisen hoitamiseen. (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi 2002, 37.) Mutta myös sosiaalityössä työntekijä toimii läheisessä vuorovaikutussuhteessa asiakkaaseen, palveluiden ollessa henkilökohtaisia. (Ojuri 1996, 118.) Suurena haasteena onkin nähty se, että kuntien sosiaalityöntekijöiden työaika on kulunut pääasiassa toimeentulotukiasioiden hoitamiseen muun muassa lastensuojelun ja päihdehuollon, siis ennaltaehkäisevän ja muutossosiaalityön, kustannuksella. Sosiaalityön resurssien, erityisesti henkilöstön, määrä ei kuitenkaan ainakaan yksin selitä tehdyn työn määrän ja vaikuttavuuden heikkenemistä. Kuntien sosiaalitoimen henkilöstö väheni 90-luvulla vain muutamana vuonna. Vuonna 1990 sosiaalitoimen henkilöstömäärä oli lähes 101 000 ja vuonna 2001 vastaavasti yli 110 000. Henkilöstömäärän arvioidaan edelleen kasvavan ja määräaikaisen henkilöstön käytön vähenevän. (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi 2002, 36 – 37.)

Kirkkohallitus lähtee siitä, että vastuu sosiaalipalveluista on nimenomaan kunnalla. Kunnassa sosiaalialan palvelujen kokonaissuunnitelmaan tulee sisältyä siihen liittyvät seurakuntien, järjestöjen ja yksityisten palvelut. Kirkon ja seurakuntien diakoniatyön piirissä on monenlaista sosiaalipalvelujen tarjontaa, kuten päihdepalveluita, vanhusten ja vammaisten kerho- ja virkistystoimintaa, kehitysvammaisten päiväkoteja ja

suojatyöpaikkoja, tukihenkilökuntaa, työttömien ruokailuja jne. (Kirkkohallitus, 1995, lausunto.)

2.3 Yhteistyö kirkon ja seurakunnan toiminnan näkökulmasta

Kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön keskuksen kehittämissuunnitelmassa määritellään diakonia- ja yhteiskuntatyön painopistealueiksi arvokeskustelun ja yhteiskuntavastuun lujittaminen, diakoniaseurakunnan kehittäminen, osallisuuden vahvistaminen, yhteisöverkostojen rakentaminen ja kestävän kehityksen tukeminen. Kehittämissuunnitelmassa todetaan valtion ja kunnan vastuu kansalaisistaan ja hyvinvointipalvelujen tuottamisessa, mutta myös kirkon vastuu jäseniensä tukemisesta vastuulliseen ja yhteistä hyvää rakentavaan toimintaan yhteiskunnan jäsenenä. Seurakunnan ovat silloin uskon ja rakkauden yhteisöjä, kun sen jäsenet pyrkivät sellaiseen kristillisyyteen, jossa yhteinen vastuu, välittäminen ja huolenpito kuuluvat kristityn arkeen. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 1995, 40 – 44.) Ja toisaalta, diakoniatyön on hankalaa ottaa haltuun uusia tehtäviä, jollei se muuta työprosessejaan ja -strategioitaan enemmän seurakuntalaisia diakoniatyön vapaaehtoistoimintaan kannustavaan suuntaan (Henttonen 1997, 279). Kirkon diakoniatyö näyttäisi yhteiskunnan näkökulmasta vahvistuneen silloin, kun julkisen sektorin toiminta ja resurssit ovat heikentyneet ja päinvastoin. Mikä sitten on diakoniatyön rooli suhteessa julkisen vallan toimintaan? Korvaako se julkisen vallan toiminnan puutteita, vai onko se julkisen vallan toimintaa täydentävää? Täydentävää se on silloin, kun diakoniatyö kohdistuu sellaiselle alueelle, jossa on vähän huono-osaisuutta. Korvaavaa diakoniatyö on puolestaan silloin, kun se kohdistuu sellaisille alueille, joilla on paljon huono-osaisuutta. (Grönlund & Hiilamo 2006, 12.)

Kirkon tulee olla mukana julkisen sektorin, järjestöjen ja kansalaisten kanssa luomassa sellaista ihmisläheistä järjestelmää, jossa hyvä huolenpito lähimmäisistä toteutuu. Mummonkammarit ja muu vastaava seurakuntien toiminta on osaltaan ollut myös tukemassa sosiaali- ja terveystoimen ja vapaaehtoisten yhteistyötä. (Osallisuuden ja jakamisen yhteisö 1995, 15.) Vapaaehtoisina diakoniatyössä toimi vuonna 2001 lähes 27 000 seurakuntalaista. Heidän määränsä on 1990-luvulta lähtien lisääntynyt huomattavasti. Monissa seurakunnissa perustettiin 90-luvulla vapaaehtoistyön

keskuksia, jotka usein toimivat yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi, 2000, 42.)

Kirkon tulisi myös tukea lähiyhteisöjään ja niiden huolenpitoa lähimmäisistään ja siten ehkäistä syrjäytymistä ja edistää osallisuutta. Kirkon tulee tällaisessa verkostoitumisessa löytää ja säilyttää omasta tehtävästään nouseva rooli. (Osallisuuden ja jakamisen yhteisö 1995, 19.) Kirkon, erityisesti sen diakonian, onkin suostuttava elämään omaa aikaansa ja samanaikaisesti huolehdittava työnsä kehittämisestä ja oman identiteettinsä säilymisestä ajan vaatimusten edessä (Henttonen 1997, 26-27, 224-225). Yhteistyö ja verkostoituminen kunnan sosiaalitoimen, kolmannen sektorin ja seurakunnan vapaaehtoisten kanssa tukee osaltaan kirkon tehtävää ja kutsumusta. (Osallisuuden ja jakamisen yhteisö 1995, 20.)

Oman kokemukseni perusteella diakoniatyö elää tällä hetkellä muutoksien keskellä. Virka, työn sisältö ja menetelmät, asiakkaat ja yhteistyötahot sekä laajemminkin toimintaympäristö ja työn kehittämisen sekä johtajuuden kysymykset ovat ajankohtaisia ja ratkaisematta. Tämä tilanne on jatkunut jo ainakin 90-luvun lamasta lähtien. Samanlaisia haasteita on ollut kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla. Siellä kuitenkin lainsäädännölliset muutokset ja talouden vaikutus näkyvät voimakkaammin kuin kirkossa. Diakonian ja sosiaalitoimen yhteistyön kannalta merkittävimpiä lainsäädännöllisiä ja strategisia muutoksia on ollut julkisen sektorin suhtautumisen muutos kolmanteen sektoriin ja seurakuntien tekemään työhön. Kun kunnan sosiaalitoimi vielä 1980-luvulla lähti ajatuksesta, että sen oma toiminta ja palvelutuotanto oli kattavaa, 1990-luvulla kunnan sosiaalitoiminta alkoi hakeutua ja etsiä yhteistyötä seurakuntien kanssa. Luottamus seurakuntiin yhteistyökumppaneina lisääntyi tuolloin voimakkaasti. Siihen vaikutti osaltaan seurakuntien henkisen tuen tarve muutoksien keskellä ja kirkon diakonian nopea ja tehokas reagointi uusiin ongelmiin. (Eronen ym. 1995, 72-75.)

Diakonialle oli tyypillistä lisääntyvä yhteistyö kunnan sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin kanssa 1990-luvun loppupuoliskolla (Salonen ym. 2000, 107). Seurakuntien diakoniatyöstä tuli kunnan sosiaalityölle mieluinen yhteistyötaho (Malkavaara 2000, 51). Tämä koettiin ensin diakoniassa hämmentävänä, mutta sitten jopa imartelevana; ennen ei oikein kelvattu ja sitten oltiin kelvollisia yhteistyökumppaneita. Alkoi syntyä uudentyypisiä yhteistyöverkostoja seurakunnan, julkisen- ja kolmannen sektorin

välille. (Matthies 1996, 3.) Taloudellinen avustaminen on luonnollisesti ollut alusta pitäen oleellinen osa seurakuntien ja kirkon diakoniatyötä ja sen olemusta, tehtävää maailmassa. Muodot ja kohteet ovat vaihdelleet ajan ja tilanteen mukana. (Kansanaho ym. 1979, 16.)

Suomen evankelisluterilaiset seurakunnat on sidottu Suomessa kuntajakoon siten, että kunnan rajat määrittävät seurakunnan rajoja (parokiaalijärjestelmä). Kunnan jäsenyys (rajat) määrittää myös joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta seurakunnan jäsenyyden (erityisenä syynä verotus). Toisaalta uskonnonvapauslaki antaa jokaiselle oikeuden liittyä haluamaansa uskonnolliseen yhdyskuntaan tai erota siitä. Suomen kirkkolaki ei siis mahdollista henkilöseurakuntia, jolloin eri puolilla Suomea olevat henkilöt voisivat kuulua samaan seurakuntaan. Saman kunnan alueella voi olla useampia seurakuntia, jolloin ne muodostavat seurakuntayhtymän. Yksi seurakunta voi myös käsittää useamman kunnan alueen. (Halttunen ym. 2008, 31–33.) Tämä kunnan ja seurakunnan yhteys on ollut haasteellista, kun kuntarakenteen muutos 2000-luvulla on vaikuttanut merkittäväällä tavalla seurakuntien toimintaan. Seurakuntien yhdistyminen tai yhdistymiseen tähtäävät neuvottelut ovat koskettaneet 56 prosenttia Suomen seurakunnista. Seurakuntien yhdistymiseen on vaikuttanut myös seurakuntien toiminta- ja hallintorakenteen muutostarpeet (Gävert 2009, 2). Seurakunnilla tai seurakuntayhtymillä ja kunnalla on lain puitteissa mahdollisuus myös hoitaa joitakin tehtäviä yhdessä. Tällöinkin työsuhde perustetaan johonkin kunnan alueen paikallisseurakuntaan. (Halttunen ym. 2008, 67.)

3. DIAKONIATYÖN JA SOSIAALITOIMEN YHTEISTYÖ AIEMMAN TUTKIMUKSEN VALOSSA

Tässä luvussa esitellään kaupungin sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyötä tutkimusten, muun kirjallisuuden ja seurakuntien toimintaa esittelevien kotisivujen valossa.

Jari Rissanen on tutkinut diakoniatyön ja Launeen sosiaaliaseman välistä yhteistyötä. Rissanen toteaa tutkimuksessaan, että yhteistyötä on, mutta se ei ole erityisen aktiivista tai suunnitelmallista. Yhteistyö on toteutunut yksittäisissä tilanteissa ja asiakaslähtöisesti. Kokemukset yhteistyöstä olivat enimmäkseen myönteisiä ja sille koettiin olevan laajempaakin tarvetta. Yhteistyön nähtiin olevan eduksi asiakkaalle. Rissanen toi myös esille haasteita, jotka liittyivät erilaisen koulutuksen saaneiden ja erilaisten työyhteisöjen työntekijöiden vuorovaikutukseen, toisten työn tuntemiseen ja ammatilliseen arvostukseen. Erityisen mielenkiintoinen on pohdinta mielenmallien yhteistyön alkamiseen ja sujumiseen. Rissanen tuo esille tapaamisten ja vuoropuhelun tärkeyden yhteistyön kehittämiseksi. (Rissanen 2008, 30–31, 47–52.)

Yhteistyön suunnitelmallisuuteen ja yhteistyökumppanien työn tuntemisen tärkeyteen kiinnittää huomiota myös Katja Suominen tutkimuksessaan diakoniatyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyöstä Turun kaupungin alueella. Tutkimuksessa oli tavoitteena selvittää millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on diakoniatyön roolista auttamistyössä Turussa. Suominen viittaa tässä yhteydessä Yeungin tutkimukseen, jossa todetaan diakoniatyöntekijöiden pitävän sosiaalityöntekijöitä tärkeimpinä yhteistyökumppaneinaan. Näin ollen heidän käsityksellään diakoneista on merkitystä. (Yeung 2007, 8.) Suomisen tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijät ohjaavat asiakkaita diakoniatyöntekijän luokse, jos he kokevat asiakkaan tarvitsevan apua, mutta eivät voi sitä itse eri syistä antaa. Diakoniatyöntekijät ovat sosiaalityöntekijöiden mielestä niitä, joilla on mahdollisuus olla armeliaita. Toisaalta diakoniatyöntekijöiden ammatillinen rooli ja tehtäväkuva ovat jossain määrin selkiytymättömiä. Sosiaalityöntekijät pitivät diakonien auttamistyötä puolivirallisena työnä. Tärkeimmäksi yhteistyön alueeksi nousivat taloudellinen auttaminen ja siihen liittyvät käsitykset. (Suominen, 2008, 51–57.)

Valdemar Kallunki on tutkimuksessaan tutkinut seurakuntien ja kuntien yhteistyötä institutionaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Maanlaajuisen tutkimuksen taustalla oli teoria modernin yhteiskunnan eriytymiskehityksestä ja sakralisaation heikkenemisestä suhteessa julkiseen sektoriin ja erityisesti sen vaikutuksen ja läsnäolon merkityksestä yhteistyölle. Tutkimuksessa todetaan seurakuntien ja kuntien yhteistyön olevan, perustehtävien erilaisista funktioista huolimatta, vilkasta ja laaja-alaista. Kuntien suhtautuminen niiden toimintaa tukevaan seurakuntien työhön ja uskonnon

läsnäoloon yhteistyössä oli myönteistä. Yllättävää on se, että yhteistyö on vilkkaampaa alueilla, joilla hengellisen aineksen läsnäolo seurakunnissa on vahvempaa, kuten lapsityössä, verrattuna seurakuntien yhteiskunnallisesti suuntautuneempaan toimintaan, kuten diakoniatyöhön. Mielenkiintoinen oli tulos, jonka mukaan sosiaalinen diakonia on yhteistyöltään heikkoa aluetta ja keskittyy tukemaan kuntien tehtävää. Perinteinen diakonia on puolestaan Kallungin tulosten mukaan yhteistyön kannalta vahvaa aluetta ja tukee molempien organisaatioiden perustehtävää. Merkittävä uskonnon vaikuttamisalue on kirkon yhteiskunnallinen osallistuminen, joka tulee näkyviin esimerkiksi kirkon auttamistyössä ja kirkon osallistumisessa yhteiskunnallisten kriisien ja ongelmien hoitoon. Tutkimuksessa kyseenalaistetaan sekularisaatioteorian yksipuolinen näkemys eriytymiskehityksen tuomasta modernin yhteiskunnan eriytymisestä, sen kehityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä kirkon ja uskonnollisen joutumisesta yhteiskunnassa marginaaliin. (Kallunki 2010, 5–6 ja 13–16.)

Anne Birgitta Yeung on tutkinut altruismia Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Hänen tutkimuksensa tarkoituksena ei ollut tutkia kunnan sosiaalitoimen ja diakonian välistä suhdetta, mutta tutkimuksessa nousee esille joitakin tähän yhteistyöhön liittyviä seikkoja. Yeung toteaa altruismin olevan indikaattori, jonka avulla voidaan tarkastella kirkon ja sen diakonian roolia hyvinvointiyhteiskunnan toimijana. 1960-luku oli kirkon diakoniatyön uuden tehtävän etsimisen ja yhteiskunnallisen roolin selkeän heikentymisen aikaa. Tuolloin oli yhteiskunnassa vallalla ajatus julkisen sektorin itseriitaisuudesta ja kyvystä hoitaa itse kaikki hyvinvointiin liittyvät kansalaisten tarpeet. Kunnallisesta sosiaalipolitiikasta ja hyvinvointivaltiosta tuli totta. Tätä kuvasti hyvin vuoden 1972 kansanterveyslaki, jossa diakonian rooli siirtyi marginaaliin. Ajateltiin modernin yhteiskunnan instituutioiden sekularisaatio-kehityksen mukaisesti. Näin myös tapahtui. Mielenkiintoista oli kuitenkin, että seurakuntadiakoniamin hiljaisina vuosina diakonia samalla kehittyi yhteiskunnallisesti suuntautuneeksi. 1990-luvun laman aikana kirkon diakoniatyön painopiste siirtyi perinteisen diakonian alueelta (esim. vanhus- ja vammaistyö) taloudellisiin, sosiaalisiin ja mielenterveyden ongelmiin. 1990-luku oli diakoniatyön sosiaalisen ja yhteiskunnallisen roolin vahvistumisen aikaa. Kirkon diakoniatyön painopiste siirtyi siis kunnan sosiaalitoimen alueelle. Tämä tietysti aiheutti myös ristiriitoja diakoniatyön sisällä. Kyseltiin, missä menee kunnan sosiaalitoimen ja diakoniatyön raja, ja osa diakoniatyöntekijöistä halusikin pidättäytyä perinteisen diakoniatyön alueella. Voidaan kuitenkin sanoa, että kirkon sosiaalityölle

kehittyi laman aikana keskeinen rooli sosiaalityön toimijana. Tämä rooli on säilynyt hieman heikentyneenä, mutta silti edelleen vahvana. Viime vuosisataa tarkasteltaessa näyttäisikin siltä, että kunnan sosiaalitoimen vahvistuessa kirkon diakoniatyön yhteiskunnallinen rooli heikkenee ja päinvastoin.

Vuonna 1999 tehdyn Seurakuntien vaikuttajakyselyn mukaan enemmistö tutkimukseen osallistuneista työntekijöistä ja luottamushenkilöistä uskoi seurakunnilla ja kirkollisilla järjestöillä olevan tulevaisuudessakin merkittävä rooli useissa yhteiskunnallisissa tehtävissä. Kaiken kaikkiaan kirkon diakoniatyön rooli vahvistui yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalouden kentässä. Diakoniatyö pyrki rakentamaan yhteistyösuhteita ja -tapoja sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin kanssa. Yhteistyön muotoja ja periaatteita pyrittiin selkeyttämään kirkkohallituksen ja Suomen kuntaliiton yhteisessä selvityksessä. (Yeung 2005, 132–146.)

Yhteisvastuukeräyksen juhlavuoden tutkimusprojektissa Yhteisvastuukeräys ja sen kehittyminen näyttäytyy osana yhteiskuntamme kehitystä ja vaiheita. Sotien jälkeen keräyskohteet kohdentuivat Suomen rakentamiseen. Yleisen mielipiteen kiinnostuttua kansainvälisistä kysymyksistä 1960-luvulla, Yhteisvastuukeräys suuntautui kansainväliseen diakoniaan. Tämä kehitys jatkui 1970-luvulla. Elettiin hyvinvointiyhteiskunnan ja vaurastumisen aikaa. Oli varaa ajatella kehityksensä ihmisten oloja. Keräyksen tuotot kasvoivat. Kotimaan kohteet olivat eräänlaisia nostoja yhteiskunnassa, jonka uskottiin pystyvän pitämään huolta kansalaisistaan. 1990-luvun lama toi Yhteisvastuukeräyksenkin suuria muutoksia. Huomio kiinnittyi jälleen kotimaisiin kohteisiin, ja kansainväliset kysymykset jäivät taka-alalle. Yhteisvastuukeräyksellä kirkon diakoniatyö osallistui muiden toimijoiden kanssa laman tuomien yhteiskunnallisten ongelmien, kuten syrjäytymiskehityksen, ratkaisujen etsimiseen. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, tiedottaminen ja asennekasvatus ovat vahvistuneet viimeisinä kahtena vuosikymmenenä. Diakonia verkostoitui ja laajeni 1990-luvulla. Yhteisvastuukeräyksen projektit loivat mahdollisuuden ja veloitteen toimintaan muiden yhteiskunnan sosiaalisten toimijoiden, kuntien, kansalaisjärjestöjen ja asiantuntijaorganisaatioiden kanssa. Yhteisvastuukeräys on ollut tärkeä kirkon diakonian yhteiskunnallisen roolin ja näkyvyyden kannalta. Se on toteuttanut ja kehittänyt merkittävällä tavalla kirkon diakonista tehtävää. Yhteisvastuukeräyksellä on ollut myös tärkeä rooli paikallisseurakuntien ja kuntien yhteistyön kehittämisen

kannalta. Yhteisvastuukeräys on myös ilmentänyt yhteistyön tilaa ja muutoksia. (Malkavaara 2000, 209–221.)

Taina Paajanen on tutkinut diakoneiden ja sosiaalityöntekijöiden välistä kumppanuutta. Tutkimuksessaan hän huomasi sosiaalityöntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden erilaisen lähtökohdan yhteistyölle. Sosiaalityöntekijät joutuvat työssään keskittymään yhä enemmän lainsäädännön tuomien velvoitteiden hoitoon, eikä heillä ole aikaa varsinaiselle muutossosiaalityölle. Kunnallinen sosiaalityö tarvitsee diakoniatyöntekijää kumppaniksi asiakkaalleen, ei niinkään itselleen. Tällöin diakoniatyöntekijästä tulee sosiaalityön aukkojen paikkaaja, erityisesti psykososiaalisen palvelun alueella. Diakoniatyöntekijä toivoi sosiaalityöntekijästä yhteistyökumppania itselleen. Sosiaalityöntekijä määritteli diakoniatyöntekijän aseman epävirallisen kolmannen sektorin alueelle, jolloin yhteistyön edellytys oli sosiaalityöntekijän näkökulmasta diakoniatyöntekijän pysyminen positiossaan. Toisaalta sosiaalityöntekijä näki diakoniatyön oikeana auttamistyönä, oman työn rajausten ja diakoniatyön asiakaslähtöisyyden ja kokonaisvaltaisuuden takia. Merkittävää oli diakoniatyöntekijän ja sosiaalityöntekijän yhteistyössä asiakkuuden muodostuminen kolmanneksi yhteistyön vaikuttajaksi ja osapuoleksi. (Paajanen 2008, 47–48, 52, 68–69.)

Grönlund ja Hiilamo tutkivat diakoniatyötä hyvinvointivaltion mittarina. He toteavat tutkimuksessaan diakoniatyön työmuotojen korreloivan alueellisen huono-osaisuuden kanssa siinä määrin, että diakoniatyön voidaan todeta paikkaavan julkisen avun jättämiä aukkoja. Kolmannen sektorin tuottama lisäarvo hyvinvointipalveluissa ei ole siis sattumanvaraista tai mahdollisten resurssien aikaansaamaa. Tulos on merkittävä, koska suomalaisissa hyvinvointivaltion kuvauksissa kolmannen sektorin (johon siis kirkko tässä yhteydessä luetaan) tekemää työtä ei juurikaan tuoda esille. Kolmannen sektorin merkittävä rooli sosiaalipalvelujen tuottajana sopiikin huonosti käsitykseen Suomesta pohjoismaisena hyvinvointivaltiona, jossa julkinen sektori pitää kokonaisvaltaisesti huolta kansalaisistaan. Julkisella sektorilla diakoniatyön arvo nähdään tilana tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisena ihmisenä ja vaikeuksissa olevalle ihmiselle mahdollisuutena puhua luottamuksellisesti ongelmistaan. (Grönlund & Hiilamo 2006, 49-50.)

4. KESKEISET KÄSITTEET

4.1 Kirkon diakoniatyö

4.1.1 Diakoniatyön määritelmä

Kirkkolaissa todetaan diakonia kirkon yhdeksi perustehtäväksi: ”...toimii muutenkin...lähimmäisen rakkauden toteuttamiseksi” sekä seurakunnan tehtäväksi ”toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii...diakoniasta...sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus ja palvelutehtävistä” (Halttunen, Pihlaja & Voipio 2008, 22, 37–38). Kirkkojärjestyksessä seurakunnan tehtävä diakonian toteuttamiseksi määritellään seuraavasti: ”Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä.” (Halttunen ym. 2008, 318.)

Diakoniaa toteuttavat seurakunnat, järjestöt ja laitokset. Ensisijaisesti se on Suomen luterilaisessa kirkossa ymmärretty seurakuntien tehtäväksi. Diakonia on kristilliseen uskoon, rakkauteen ja ihmiskäsitykseen perustuvaa organisoitua palvelua. Sen tehtävänä on etsiä, lievittää ja poistaa ihmisten hätää ja kärsimyksiä, sekä auttaa ihmisiä selviytymään vaikeuksiensa keskellä. (Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön esite 2005, 4–5.)

Kirkkohallituksen suosittamassa seurakunnan diakoniatyön johtosääntömallissa todetaan, että harjoittaessaan diakoniaa seurakunta ja sen yksittäiset jäsenet pyrkivät:

1. etsimään ja tunnistamaan ympärillään esiintyvää kärsimystä ja hätää sekä lieventämään ja poistamaan sitä
2. edistämään ihmisarvoisen elämän, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja vastuullisuuden toteutumista sekä ihmisten keskinäisissä ja yhteiskunnallisissa ratkaisuissa että kansojen kesken

3. vaikuttamaan asenteisiin siten, että ihmiset sekä yksilöinä että yhteiskunnan jäseninä pyrkisivät edistämään yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä varjelemaan ympäristön ja koko luomakunnan eheyttä
4. kantamaan maailmanlaajuisen Kristuksen kirkon osana vastuuta myös kaukaisista lähimmäisistä

Seurakunta toteuttaa diakonista tehtäväänsä mm. seuraavasti:

1. ohjaamalla ja varustamalla seurakuntalaisia lähimmäisvastuuseen omassa elämänpiirissään ja seurakunnan toiminnassa
2. antamalla talousarvioon otetuin määrärahoihin ja vapaaehtoisesti kootuin varoin välitöntä rahallista apua sitä kipeimmin tarvitseville
3. liittymällä diakoniatyössä paikkakunnan lakisääteisen ja vapaaehtoisen sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuteen sekä rovastikunnan, hiippakunnan ja kirkon yhteiseen diakoniatyöhön
4. ylläpitämällä kirkkojärjestyksessä säädettyä ja diakoniatyössä muutoin tarpeellista henkilöstöä
5. käyttämällä kansainvälisen diakonian kanavina Kirkon Ulkomaanapua ja kirkon lähetysjärjestöjä. (Veikkola 2002, 121.)

Diakonian tulee edistää yhteistä ja yksilön hyvää osallistumalla yhteiskuntavastuuseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteiseksi hyväksi 2002, 40–41). Diakoniolla on yhteiskunnallinen vastuu, profeetallinen tehtävä, mikä näkyy sekä paikallisseurakunnan työssä että kirkon kansainvälisessä toiminnassa. Slovakiassa Bratislavassa pidettiin 1994 eurooppalaisen diakonian suuntaa ja strategiaa käsittelevä kokous. Kokouksessa syntyneessä ns. Bratislavan julistuksessa todetaan diakonian tehtäväksi ”kohdata muuttuva yhteiskunta ja pyrkiä yhdessä muiden kanssa muuttamaan taloudellisia ja poliittisia valtajärjestelmiä aktiivisen, ihmisoikeuksia tunnustavan demokratian luomiseksi”. (Henttonen 1997, 40–43.)

Diakonian raamatulliset perusteet löytyvät sekä Vanhasta että Uudesta testamentista ja myös varhaiskirkon traditiosta. Näin siitäkin huolimatta, vaikka diakoniaa ei voisikaan kohdentaa tiettyyn Raamatun kertomukseen tai Raamatun kohtaan.

Vanhan testamentin lakikokoelmissa on jo näkyvissä tavoite oikeudenmukaiseen ja toisista huolehtivaan yhteiskuntaan, vaikkakin lähimmäisyyden ajateltiin koskevan vain omassa maassa asuvia ihmisiä (Sollamo 1991, 11). Mooseksen 3. kirjan 19. luvun jakeessa 18 on kymmenen käskyn tiivistelmä: Rakasta lähimmäistä niin kuin itseäsi. Samaa ilmaisua käytti myös Jeesus. Mooseksen kirjoissa on myös monia konkreettisia ohjeita yhteisön heikoimmista huolehtimiseen. Esimerkkeinä tästä ovat riemuvuosi, ohje joka seitsemäs vuosi tapahtuvasta velkojen anteeksiantamisesta tai kehotus jättää pelloille korjuun jäljiltä viljaa vähäosaisia varten. (Hissa 1994, 15.) Vanhassa testamentissa esimerkkinä on erityisesti profeettojen toiminta. Profeetat puhuivat Jumalan sanana, että köyhistä, leskistä, muukalaisista ja orvoista tulee pitää huolta. He vastustivat moninaista epäoikeudenmukaisuutta ja kritisoivat yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta. Profeetat halusivat myös tuoda toivoa vaikeassa asemassa oleville ja palauttaa heidän osallisuutensa yhteisöön, jos sitä nyt oli koskaan ollutkaan. (Aamos 2:6, 3:10, 5:10–12.) Profeettojen toiminta liittyi usein ajallisesti yhteiskunnallisiin muutoksiin (Sollamo 1991, 16–22).

Uudessa testamentissa diakoninen ajatus läpäisee koko kirjakokoelman. Jeesuksen toiminta köyhien ja syrjäytettyjen ystävänä, ihmisten parantajana ja jopa henkensä toisten puolesta antavana palvelijana sekä hänen opetuksensa (Laupias samarialainen LK 10:25–37) antavat meille yksiselitteisen esimerkin suhteesta lähimmäiseen ja kirkon toiminnan periaatteisiin. (Veikkolainen 2003, 6.)

Alkuseurakunnassa usko ja keskinäinen rakkaus liittyivät yhteen, ja jakaminen sekä huolenpito olivat oleellinen osa yhteisön elämää (Apt. 2:42–47). Lähimmäisenrakkauden käytännön toteuttaminen oli siinä määrin seurakunnan toiminnan läpäisevää, ettei sanaa diakonia tai diakoniaa erillisenä toimintana tarvinnut määritellä. Diakonia oli osa yhteisön elämää, jumalanpalveluksista alkaen. Myöhemmin tuli tarkoituksenmukaiseksi järjestää seurakunnan toimintaa ja jakaa tehtäviä, jotta eri toiminnot tulisivat hyvin hoidettua. Diakonia säilyi kuitenkin vielä tuossa vaiheessa jokaisen kristityn elämäntavan näkyvänä muotona. Alkuseurakunnan diakonian organisoimisesta ja organisoitumisesta kertovat Rooman seurakunnalle suoritettu avustuskeräys (1: Kor. 16:1–4). Toinen oleellinen raamatunkohta on Apostolien tekojen luvun 6 jakeet 1–6, jotka kertovat diakonien asettamisesta. (Veikkolainen 2003, 6–7.)

Diakoniatyö on eri aikoina ja erilaisissa konteksteissa saanut erilaisia muotoja. Diakonia on eräänlainen synteesi Jumalan rakkaudesta ja diakonian teologiasta ja toisaalta ympäröivän yhteiskunnan ja ihmisten tilanteesta. Diakonia on vastausta ihmisen ja ihmiskunnan konkreettiseen hätään ja avuntarpeeseen. (Henttonen 1997, 40–45.) Diakoniatyö tai diakonia on käsitteenä monikerroksinen. Se voi kuvata diakoniatyöntekijän tekemää työtä tai kaikkien kristittyjen toimintaa lähimmäisten hyväksi. Kai Henttonen esittelee kirjassaan Erik Blennergin laajenevan määrittelyn diakoniasta. Blennergin mukaan ensimmäinen ja suppein määritelmä diakoniasta on kirkollisen diakonaatin toiminta. Toisena Blennergin määritelmässä diakonia nähdään kirkon sosiaalisena työnä. Kolmantena vaiheena diakonia nähdään kirkon poliittisena ja sosiaalisena vastuunkantamisena. Yhä laajentaen diakonia voidaan neljännessä vaiheessaan selittää kirkollisena työnä koko ihmisen puolesta. Viidentenä diakonia määritellään kaikkien kristittyjen sosiaalisena vastuunkantamisena. Kuudentena diakonia on kaikkien kristittyjen sosiaalista ja poliittista vastuunkantamista. Laajimmillaan diakonian käsite sisältää kaikki hyvät ja rakentavat teot maailmassa. Diakonia voidaan siis nähdä kirkon kutsumuksena, tehtävänä, kirkon ammatillisena sosiaalisena toimintana tai kaikkien kristittyjen, jopa kaikkien ihmisten, lähimmäisen parhaaksi tähtävänä toimintana. (Henttonen 1997, 130–132.)

Puhuessamme diakoniatyöstä Suomessa tarkoitamme usein Blennergin seitsemän kohdan määritelmän kahta ensimmäistä kohtaa. Näin ymmärrettynä diakonia, tai oikeastaan kirkon diakoniatyö, voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: sosiaaliseen työhön, pastoraaliseen hoitoon, välineelliseen toimintaan ja spirituaaliseen toimintaan. Sosiaalisessa työssä diakoniatyö toimii yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, etsien ja auttaen kaikkia sosiaalisessa hädässä olevia ihmisiä. Pastoraalisessa hoidossa on kyse paljolti kuuntelemisesta, sielunhoidosta ja rinnalla kulkemisesta. Välineellisessä toiminnassa diakonia oikeuttaa kirkon olemassaoloa yhteiskunnassa yhteiskunnallisesti hyödyllisenä, sosiaalisena toimijana. Diakonian välineellinen merkitys näkyy myös kirkon mission, evankeliumin välittämisen välineenä. Spirituaalisessa toiminnassa korostuu hoiva, huolehtiminen ja hengellinen toiminta. (Seppänen & Toikkanen 2007, 163.)

4.1.2 Diakoniatyöntekijä

Kirkkolain kuudennessa pykälässä mainitaan diakonin virka ja viitataan kirkkojärjestykseen (KJ 6:9,1 ja 50), jossa se todetaan kirkkoherran ja kanttorin viran ohella yhdeksi seurakuntien pakolliseksi viraksi: ”seurakunnassa tulee yleensä olla vähintään ... ja yksi diakonin virka”. Diakonin virka voi olla myös useamman seurakunnan tai seurakunnan ja seurakuntayhtymän yhteinen virka. (Halttunen ym. 2008, 67, 357, 335.)

Seurakunnissa työskentelee diakonian koulutuksen (diakonit ja diakonissat) saaneita työntekijöitä noin 1200 henkilöä. Heidän lisäksi seurakunnissa toimii runsaasti vapaaehtoisia työntekijöitä. (Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön esite 2005, 4–5.) Vuoden 2000 tilastojen mukaan seurakunnissa työskenteli diakonian organisoidussa vapaaehtoistoiminnassa 27 000 seurakuntalaista. Vuonna 1995 tehdyssä Monitoritutkimuksessa 15–75-vuotiaista kansalaisista puolet ilmoitti olevansa kiinnostuneita osallistumaan seurakunnan vapaaehtoistoimintaan. (Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa ja järjestöissä 2001, 66.)

Kirkkojärjestyksessä todetaan pätevydestä diakonian virkaan viittaamalla piispainkokouksen (18.9.1996/21§) periaatteeseen, jonka mukaan ammattikorkeakoulututkinto antaa pätevyyden diakonin ja diakonissan virkaan (Halttunen ym. 2008, 357). Diakonien koulutus antaa tänä päivänä pätevyyden myös kunnan sosiaaliohjaajan tehtäviin.

4.1.3 Espoon seurakuntien diakoniatyöntekijät

Vuonna 2009 Espoon seurakuntien palveluksessa oli 645 henkilöä. Kiinteistö-, hallinto- ja toimistotehtävissä työskenteli 43 prosenttia ja toiminnallisissa (kasvatus, diakonia, toimitukset yms.) tehtävissä 57 prosenttia kaikista työntekijöistä. Koko henkilöstöstä naisia oli 76,3 prosenttia ja miehiä 23,7 prosenttia. (Espoon seurakuntayhtymän henkilöstökertomus 2009, 4–10.) Espoon seurakuntayhtymän henkilöstöstä vuonna 2009 diakoneja tai diakonissoja oli 54 henkilöä, joista naisia oli 52 ja miehiä 2.

Diakonian virkoja oli 41. Diakoniatyöntekijöistä naisia oli 96 prosenttia ja miehiä 4 prosenttia, kun kaikista Espoon seurakuntien työntekijöistä naisia oli 76 prosenttia ja miehiä 24 prosenttia. Esimerkiksi nuorisotyönohjaajista naisia oli 70 prosenttia ja miehiä 30 prosenttia. Diakoniatyöntekijöiden kokonaismäärässä on tapahtunut viiden vuoden aikana selkeää lisäystä, vuonna 2005 heitä oli 48 ja 2009 vuonna 54. (Espoon seurakuntayhtymän henkilöstökertomus 2009. s. 4–10.)

4.2 Kunnan sosiaalitoimi

4.2.1 Sosiaalihuolto

Sosiaalihuollolla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain (710/1982) ensimmäisen pykälän perusteella sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia sekä niihin liittyviä toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. Sosiaalihuollon päätehtäviä ovat ennaltaehkäisevä sosiaalihuolto, sosiaalipalvelut ja viimesijainen toimeentuloturva. Sosiaalihuoltoa sääntelee yleislakina sosiaalihuoltolaki ja toisena yleislakina laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemasta. Vaikka lainsäädäntö velvoittaa kuntaa järjestämään sosiaalihuollon ja sosiaalipalvelut asukkailleen, se ei yleensä säätele toiminnan sisältöä tai järjestämistapaa. (Narikka 2001, 125.) Perustuslaki toteaa kunnalla tai valtiolla olevan velvollisuus taata jokaiselle kansalaiselle riittävät, laissa tarkemmin määritellyt sosiaali- ja terveystalvet. Jokaiselle, joka ei pysty hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on laissa säädetty oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon. (Uotinen 2004, 10.) Kunnan sosiaalihuollon tehtäviä ovat ohjauksen ja neuvonnan järjestäminen etuuksista, tiedottaminen sosiaaliturvasta, sosiaalipalvelujen järjestäminen, toimeentulotuki, sosiaaliavustukset sekä sosiaalihuoltoon liittyvä koulutus ja kehittämistoiminta. Kunnan tulee myös muin tavoin edistää sosiaalisten olojen kehittämistä ja sosiaalisten epäkohtien poistamista. Kunnalla on järjestämisvastuu seuraavista sosiaalipalveluista: sosiaalityö, kasvatus- ja perheneuvonta, kotipalvelut, asumispalvelut, laitoshuolto, perhehoito ja omaishoidon tuki. Lisäksi kunnalla on monia muita sosiaalipalveluja, joista on säädetty erikseen. Näitä ovat muun muassa lasten ja nuorten huolto, lastenvalvojan tehtävät,

vammaispalvelut ja kehitysvammaisten erityishuolto, lasten päivähoito, kuntouttava työtoiminta sekä muut sosiaalipalvelut. (Narikka 2001, 123–124.)

Varsinaisesti sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa sosiaalihuollon ammattilaisen tekemää ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilön ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta (Narikka 2001, 124). Asiakastasolla sosiaalityö on ammatillinen, vuorovaikutuksellinen ja muutokseen tähtäävä ongelmanratkaisuprosessi. Sitä voidaan kutsua muutossosiaalityöksi. Yhteiskunnallisella tasolla sosiaalityö on tiedon tuottamista ja tiedottamista, vaikuttamista sekä asiakkaan oikeuksien huomioimista päätöksenteko- ja suunnitteluprosessissa. (Sahala & Karhunen 2004, 17–18.) Sosiaalityön käsite kattaa useita toimialoja ja asiakkaan syyt tulla sosiaalihuollon asiakkaaksi voivat liittyä toimeentulon lisäksi esimerkiksi opiskeluun tai ihmissuhteisiin. Sosiaalityössä joudutaan tänä päivänä myös arvioimaan erilaisten yhteiskunnallisten ratkaisujen vaikutuksia asiakkaiden tilanteeseen ja avun tarpeeseen. (Narikka 2001, 123–125.)

4.2.2 Sosiaalityöntekijä

Tässä tutkimuksessa on kyselyn avulla kartoitettu aikuissosiaalityötä tekevien Espoon kaupungin työntekijöiden mielipiteitä. Heitä työskentelee eri tehtävissä, kuten velkaneuvonnan ja toimeentulotuen parissa, heillä on erilaisia koulutustaustoja (merkonomi, sosionomi, lakimies jne.) ja heillä on erilaisia virkanimikkeitä, kuten etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä.

Sosiaalityön toteuttamisesta kunnissa vastaavat akateemisen loppututkinnon suorittaneet sosiaalityöntekijät kunnan virkamiehinä (Narikka 2001, 124). Osaaminen aikuissosiaalityöhön muodostuu muustakin kuin muodollisesta pätevyydestä. Työssä tarvittavan pätevyuden voidaan ajatella muodostuvan yleensä työtä koskevasta ymmärryksestä, tilannekohtaisesta sosiaalityön väliintulon ymmärtämisestä ja kyvystä arvioida itseään ja työn vaikuttavuutta. (Karvinen 1996, 39.)

4.2.3 Sosiaali- ja terveystoimen työntekijät Espoossa

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimessa henkilöstön määrä oli vuoden 2009 lopussa 6115 henkilöä. Henkilöstö väheni edellisestä vuodesta 110 henkilöllä. Naisten osuus henkilöstöstä oli 93 prosenttia ja miesten 7 prosenttia. 18 prosenttia henkilöstöstä työskenteli perhe- ja sosiaalipalveluissa (1071 henkilöä), terveystoimissa 13 prosenttia (819 henkilöä) ja vanhusten palveluissa 20 prosenttia (1232 henkilöä). Lähes puolet toimialan henkilöstä työskenteli vuoden 2010 alusta sivistystoimeen siirtyneessä päivähoitossa. Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöstä 3,6 prosentilla (218 henkilöä) äidinkieli oli joku muu kuin jompikumpi kotimaisista kielistä. (Sosiaali- ja terveystoimen toimintakertomus 2009, 9-10.)

Tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä ammattiryhmiä ovat perhe- ja sosiaalipalveluissa työskentelevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja etuuskäsittelijät. Sosiaalityöntekijöitä oli 94 henkilöä, sosiaaliohjaajia 54 ja etuuskäsittelijöitä 55 henkilöä. Aikuissosiaalityössä työskenteli 22 sosiaalityöntekijää, 18 sosiaaliohjaajaa ja 55 etuuskäsittelijää.

4.3 Asiakkuuden määritelmä kunnan sosiaalitoimessa ja seurakunnan diakoniatyössä

4.3.1 Asiakkuus kunnan sosiaalitoimessa

Asiakas voidaan nähdä palvelun kohteena, kuluttajana ja kansalaisena. Kaiken kaikkiaan asiakas-käsite on monimuotoinen (Sosiaaliportti 2009). Asiakkuus on haasteellinen käsite. Jo se on merkittävää, mistä suunnasta asiakkuutta määritellään. Näkökulmia voi olla työntekijän, organisaation tai asiakkaan itsensä perspektiivit. (Laitinen 2006.) Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista on säädetty laissa. Laissa todetaan hänellä olevan oikeus hyvään kohteluun, itseään ja asiaansa liittyvään riittävään informaatioon ja päätökseen saantiin asiassaan. Lisäksi asiakkaalla on oikeus tulla kuulluksi, oikeus palvelusuunnitelmaan, itsemääräämisoikeuteen ja itselleen edullisimpaan palveluun tai etuuteen. Asiakkaalla on velvollisuus myötävaikuttaa asiansa käsittelyyn, esimerkiksi antamalla kaikki tarpeelliset tiedot. (Laki

sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.0.2000/812, luku 2: Asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet.)

Asiakas on palvelujen tai palvelutuotteiden vastaanottaja. Asiakas voi olla luonnollinen henkilö, henkilöryhmä tai organisaatio. Sosiaaliviraston asiakas on ensisijaisesti henkilö, jolla on yksilöllinen henkilötunnus (yksilöasiakas). Kuitenkin eräissä palveluissa asiakkaana voi olla perhe, kotitalous tai esimerkiksi koululuokka (asiakasryhmä) tai asiakkaat voidaan kirjata identifioimattomina kävijöinä (käyntiasiakas tai ilmoitusasiakas). Palvelun tuottajan näkökulmasta asiakkaita ovat myös palvelun maksajat, jotka usein ovat organisaatioita (sosiaalikeskus, toinen kunta jne.). Yksilöasiakas on yksilöity (henkilötunnuksella ja nimellä yksilöity) luonnollinen henkilö, joka hakee, jolle haetaan tai joka saa palvelua, hoitoa, tukea tai avustusta, tai henkilö, jonka avuntarve on tullut tietoon. Asiakas on yleensä asukas. Kaikki asiakkaat eivät kuitenkaan asu siinä kunnassa, josta he palveluja saavat. Asiakkaan ominaisuuksia ovat muun muassa ikä, sukupuoli, koulutus, siviilisääty, ammatti ja sosioekonominen asema. Asiakkaita ovat todelliset ja/tai mahdolliset asiakkaat, jotka yhdessä muodostavat palveluntuottajan asiakaskunnan. (Stakes 2009.)

Asiakasryhmä on perhe, kotitalous, koululuokka tai muu kiinteä, selvästi määriteltävissä oleva ryhmä, joka kokonaisuutena saa palvelua. Asiakkuus on organisaatioyksikön ja asiakkaan välinen vuorovaikutussuhde, joka kestää sen palveluprosessin ajan, jonka asiakas saa palveluja. Asiakkuuden syntyminen sosiaali- ja terveydenhuollossa edellyttää sitä, että ehdot palvelujen piiriin ottamisesta täyttyvät (asiakkuuden ehdot). (Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto 2009.)

4.3.2 Asiakkuus seurakunnan diakoniatyössä

Diakoniatyön asiakkuus syntyy kohtaamisessa. Ihminen, joka on avun tarpeessa ja tulee diakoniatyöntekijä luokse, on asiakas (Kettunen 2001, 23–28). Raili Gothónin ja Eila Juntusen tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti diakonisen hoitotyön sisältöä ja ammatillisuutta sekä sitä miten, missä ja ketä diakoniatyöntekijät kohtaavat auttamistyössään. Asiakkuuden määrittää ihmisen tarve, elämäntilanne ja hätä,

erityisesti kirkkolain määrittelemä avun tarve. (Gothóni & Juntunen 2010, 70.) Oleellista ei siis ole, kuka auttaa tai ketä autetaan, vaan avun tarve. Asiakkuus syntyy avun tarpeesta (Kopperi 2007, 144). Diakonian palveluja käyttäviä henkilöitä kutsutaan asiakkaisiksi. Asiakassuhde nähdään diakoniassa mahdollisimman tasaveroisena ja asiakas oman elämänsä asiantuntijana. Diakoniatyössä on pidetty tärkeänä asiakkaan luottamusta, auttamista ja asiakkaan kohtaamista. Tällöin ei ole kiinnitetty huomiota esimerkiksi tilastointiin, vaan oleellista on se, mitä tapahtuu siinä hetkessä autettavan lähtökohdista käsin. Tämä kuvaa osaltaan sitä, että asiakas on auttamisen objekti (Kinnunen 2009, 14–15). Tänä päivänä diakoniatyön asiakkaiden elämäntilanteet ja ongelmat ovat moninaiset. Ongelmat ovat usein kasaantuneita ja syviä. Taloudellisten ongelmien lisäksi heillä on usein sosiaalisia, päihteiden käyttöön ja terveyteen liittyviä ongelmia. Tämänkaltainen tilanne tuli näkyviin diakoniatyön asiakkaissa erityisesti 90-luvun laman jälkeen. Kaupunkiseurakunnissa tyypillinen diakoniatyön asiakas on joko yksinhuoltajaäiti tai syrjäytynyt työkäinen mies. Uutena ryhmänä ovat nuoret opiskelijat, joilla on taloudellisia ongelmia. Diakoniatyön taloudellisen avun asiakkaita ovat työttömät, pientä eläkettä saavat ikääntyneet, velkaantuneet, opiskelijat, pienyrittäjät ja matalapalkkaiset tai pätkätyötä tekevät työntekijät. (Grönlund & Juntunen 2006, 183–184.)

5. ESPOO TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ

5.1 Espoon kaupunki

Koska tutkin diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyötä Espoossa, on perusteltua kuvata tutkimuksen toimintaympäristöä. Sen lisäksi, että kuvaan Espoota yleisesti, kuvaan Espoon kaupungin ja erityisesti sen sosiaalitoimen sekä Espoon seurakuntien ja niiden diakoniatyön organisaatiota ja tunnuslukuja.

Espoo on Suomen toiseksi suurin kaupunki. Asukkaita on yli 241 000. Espoo on osa pääkaupunkiseutua, naapureinaan Helsinki, Vantaa, Kauniainen, Vihti, Kirkkonummi ja Nurmijärvi. Espoolaisista 83,6 prosenttia ilmoittaa äidinkielekseen suomen. Ruotsinkielisiä on 8,3 prosenttia, muunkielisiä 8,0 prosenttia. Espoo on

monikulttuurinen kaupunki, jossa puhutaan yli 120 kieltä. Vuonna 2009 Espoossa oli yli 18 000 vieraskielistä asukasta. Espoossa oli ruotsinkielinen enemmistö 1940-luvun lopulle, jolloin suomenkielisistä tuli väestön enemmistö. Nyt siis ruotsinkielisiä on 8,3 prosenttia. (Espoon taskutilasto 2010, 8–11.) Espoosta tuli kaupunki vuonna 1963 ja kaupunki vuonna 1972. Vaikka Espoo on nuori kaupunki, on sillä ja Espoon seurakunnilla pitkä yhteinen historia. Ensimmäiset kirjalliset maininnat Espoosta ja Espoon seurakunnasta löytyvät jo 1400-luvulta, jolloin myös Espoon tuomiokirkko on rakennettu. (Ojanen 1990, 18–19.) Vuonna 2008 vietettiin yhteisiä 550-vuotisjuhlia.

Espoo muodostuu useista keskenään erilaista kaupunkikeskuksista ja varsinaista perinteistä keskustaa ei Espoossa ole. Tosin hallinnollinen keskus, johon kaupungin virastot ja hallinto ovat keskittyneet, on nimeltään Espoon keskus. Espoolaisuutta määritelläänkin kaupunkilaisuuden ja maalaisuuden välimaastossa olevaksi elämäntavaksi. (Relander 2000, 21–25.) Espoo jaetaan seitsemään alueeseen: Vanha-Espoo, johon edellä mainittu Espoon keskus kuuluu, Suur-Leppävaara (suurin väestö 58 500 asukasta, 1.1.2008), Suur-Espoonlahti, Suur-Tapiola, Suur-Matinkylä, Pohjois-Espoo ja Suur-Kauklahti (pienin väestö 6500 asukasta, 1.1.2008). Espoon kehitys on ollut viime vuosikymmeninä nopeaa. 1960-luvulla espoolaisia oli 53 000 ja 70-luvun alussa espoolaisia oli 92 700. 1980-luvun alussa Espoon asukasmäärä oli jo 133 800 ja siitä 10 vuoden päästä 169 800. Vuosituhannen vaihteessa Espoon väestö oli 209 700 asukasta ja nyt edellä mainittu 241 400. Neljäskymmenessä vuodessa Espoon väkiluku on siis nelinkertaistunut. Espoon väestömäärän kasvuvauhdin on ennustettu jatkuvan niin, että 2018 espoolaisia olisi 273 300. Vuodesta 1990 Espoo on ollut Suomen toiseksi suurin kaupunki. (Espoon taskutilasto 2010, 10–11.)

Muuhun Suomeen verrattuna espoolaiset ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja, hyvin toimeentulevia ja keski-ikäitään nuoria. Vuodenvaihteessa 2005–2006 espoolaisista 41,6 prosenttia oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon, kun sama tunnusluku oli koko maassa 25,4 prosenttia. Pelkän perusasteen suorittaneita Espoossa oli kyseisenä ajankohtana 27,2 prosenttia, kun vastaava luku koko maassa oli 36,6 prosenttia. Vuonna 2009 tulot olivat tulonsaajaa kohden Suomessa 24 000 euroa/vuosi ja Espoossa 35 400 euroa. Rakentamisen (4900 henkilöä), teollisuuden (15 500 henkilöä) ja maatalouden (200 henkilöä) parissa työskenteli reilut 20 000 espoolaista kun taas erilaisten palvelujen parissa yli 100 000 espoolaista: kauppa (23 200), liikenne

(7600), rahoitus (34 200), yhteiskunnalliset palvelut (36 100). Yli 65-vuotiaita espoolaisista oli vuonna 2008 8,4 prosenttia ja kaikista suomalaisista 16,6 prosenttia. Vastasyntyneistä 24-vuotiaisiin espoolaisia oli 33,0 prosenttia, vastaavan luvun ollessa koko maassa 29,2. Työikäisiä (25–64-vuotiaita) oli Espoossa 56,8 ja koko maassa 54,2 prosenttia. (Espoon taskutilasto 2010, 13–15.)

Hallinnollisesti sosiaali- ja terveystoimi, eli peruspalvelut, jakaantuvat terveydenhuoltoon, vanhushpalveluihin, päivähoitoon (vuoden 2010 alusta päivähoito siirtyy sivistystoimen alaisuuteen) ja perhe- ja sosiaalipalveluihin. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lähemmin perhe- ja sosiaalipalveluja (Espoon hallinnossa käytetään lyhennettä PESO), koska tutkimuksen kohteena olevat Espoon kaupungin työntekijät työskentelevät siellä.

5.2 Espoon seurakunnat

Espoon seurakuntiin soveltuvat osin samat tiedot kuin Espoon kaupunkiin, toimivathan Espoon seurakunnat tai Espoon seurakuntayhtymä Espoon kaupungin alueella. Tässä esittelen erityisesti Espoon seurakuntia kuvaavia tietoja.

Espoon seurakuntayhtymään kuuluu viisi suomenkielistä seurakuntaa ja yksi ruotsinkielinen, joka toimii koko seurakuntayhtymän alueella. Suomenkielisiä seurakuntia ovat Espoonlahden seurakunta (33 158 jäsentä), Espoon tuomiokirkkoseurakunta (48 544 jäsentä), Leppävaaran seurakunta (26 613 jäsentä), Olarin seurakunta (28 498 jäsentä) ja Tapiolan seurakunta (24 084 jäsentä). Ruotsinkielinen seurakunta on Esbo svenska församling (16 699 jäsentä). (Espoon seurakuntayhtymä. Tilastot 2009, 14–19.)

Vuonna 2008 Espoon seurakuntien koko jäsenmäärä oli 184 681 henkilöä. Kirkkoon liittyi 698 henkilöä ja kirkosta erosi 2 762 henkilöä. Kirkkoon kuului 74,6 prosenttia espoolaisista. Espoossa syntyneistä lapsista kastettiin 72 prosenttia ja suhteessa kirkkoon kuuluneista rippikouluikäisistä rippikoulun kävi 100,9 prosenttia. (Espoon seurakuntayhtymä. Tilastot 2009, 36–37.)

6. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmetodi

Tutkimukseni idea ja aihe syntyi omasta kokemuksestani ja havainnoistani työyhteisössäni ja sen verkostoissa. Minun 28 vuoden työkokemukseni Espoon seurakuntien työntekijänä vaikutti kohteen valinnan lisäksi myös tutkimuksen teoriaan ja oletuksiin. Tutkimuksen ja tutkijan motivaation kannalta on eduksi, jos aihe on tutkijan omasta elämänympäristöstä ja ammatillisuuden alueelta (Metsämuuronen 2000, 8). Kävin tutkimusaiheesta keskustelua Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöryhmässä ja myöhemmin espoolaisen Diakoniatyö kartalle -selvityksen ohjausryhmässä, jonka jäsen olin. Tutkimukseni oli osatutkimus kyseistä espoolaista selvitystä. Ryhmän kanssa kävin keskusteluja myös tutkimussuunnitelmasta. Tutkimussuunnitelma tarkentui lähinnä analyysin osalta tutkimuksen edetessä, mutta pysyi muuten alkuperäisen suunnitelman mukaisena. Tutkimuksen aiheen, suunnitelman ja tutkimuskysymysten perusteella tutkimuksen tyypiksi ja rakenteeksi valitsin kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen (Hakala 2007, 14). Tarkoitushan oli tutkia kyselylomakkeella kahden joukon yhteistyön määrää ja sisältöä sekä heidän käsityksiään yhteistyöstä ja yhteistyön tulevaisuudesta.

Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa, joka kehittää kohdealueen teoriaa tai varmistaa jo olemassa olevaa, ehkä hyvinkin epävarmaa tietoa tutkimusalueelta (Erätuuli ym. 1995, 17). Tutkimukseni on empiirinen, eli ympäristöä havainnoivaa tutkimusta. Siinä lähdetään liikkeelle tutkimusongelman määrittämisestä, taustatietojen hankkimisesta tutkimusongelmasta ja tutkimussuunnitelman tekemisestä. Tutkimusongelman taustatietojen hankinnan kannalta oli tärkeää pohtia tutkimuksen merkittävyyttä, kokemukset aiemmista vastaavista tutkimuksista ja miten aineisto olisi hankittavissa. (Holopainen ym. 2002, 10–11.) Tutkimuksen tulos on minulle merkittävä, koska toimin paljon tutkittavien organisaatioiden yhdys- ja rajapinnassa. Uskon tutkimukseni olevan myös merkittävä ainakin espoolaisten diakoniatyöntekijöiden ja sosiaalitoimen työntekijöiden yhteistyön ymmärtämisen ja kehittämisen kannalta.

Tutkimusongelman määrittämisen jälkeen pohdin pitkään, lähdenkö liikkeelle tutkimuskysymyksien vai tutkimushypoteesien kautta. Tein kokeiluja molempien etenemismenetelmien pohjalta. Päädyin lopulta etenemään tutkimusongelmasta tutkimuskysymyksiin ja siitä aineiston analyysiin. Valitun tutkimusmenetelmän tavoitteena oli saada vastaus tutkimuskysymyksiin, jotka pohjautuivat tutkimusongelmiin (Heikkilä 2005, 13). Pohdin myös, kuinka välttämätöntä on asettaa tutkimushypoteesi, vai riittääkö tutkimusongelma ja siitä johdetut tutkimuskysymykset. Pehdyttyäni asiaa käsitteleviin oppaisiin ja muihin tutkimuksiin totesin, etteivät hypoteesit ole välttämättömiä kvantitatiivisessa tutkimuksessa, vaan ne ovat tutkimuskysymysten vaihtoehto (Hirsijärvi, ym. 2007, 154). Minun tutkimuksessani tutkimushypoteesit eivät ehkä olisi olleet perusteltujakaan. Tutkittavasta asiasta oli tietoa kohtuullisesti, mutta ei kuitenkaan niin paljon, että olisi voinut odottaa perustellusti määrättyä johtopäätöstä, jolloin tutkimuksen tarkoitus oli perusteltua esittää kysymyksen muodossa (Metsämuuronen 2000, 30–31). Espoossa ei ollut aiemmin tehty tutkimusta sosiaalitoimen työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden yhteistyöstä. Oman työkokemukseni perusteella yhteistyöstä kuitenkin puhutaan eri yhteyksissä. Oletukset yhteistyöstä vaikuttavat päätöksenteossa ja yhteistyön laadusta näyttää olevan erilaisia käsityksiä. Myös viimeaikaiset tutkimukset toivat esiin monenlaista suuntaa antavaa tietoa yleisemmin yhteistyöhön liittyen (Juntunen ym. 2006 ja Kinnunen 2009).

Oli vaikea päättää, kumpaan tutkimuksen lajiin tutkimukseni kuuluu, soveltavaan vai perustutkimukseen. Pohtiessani molempien tutkimustyyppien tunnusmerkkejä, päädyin lopputulokseen, että tutkimukseni on molempia, mutta jos tutkimukseni tulisi laittaa vain toiseen ”lokeroon”, olisi se soveltava tutkimus. Tutkimukseni voidaan ajatella olevan osin perustutkimusta, koska se pyrkii tuottamaan tietoa yhteistyön tilanteen kartoittamiseksi, ymmärtämiseksi ja perustietoa tutkittavasta kohteesta soveltavan tutkimuksen tarpeisiin. Pääpiirteittäin tutkimukseni voidaan kuitenkin ajatella olevan soveltavaa tutkimusta, koska se pyrkii tuottamaan sovellettavaa tietoa päätöksenteon ja yhteistyön kehittämisen avuksi sekä löytämään ideoita yhteistyön edistämiseksi. (Yrjönsuuri 1994, 89.)

Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselytutkimuksella. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään usein survey-menetelmiä. Tuolloin tavoitteena voi olla yksittäisten piirteiden

ja tapahtumien yleisyyden tai erilaisten ominaisuuksien esiintymisen ja jakautumisen selvittäminen. Tietoa kerätään pääsääntöisesti kyselylomakkeella tai strukturoidulla haastattelulla. Aineisto kerätään samalla tavalla jokaiselta tutkimukseen osallistujalta. (Hirsijärvi ym. 2006, 125.) Tutkimukseni kyselylomake oli strukturoitu. Siinä oli 31 kysymystä, joista avoimia kysymyksiä oli kuusi kappaletta. Kyselytutkimuksella pyrittiin selvittämään tutkijan omien havaintojen ja aikaisempien tutkimusten perusteella tehtyjen tutkimuskysymysten pohjalta vastauksia sosiaalitoimen työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden yhteistyöstä Espoossa. Kvantitatiivista tutkimusta sovelletaan, kun kartoitetaan asiakokonaisuuksien, henkilöryhmien tai ilmiöiden välisiä suhteita (Lampela-Kivistö 2005, 153). Vaikka tutkimus on rakenteeltaan kvantitatiivinen, tulee se kvalitatiivisen tutkimuksen alueelle avoimien kysymysten analyysimenetelmien suhteen. Näiden kahden tutkimuksen rajaa pidetäänkin joskus keinotekoisena. Kvalitatiivinen tutkimus tutkii asioiden ja ilmiöiden laadullisia ominaisuuksia tai kun halutaan saada selville tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkemys tutkittavasta ilmiöstä. (Lampela-Kivistö 2005, 153–156.) Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusten eroa on selitetty ajatuksella niiden ontologisesta erosta. Ontologiset kysymykset voidaan kuitenkin erottaa menetelmällisistä, jolloin ei ole tarvetta tehdä jyrkkää eroa kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välille. Erilaisten tutkimusmenetelmien käyttö ei myöskään välttämättä sido tutkittavan kohteen luonnetta positivistiseen tai hermeneuttiseen käsitykseen tutkittavan kohteen luonnosta. (Tuomivaara 2005, 28–29.)

Kyselylomakkeessa käytettiin useampia erilaisia asteikkoja. Tilastollisten muuttujien mitta-asteikkoja ovat luokitteluasteikot, järjestysasteikot, välimatka- ja suhdeasteikot. Asteikkojen valinnalla on merkitystä. Asteikon valintaan vaikuttaa tietysti, mitä kysytään ja tutkitaan, mutta myös millä menetelmällä asteikon tuottamaa aineistoa tutkitaan. Suhdeasteikolla saatujen muuttujien arvoja voidaan käsitellä kaikilla matemaattisilla laskutoimituksilla, kun taas välimatka-asteikolliset arvot mahdollistavat vain yhteen- ja vähennyslaskuja. Luokittelu- ja järjestysasteikollisia käsitteitä pidetään usein kvalitatiivisina, koska niiden arvoja ilmaisevilla luvuilla ei saa tehdä mitään laskutoimituksia. Luvut ilmaisevat jonkun joukon yhteisiä tai erottavia ominaisuuksia ja järjestysasteikko laittaa tilastoyksiköt kyseessä olevien ominaisuuksien perusteella järjestykseen. (Tuomivaara 2005, 31.) Luokitteluasteikolla voidaan tutkia, mihin luokkaan tilastoyksikkö kuuluu. Järjestysasteikolla voidaan lisäksi luokitetut luokat

asettaa mittaustulosten mukaiseen järjestykseen. Välimatka-asteikossa voidaan lisäksi laskea ero, eli välimatka kahden muuttujan välillä. Luokitteluasteikolla mitattiin osaa taustamuuttujista. Järjestysasteikoita käytettiin sekä taustamuuttujissa, että varsinaisissa tutkimuskysymyksissä. Varsinaisissa tutkimuskysymyksissä käytettiin myös välimatka-asteikkoja. Mielenpitoita kysyttäessä käytettiin järjestysasteikosta Likert-asteikkoa ja sen muunnelmia. (Ernwall 2002, 13–16.)

6.2 Aineiston keruu, käsittely ja analysointi

Tutkimuksen aineisto kerättiin internetissä Webropol-ohjelmalla toteutetulla kyselytutkimuksella Espoon seurakunnissa ja seurakuntayhtymän erityisviroissa työskenteleviltä diakoniatyöntekijöiltä ja Espoon kaupungin työntekijöiltä aikuissosiaalityössä, velkaneuvonnassa, sosiaalisessa luototuksessa, perhetyössä, työllistämispalveluissa ja maahanmuuttajatyössä. Kysely lähetettiin 201 henkilölle, joista toimi 39 Espoon paikallisseurakuntien tai Espoon seurakuntayhtymän erityisdiakonian viroissa ja 162 Espoon kaupungin sosiaalitoimen tehtävissä. Sosiaalitoimen työntekijöiden suhteen rajaus oli haasteellista. Oli selvitettävä, ketkä heistä toimivat samoilla työalueilla kuin diakoniatyöntekijät ja keiden työnkuva mahdollisti yhteistyön diakoniatyöntekijöiden kanssa. Olisi saattanut olla perusteltua rajoittaa kysely vain varsinaisiin sosiaalityöntekijöihin, mutta keskusteltuani useiden diakonien kanssa kävi ilmi, että he tekevät myös yhteistyötä esimerkiksi perhetyöntekijöiden kanssa. Keskustelin asiasta myös Diakoniatyö kartalle-ohjausryhmän kanssa asiasta ja päädyin mielestäni perustellusti tähän rajaukseen.

Kyselylomake lähetettiin kolme kertaa toukokuun puolenvälin ja kesäkuun puolenvälin välisenä aikana. Ensimmäisen kerran lähetin sen 12.5. ja 13.5., toisen kerran 25.5. ja 26.5 ja kolmannen kerran 9.6.2009. Vastausaika pidettiin suhteellisen lyhyenä (noin viikko), koska oletettiin sähköpostien vanhenevan nopeasti ja jäävän muiden viestien ”alle”. Kyselylomakkeen liitteenä oleva saatekirje pysyi pääpiirteissään koko ajan samana, ainoastaan sähköpostiviestin sisältöä muokattiin tilanteeseen sopivaksi. Vastauksia tuli 73 (35 %), joista 27 Espoon seurakuntien palveluksessa olevia (37 % kaikista vastanneista ja 69 % työntekijäryhmästä) ja 46 Espoon kaupungin

sosiaalitoimen palveluksessa olevaa (63 % kaikista vastanneista ja 28 % työntekijäryhmästä).

Kyselyn kysymysten laatimisessa oli mukana Espoon seurakuntien Diakonia kartalle -selvityshankkeen ohjausryhmä. Tutkimussuunnitelmaa ja tutkimuksen alkuvaiheita käytiin läpi ja tutkimuskysymyksiä testattiin ryhmässä ennen kyselyn lähettämistä. Osa ohjausryhmän jäsenistä tarkasti useita kyselyn versioita ja teki korjausehdotuksia kyselylomakkeeseen.

Määrällisen tutkimuksen aineistoa tutkitaan kolmella eri tavalla. Ensimmäinen tapa on deskriptio eli kuvaus. Aineistosta voidaan tarkastella yhtä muuttujaa kerralla, jolloin tulokset esitetään numeroina tai prosentteina tutkittavista muuttujista. Tällöin myös keskiarvot tai hajontatiedot raportoidaan. Aineistoa voidaan analysoida myös ristiintaulukoimalla ja tekemällä kahden muuttujan välistä yhteyttä selventäviä riippuvuustestejä. Näin saadaan selville kahden muuttujan tai ilmiön välisiä riippuvuuksia. Kolmas määrällisen tutkimuksen tapa analysoida aineistoa käyttää monimuuttujamenetelmiä. Tällöin tarkastellaan useamman ilmiön ja muuttujan useita keskinäisiä yhteyksiä. Menetelminä ovat esimerkiksi ryhmittely- ja erotteluanalyysi. (Lampela-Kivistö 2005, 155.)

Aineisto analysoitiin suodattamalla, ristiintaulukoimalla, tutkimuksen erilaisia koosteita listaamalla ja taulukoimalla. Taustamuuttujien, havaintoyksiköiden ja muuttujien keskinäisiä suhteita on tutkittu tilastollisin menetelmin, tarkoituksena saada näkyviin erilaisia tunnuslukuja, kuten frekvenssejä, suhteellisia frekvenssejä, keskiarvoja sekä riippuvuuksia ja yhteisvaihteluita ja niiden avulla löytää vastauksia esitettyihin tutkimusongelmiin. Webropolin taulukkojen laskemisessa oletus on, että havaintoyksikön muuttuja saa ensimmäisessä sarakkeessa havaintoarvon esimerkiksi yksi, toisessa kaksi, jne. Tutkimuksessani muuttujan symboliarvo kasvaa taulukon vasemmalta oikealle, eli muuttujan tärkeys, samanmielisyys tai muu lisääntyä vasemmalta oikealle, jolloin keskiarvon kasvaessa esimerkiksi samanmielisyys kasvaa. Avoimia vastauksia analysoitiin laadullisen tutkimuksen menetelmin, Webropolin Text Mining -työkalulla sekä sisällönanalyysin menetelmin ryhmittelemällä, pelkistämällä ja käsitteellistämällä (www.webropol.fi; Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 114)). Analyysien tulokset esitellään sanallisesti, numeroin, prosenttein ja graafisesti (histogrammit, sektorikuviot ja pylväskaaviot).

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan numeroiden avulla joko niin, että aineisto on valmiiksi numeerinen tai sitten se ryhmitellään numeeriseen muotoon. Aineisto tulkitaan ja selitetään sekä numeroiden avulla että sanallisesti. (Vilkkä 2007, 14.) Kyselyn tuloksena syntyneen aineiston ollessa laaja ja sen mahdollistaessa monia erilaisia vertailuja oli rajaaminen haasteellista ja sitä olisi pitänyt tehdä jo alussa rohkeammin. Rajaamista oli tehty tutkimuskysymysten ja käsiteltävän aineiston suhteen. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt keskittymään tutkimuskysymysten, siis minua kiinnostavien ongelmien, kannalta oleellisimpaan tietoon. Tutkimuksen perusjoukon muodostavat kyselylomakkeen saaneet Espoon kaupungin sosiaalitoimen työntekijät ja Espoon seurakuntien diakoniatyöntekijät.

Tutkimuksen analyysin raportti rakentuu temaattisesti. Kyselylomakkeen kysymysten purkamisen jälkeen esitän keskeiset tulokset neljässä osassa tutkimuksen tutkimuskysymysten mukaisesti. (Muukkonen 2003, 38.)

6.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset

6.3.1 Katoanalyysi

Kysely toistettiin kolmeen kertaan touko-kesäkuussa, jotta vastausten määrä olisi saatu riittävän suureksi. Uusintakerroilla saatekirjelmää muutettiin tilannetta vastaavaksi, mutta se pysyi kuitenkin oleellisilta osin samana. Varsinainen kyselylomake pysyi kaikilla kolmella kerralla samana.

Sosiaalitoimessa aiheutti ensimmäisellä kyselykerralla hämmennystä käyttämäni käsite sosiaalityöntekijä, joka on rajatun ammattiryhmän nimike. Minulle tuli useita vastauksia, ettei asianomainen voi vastata, koska on etuuskäsittelijä, tai työskentelee esimerkiksi velkaneuvonnassa. Seuraavalla kahdella kerralla puhuin sosiaalitoimessa työskentelevistä, jolla tarkoitettiin siis eri ammattikoulutuksen saaneita aikuissosiaalityössä työskenteleviä. Tämä selvensi asiaa, enkä saanut enää kyselyjä asiasta.

Vastausprosentti ei noussut toivotun korkeaksi. Kaikista kyselylomakkeen saaneista vastasi 35 prosenttia. Vastausprosentin jäätyä noin alhaiseksi oltiin sen tosiasian edessä, että alhainen vastausprosentti voi aiheuttaa virhettä tuloksiin (Heikkilä 2005, 43). Espoon seurakuntien diakoneista vastasi 69 prosenttia, jota voidaan pitää hyvänä vastausprosenttina. Espoon kaupungin sosiaalitoimen työntekijöistä vastasi 28 prosenttia, joka on alhainen vastausprosentti. Koska vaarana oli diakoneiden mielipiteiden ylikorostuminen suhteessa sosiaalitoimen työntekijöihin, pyrin analysoimaan tuloksia myös ammattiryhmittäin ja vertailemaan niitä toisiinsa. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että kysely lähetettiin tutkimuksen kohteena olevalle koko perusjoukolle eikä vain otannalle perusjoukosta (Lampela-Kivistö 2007, 155).

Diakoniatyöntekijöiden vastausprosentti oli noin kaksi kertaa suurempi kuin sosiaalitoimen työntekijöillä, mutta pienempi joukko diakoniatyöntekijöitä ei olisi ollut riittävän edustava. Kyselyn saaneita sosiaalitoimen työntekijöitä oli nelinkertainen määrä suhteessa diakoniatyöntekijöihin, jolloin vastanneiden pienempi prosenttiosuus teki vastaajien määrästä lähes kaksinkertaisen suhteessa diakoneihin. Molemmissa työntekijäryhmissä vastaajia oli niin paljon, etteivät esimerkiksi yhden työparin vastaukset merkittävästi vaikuta tulokseen. Erityisesti sosiaalitoimen vastaajien vähäinen määrä aiheuttaa kuitenkin ongelmia tutkimuksen pysyvyyden kannalta. Jos tutkimus toistettaisiin, saattaisivat aivan eri työntekijät vastata, jolloin tutkimuksen tulos voisi olla erilainen. Pysyvyyden tärkeä kriteeri on, missä määrin kyselyn tulos olisi samanlainen, jos se toistettaisiin samalle joukolle uudelleen ja toisaalta missä määrin tulokseen vaikuttaa mittaamisessa olleiden satunnaisten tekijöiden ”häiriö” tai jopa niiden aiheuttama tuloksen vääristyminen. (Erätuuli ym. 1994, 19.)

Tutkimukseen vaikuttaneita satunnaisia tekijöitä voisivat olla loma-ajan alkaminen ja mahdollinen asenteellisuus tutkimuksen tekijään, koska tutkimuksen tekijä oli toisen tutkittavan joukon jäsen. Olen myös useassa luottamustoimessa tutkimusta koskevassa toisessa organisaatiossa, joka voinee lisätä tutkimuksen tekijän luotettavuutta. Tosin vaikutus voi olla myös toisen suuntainen. En löytänyt tästä mitään näyttöä tai tutkimustulosta. Kyselyjä ei tullut takaisin sähköpostiin ”olen lomalla” -ilmoituksella kuin kaksi ja avoimissa kysymyksissä ei näkynyt kielteistä asennoitumisen esimerkiksi seurakuntaan. Syitä sosiaalitoimen huomattavasti alhaisempaan vastausprosenttiin ei ole

pystytty selvittämään, niitä voi vain pohtia. Vastaamiseen on saattanut vaikuttaa tutkimuksen tuleminen seurakunnan taholta, mikä olisi tietysti jo merkittävä tulos. Syynä on voinut olla myös kiire (Ahvensalmi 2009, 13), sosiaalitoimessa toteutetut useat projektit ja hankkeet sekä säästötoimet (Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstökertomus 2009, 3, 10) kaavakkeen laajuus ja mahdollisesti muut syyt.

6.3.2 Kvaliteetti

Tutkimuksen kyselylomakkeen lähettämiseen työntekijöille on lupa sekä Espoon kaupungilta että Espoon seurakunnilta. Koska opinnäytetyöni on osa Espoon seurakuntien Diakoniatyö kartalle -tutkimusprojektia, oli tutkimusluvan saaminen Espoon seurakunnilta osa tuota projektia. Espoon kaupungilta sain myös luvan kyselyn tekemiseen ja yhteystietojen keräämiseen. Heiltä sain myös apua suunnitellessani, keille Espoon kaupungin sosiaalitoimessa kyselylomakkeen lähettäisin ja kun keräsin yhteistietoja.

Tutkimuksen kyselylomakkeeseen vastanneiden henkilötiedot eivät tule tutkimuksessa näkyviin ja siltä osin kuin vastaajan olisi voinut mahdollisesti tunnistaa, on tiedot asianmukaisesti häivytetty. Tällöin on kyse lähinnä vastaajien taustatietojen yhdistelmästä. Vastaajien tulee voida luottaa siihen, että heidän tietonsa pysyvät salassa, tutkija säilyttää ja käsittelee aineistoa luottamuksellisesti ja asianmukaisesti ja ettei vastaajia voida tunnistaa tutkimuksen raportista. (Vilka 2007, 164.)

Kyselylomaketta rakennettiin puolen vuoden ajan. Lomakkeen tekemisessä oli vahvasti mukana Espoon seurakuntien perustama Diakoniatyö kartalle -ohjausryhmä. Ryhmän jäsenten kanssa pohdittiin, mitä lomakkeella halutaan selvittää ja millainen lomake olisi kiinnostava vastata. Erityistä huomiota kiinnitettiin lomakkeen selkeyteen ja yksiselitteisyyteen. Lomakkeen viimeistelyvaiheessa lähetin valmiin lomakkeen ohjausryhmän jäsenille useamman kerran tarkastettavaksi ja korjauksia varten. Vielä viimeisenkin kyselyn jälkeen ohjausryhmältä tuli keskenään erisuuntaisia ja kyselylomaketta laajentavia toiveita.

Tutkimuksen ollessa loppuvaiheessa on minulla herännyt ajatus siitä, että lähetin kyselylomakkeen tutkittaville ehkä liian varhaisessa vaiheessa. Kysymyslomake ei ole

mielestäni osoittautunut analyysin jälkeen ja tätä raporttia kirjoitettaessa täysin onnistuneeksi. Jotkin kysymyspatterit olivat liian laajoja ja hankalasti analysoitavissa, osin kysyttiin epärelevanttia tietoa ja kysymyslomake oli liian laaja. Sitä olisi voinut vielä tarkentaa, karsia ja miettiä mittaamisen kannalta selkeämmäksi, eli kiinnittää enemmän huomiota operationalistamiseen ja käytettäviin mittaamenetelmiin. Mittausmenetelmät toimivat ainakin siltä osin tarkoituksenmukaisesti, että useiden monivalintakysymysten samansisältöiset, mutta tutkittavaa asiaa eri suunnasta lähestyvät kysymykset eivät antaneet keskenään ristiriitaista tulosta (Vastamäki 2007, 132–133). Tässäkin tulee miettiä, millaiseen tarkkuuteen ja objektivisuuteen kannattaa pyrkiä. Tuloksien mittaaminen on humanistisissa tieteissä väistämättä epätarkkaa ja suuntaa-antavaa. Tutkijan on käytettävä tervettä harkintaa, milloin mittaaminen ja tulos ovat riittävän ja tarkoituksenmukaisen tarkkaa (Yrjönsuuri 1996, 76–77). Toisaalta mitään tutkimuskysymysten kannalta oleellista ei jäänyt kysymättä. Joka tapauksessa tästä opin paljon. Aineisto tulee kerätä tutkimuksen ongelmasta käsin. Ei kannata kysyä ja mitata asioita, jotka eivät palvele ongelmanasettelun tarpeita. Myös taustamuuttujien kysymisessä tulee olla selvillä, mitkä havaintoyksikköjen, siis ihmisten ominaisuudet palvelevat tutkimusta. (Erätuuli ym. 1994, 15.)

Kysely toistettiin samansisältöisenä kolme kertaa. Kyselylomakkeen laatimisprosessin ja vastauksien perusteella tutkimustiedon voidaan ajatella olevan pätevää. Tulos kuvaa sitä, mikä oli sen tarkoituskin ja kyselylomakkeen kysymykset pystyivät tuottamaan oikeanlaista tietoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi. (Erätuuli ym. 1994, 17–20.) Tutkimuksen yleistettävyyden kannalta on tärkeää, että tutkimuksen perusjoukko on tiedossa. Tutkimuksen ajankohta, henkilöt ja olosuhteet ovat myös tiedossa. Kysely on lähetetty koko valitulle perusjoukolle, joista jokaisella on ollut mahdollisuus vastata kyselyyn. Tutkimuksen kohteena olevia rajattuja perusjoukkoja löytyy Suomesta runsaasti. Tutkimuksen tulos voidaan yleistää alhaisen vastausprosentin tuomin rajauksin. (Erätuuli 1994, 17–18.)

Kyselylomakkeen viimeisenä kysymyksenä oli ”mitä muuta haluaisitte sanoa”. Olen tähän koonnut sellaiset kommentit, jotka oleellisesti liittyivät tutkimuksen toteuttamiseen ja vastaajien arvioihin tutkimuksesta, mutta eivät kuitenkaan tutkimuksen tuloksiin. Kahdessa vastauksessa kyselylomaketta pidettiin vaikeana ja liian suurena. Näin jälkempäin olen heidän kanssaan samaa mieltä. Viidessä

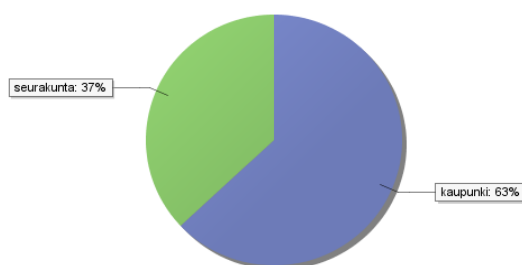
vastauksessa tuli itse tutkimukseen liittyvää myönteistä palautetta. Kolmessa vastauksessa kiiteltiin yleisesti, yhdessä tutkimusta pidettiin mielenkiintoisena ja yhdessä tutkimusaihe todetaan ajankohtaiseksi ja tutkimuksen toivotaan edesauttavan yhteistyön kehittämistä ja rajapintojen selkeyttämistä. Yhdessä vastauksessa todettiin asunnottomien puuttuminen asiakasryhmistä. Yhdessä vastauksessa tarkennettiin omaa käsitystä sosiaalitoimen työntekijöistä. Se vastasi tutkimuksessa ollutta rajausta.

7. KYSELUN TULOKSET KYSYMYSALUEITTAIN

Seuraavassa viidessä osiossa puran kyselylomakkeiden vastaukset pääsääntöisesti sanalliseen ja numeeriseen muotoon. Esittelen tulokset lähes aina prosentteina joko kaikista vastaajista tai prosentteina diakoniatyöntekijöistä tai sosiaalitoimen työntekijöistä. Kaavakkeita ja taulukoita esittelen silloin, kun se on asian havainnollistamisen ja selventämisen kannalta perusteltua. Joitakin taulukoita liitän tähän esitykseen myös olettaen sen olevan lukijan kannalta mielenkiintoista. Olen valinnut sellaiset graafiset esitystavat, joiden informaatioarvo säilyy myös tulostettaessa tutkimusta ilman värejä. Varsinainen analyysi on tutkimuksen seuraavassa luvussa, jossa pyrin vastaamaan tutkimusongelmiin.

7.1 Vastaajien taustat

KAAVIO 1. Vastaajien jakauma työnantajan mukaan

Vastaajista työskenteli 46 (63 prosenttia) henkilöä Espoon kaupungin ja 27 (37 prosenttia) henkilöä Espoon seurakuntien palveluksessa.

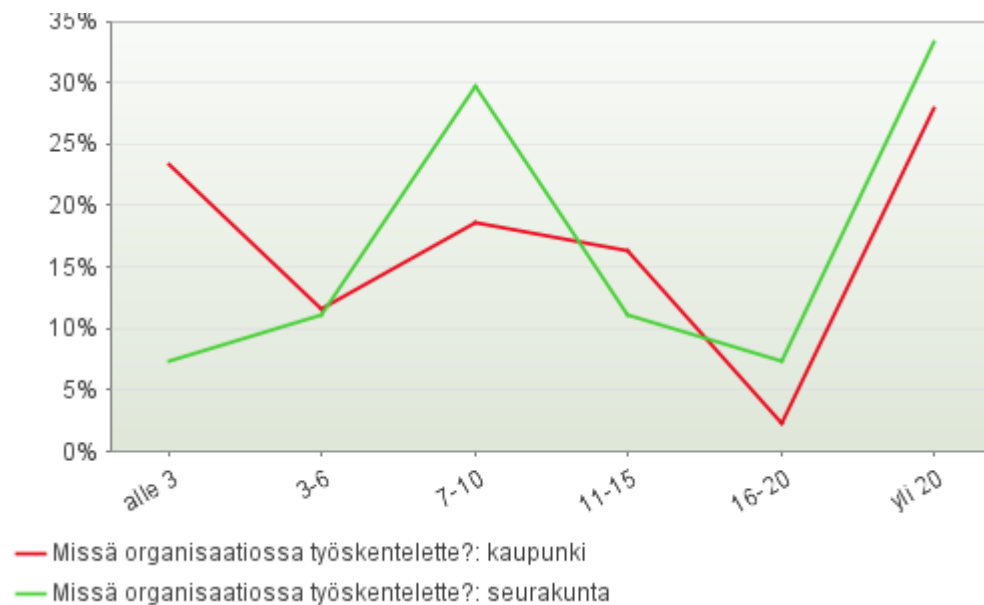
Seurakuntien palveluksessa olevien virkanimikkeet olivat diakoni, diakonissa tai diakonias sihteeri. Kaupungin palveluksessa olevien virkanimikkeet olivat sosiaalityöntekijä (12), sosiaaliohjaaja (10), etuuskäsittelijä (12) ja 13 ilmoitti virkanimekkeeseen jonkin muun, kuten lakimies, sairaanhoitaja tai talous- ja velkaneuvoja, joita oli viisi henkilöä.

Koulutukseltaan diakoniatyöntekijät olivat diakoneita, diakonisoja ja sosionomeja. Sosiaalitoimen työntekijöiden koulutustaustat olivat moninaiset. Sosionomeja oli yhdeksän, VTM tai YTM oli koulutuksena seitsemällä ja muilla 34:llä oli jokin muu koulutustausta (merkonomi, sairaanhoitaja, jne.).

Avoimella kysymyksellä kysyttiin vastaajien työtehtäviä. Diakoniatyöntekijöiden vastauksissa tuli näkyviin 25 erillistä työtehtävää tai vastuualuetta. Sosiaalitoimen työntekijöillä työtehtäviä tai vastuualueita oli 20. Tutkittaessa koko vastaajajoukon työtehtäviä yhdessä, useimmiten vastauksissa esiintyi sana 'asiakas' (25 kertaa eri muodoissaan, kuten asiakastyö, -neuvonta, -palvelu ja -tapaamiset). Neuvonta (palvelu- ja velka-) toistui 13 kertaa. Sanat ohjaus ja diakonia esiintyivät molemmat erilaisissa muodoissa ja yhteyksissä 12 kertaa ja sosiaalityö, -ohjaus ja sosiaalinen yhdeksän kertaa. Neuvonta, palvelu ja ohjaus (useimmiten yhdyssanana) esiintyvät sosiaalitoimen työntekijöillä 28–30 prosentilla ja diakoneilla 3–8 prosentilla. Sana 'asiakas' esiintyy 40 prosentissa sosiaalitoimen vastauksista ja 35 prosentissa diakoniatyöntekijöiden vastauksista. Sana toimeentulotukihakemus tai -päättös esiintyy 40 prosentissa sosiaalitoimen vastauksista, muttei ollenkaan diakoneiden vastauksissa. Muita vain sosiaalityöntekijöillä esiintyviä sanoja ovat käsittely, ohjaus, asiakaspalvelu ja neuvonta. Aluetyö, yleinen, diakonia ja mielenterveystyö esiintyvät vain diakoniatyöntekijöiden vastauksissa. Diakoniatyöntekijöillä (vastaajia 27) toistuivat useimmin asiakastyö (12 kertaa), yleinen diakonia (7 kertaa), johtaminen (6 kertaa), sielunhoito tai hengellinen työ (6 kertaa), vapaehtoisten parissa tehtävä työ ja yhteisvastuukeräys tai kansainvälinen diakonia (molemmat 4 kertaa). Sosiaalitoimen työntekijöillä (vastaajia 46) toistuivat useimmiten puhelinohjaus ja -neuvonta (12 kertaa), asiakastyö (11 kertaa), toimeentulohakemukset, -tuki, jne. (14 kertaa) ja talous- ja velkaneuvonta (5 kertaa).

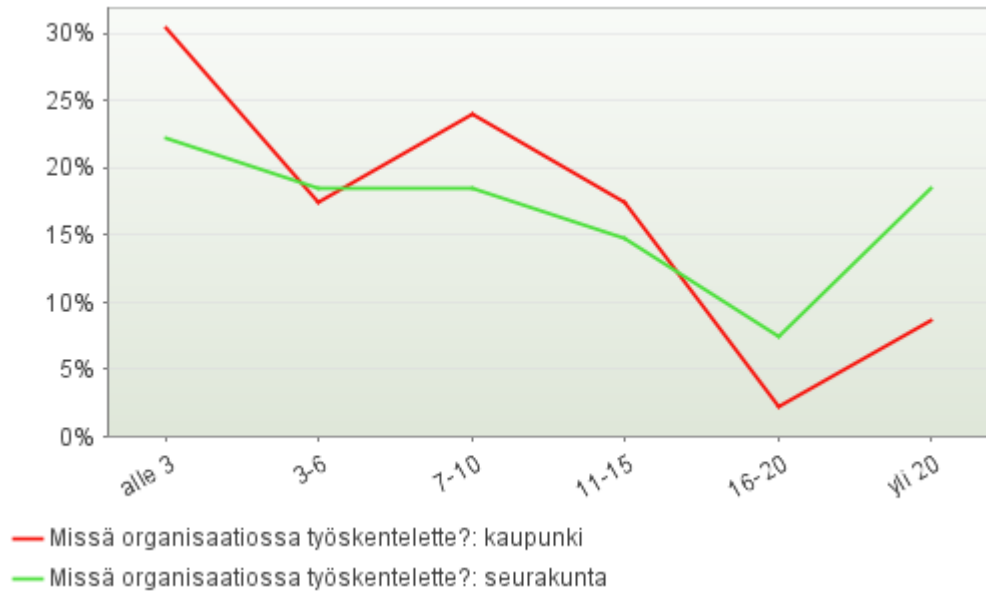
Diakoniatyöntekijöistä suurin osa oli valmistunut joko 7–10 (30 prosenttia) ja yli 20 vuotta sitten (33 prosenttia). Muissa vaihtoehdoissa jakauma oli tasainen 7–11 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijöiden jakauma oli erilainen. Heistä 23 prosenttia oli valmistunut alle kolme vuotta sitten ja lähes 28 prosenttia yli 20 vuotta sitten. 10–20 vuotta sitten valmistuneiden määrä oli vähäinen. Molemmissa ryhmissä alle 10 vuotta sitten valmistuneiden joukko oli noin 50 prosenttia. Kaavio 2.

KAAVIO 2. Kaupungin ja seurakunnan työntekijöiden työkokemus

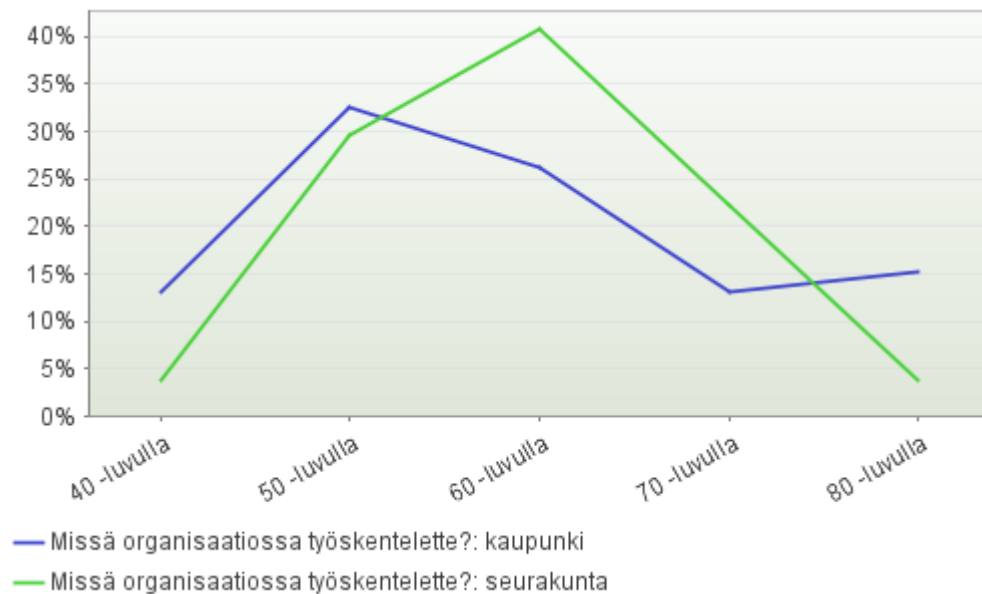

Nykyisessä tehtävässään sosiaalitoimen työntekijöistä oli työskennellyt alle 10 vuotta 72 prosenttia, alle kolme vuotta 30 prosenttia. Diakoniatyöntekijöistä alle 10 vuotta oli työskennellyt 59 prosenttia. Diakoniatyöntekijöiden kohdalla hajonta oli melko tasainen koko vuosiasteikolla.

KAAVIO 3. Työuran pituus

KAAVIO 4. Työntekijöiden syntymävuosikymmenet

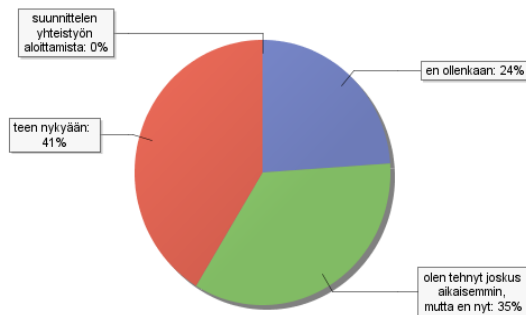

Diakoniatyöntekijöistä suurin osa (41 prosenttia) on syntynyt 1960-luvulla, 1940- ja 1980-luvuilla vain yksi henkilö (4 prosenttia), 1950-luvulla 30 prosenttia ja 1970-luvulla reilut 20 prosenttia. Diakoniatyöntekijöiden syntymävuosikymmenet muodostavat tasaisen pyramidin. Sosiaalitoimen työntekijöistä suurin osa, lähes 60

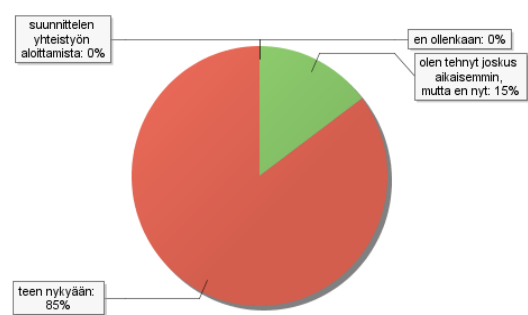
prosenttia, on syntynyt 1950- ja 1960-luvulla, kun taas sosiaalitoimen työntekijöistä 1940-luvulla, 1970-luvulla ja 1980-luvulla on syntynyt 13–15 kullakin.

7.2. Yhteistyön historia

KAAVIO 5. Kokemus yhteistyöstä, sosiaalitoimen työntekijät

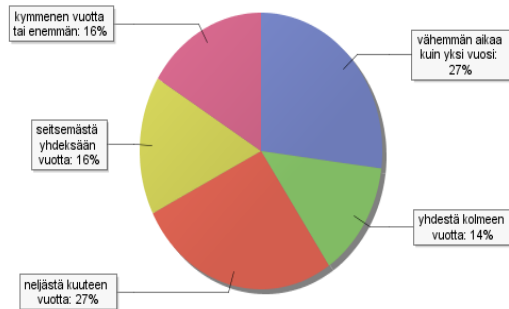

KAAVIO 6. Kokemus yhteistyöstä, diakoniatyöntekijät

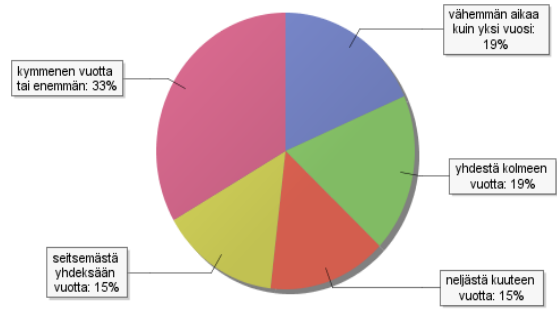

Diakoniatyöntekijöistä kaikki olivat tehneet yhteistyötä aiemmin tai tekivät nykyään. Lähes kaikki (85 prosenttia) tekivät yhteistyötä tällä hetkellä. Sosiaalitoimen työntekijöistä 41 prosenttia tekee yhteistyötä tällä hetkellä. Heistä 24 prosenttia ei ole tehnyt yhteistyötä diakoniatyön kanssa ollenkaan, mutta 35 prosenttia on tehnyt joskus aiemmin. Aiemmin tehty yhteistyö näkyi myös useissa avoimissa vastauksissa, joissa todettiin yhteistyön olevan helpompaa ja tarpeellisempaa pienemmillä paikkakunnilla. Kuten edellä olevasta taulukoista näkyy, ero on merkittävä. Osin ero selittyy varmasti sosiaalitoimen työntekijöiden laajalla koulutuksen, tehtävien ja ammattinimikkeiden määrällä, kun taas diakoniatyöntekijät ovat tässä suhteessa yhtenäinen ryhmä.

KAAVIO 7. Yhteistyön pituus,
sosiaalitoimen työntekijät

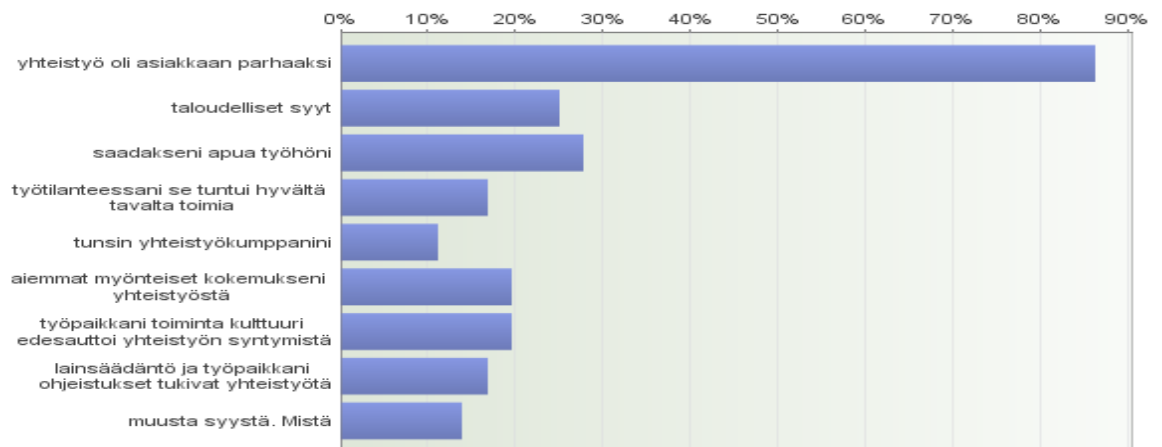

KAAVIO 8. Yhteistyön pituus,
diakoniatyöntekijät

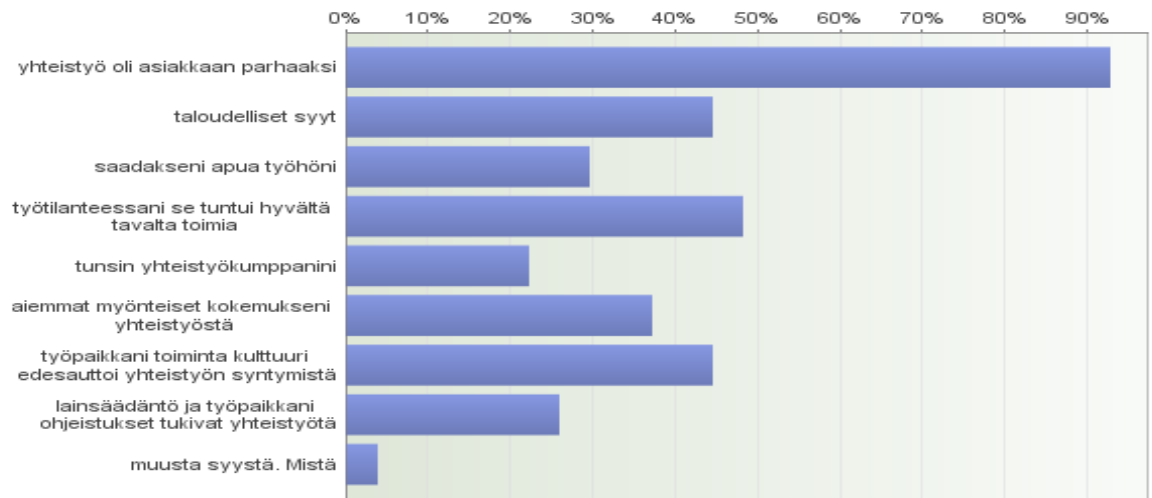

Kysyttäessä kuinka kauan on tehnyt yhteistyötä, sosiaalitoimen vastaajien määrä putosi edellisen kysymyksen 46 vastaajasta 37 vastaajaan. Muutos vastaa lähes edellisen kysymyksen tulosta, jossa 24 prosenttia vastasi, ettei ole tehnyt yhteistyötä lainkaan. Diakoniatyöntekijöistä on yhteistyötä tehnyt kolmannes yli kymmenen vuotta. Alle yhden vuoden heistä oli yhteistyötä tehnyt 18 prosenttia, kuten myös yhdestä kolmeen vuoteen. Neljästä kuuteen ja seitsemästä yhdeksään vuoteen oli yhteistyötä tehnyt 15 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijöistä yhteistyötä olivat eniten tehneet alle yhden vuoden ja neljästä kuuteen vuoteen yhteistyötä tehneet, molemmat ryhmät 27 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijöistä alle kuusi vuotta yhteistyötä tehneitä oli 68 prosenttia. Vastaava luku diakoniatyöntekijöillä oli 50 prosenttia.

KAAVIO 10. Syyt yhteistyön alkamiseen, sosiaalitoimen työntekijät

KAAVIO 9. Syyt yhteistyön alkamiseen, diakoniatyöntekijät

Kysyttäessä yhteistyön alkamisen syitä vastaajat saivat vastata syyksi useamman kohdan. Yhteistyön alkamiseen vaikuttavaksi tekijäksi diakoniatyöntekijöistä 93 prosenttia ilmoitti, että yhteistyö oli asiakkaan parhaaksi. Diakoniatyöntekijöistä 44 prosenttia ilmoitti yhteistyön alkamisen syyksi taloudelliset syyt, sen tuntuneen hyvältä tavalta toimia sekä työpaikan toimintakulttuurin olleen edesauttamassa yhteistyön syntymistä. Sosiaalitoimen työntekijöistä 86 prosenttia ilmoitti syyksi yhteistyön alkamiseen sen olevan asiakkaan parhaaksi. Neljännes ilmoitti syyksi taloudelliset syyt ja 28 prosenttia saadakseni apua työhönsä. Vastaava luku oli diakoniatyöntekijöillä 30 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijöistä 20 prosenttia ilmoitti myös vaikuttavaksi asiaksi aiemmat myönteiset kokemukset yhteistyöstä (diakoniatyöntekijät 37 %) ja työpaikan toimintakulttuurin edesauttaneen yhteistyön syntymistä (diakoniatyöntekijät 44 %) Avoimessa vastauskentässä todetaan etuuskäsittelyssä olleen tapana tehdä yhteistyötä. Yhteistyön aloittamisen syyksi todetaan myös sen tarjonnan ammattitaitoista lisäresurssia tai seurakunnan tarjonnan sellaisia palveluja, joita asiakas tarvitsi. Muita yhteistyön aloittamisen syitä mainittiin verkostoituminen olleen itsestään selvyys ja yhteisen kokouksen.

TAULUKKO 1. Aloite yhteistyön käynnistymiseen

Taulukko 11 Vastaajia 62	otoin itse yhteyttä	yhteistyökumppani otti yhteyttä	yhteistyö käynnistyi asiakkaan toimesta	yhteistyö käynnistyi esimiehen esityksestä	yhteistyö käynnistyi luottamusheikilöiden toimesta	jonkun muun tahon vaikuttamana.
Missä organisaatiossa työskentelette?: kaupunki	57,1 %	22,9 %	11,4 %	2,9 %	0 %	5,7 %
Missä organisaatiossa työskentelette?: seurakunta	77,8 %	14,8 %	7,4 %	0 %	0 %	0 %

Kysyttäessä kenen toimesta yhteistyö käynnistyi, diakoniatyöntekijöistä 78 prosenttia ilmoitti ottaneensa itse yhteyttä yhteistyökumppaniin. Vastaava prosentti oli sosiaalitoimen työntekijöiden keskuudessa 57 prosenttia. Diakoniatyöntekijöistä 15 prosenttia ilmoitti yhteistyökumppanin ottaneen yhteyttä ja sosiaalitoimen työntekijöistä 23 prosenttia. Diakoniatyöntekijöistä 7 prosenttia ilmoitti yhteistyön käynnistyneen asiakkaan toimesta ja vastaava prosentti sosiaalitoimen työn tekijöiden kohdalla oli 11 prosenttia.

TAULUKKO 2. Yhteistyön kehitys, sosiaalitoimen työntekijät

	Vähentynyt	Pysynyt ennallaan	Lisääntynyt	En osaa sanoa	Vastaajien määrä yhteensä
Sitoutuneisuus yhteistyöhön	15,8 %	28,9 %	26,3 %	28,9 %	38
Luottamus	5,1 %	51,3 %	17,9 %	25,6 %	39
Tuttuus	18,4 %	31,6 %	26,3 %	23,7 %	38
Yhteistyökumppanin ammatillisuus	2,6 %	46,2 %	20,5 %	30,8 %	39
Vaikuttavuus	5,3 %	31,6 %	26,3 %	36,8 %	38
Helppous	5,1 %	43,6 %	23,1 %	28,2 %	39
Yhteistyöhön käytetty aika	18,4 %	31,6 %	15,8 %	34,2 %	38

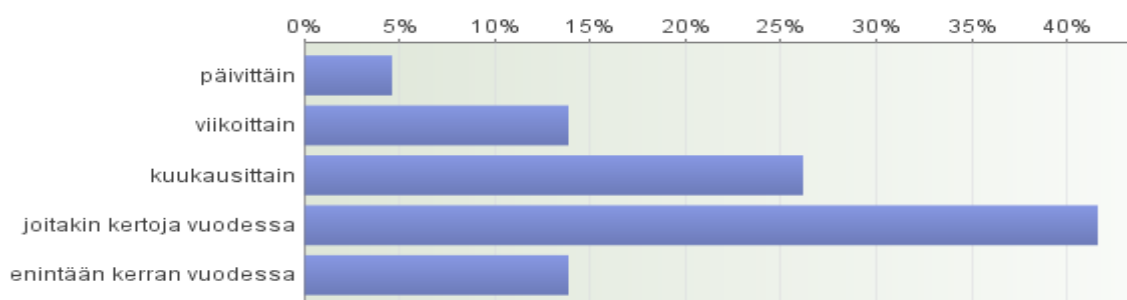
TAULUKKO 3. Yhteistyön kehitys, diakoniatyöntekijät

	Vähentynyt	Pysynyt ennallaan	Lisääntynyt	En osaa sanoa	Vastaajien määrä yhteensä
Sitoutuneisuus yhteistyöhön	22,2 %	44,4 %	22,2 %	11,1 %	27
Luottamus	7,4 %	44,4 %	37 %	11,1 %	27
Tuttuus	22,2 %	29,6 %	37 %	11,1 %	27
Yhteistyökumppanin ammatillisuus	3,7 %	63 %	14,8 %	18,5 %	27
Vaikuttavuus	7,4 %	63 %	18,5 %	11,1 %	27
Helppous	33,3 %	25,9 %	29,6 %	11,1 %	27
Yhteistyöhön käytetty aika	11,1 %	33,3 %	40,7 %	14,8 %	27

Vastaajia pyydettiin arvioimaan yhteistyön kehitystä oman työhistoriansa aikana Espoossa. Molempien työntekijäryhmien mielestä asiat olivat pysyneet paljolti ennallaan. Diakoniatyöntekijöiden mielestä yhteistyöhön käytetty aika ja tuttuus olivat lisääntyneet. Diakoniatyöntekijöiden arvioissa helppous oli puolestaan hiukan vähentynyt. En osaa sanoa -sarake sai diakoniatyöntekijöiden keskuudessa jokaisen muuttujan kohdalla 11–19 prosenttia vastauksista, kun vastaava prosentti oli sosiaalitoimen työntekijöiden keskuudessa 25–37.

7.3 Yhteistyön määrä ja sisältö

KAAVIO 11. Yhteistyön tiheys

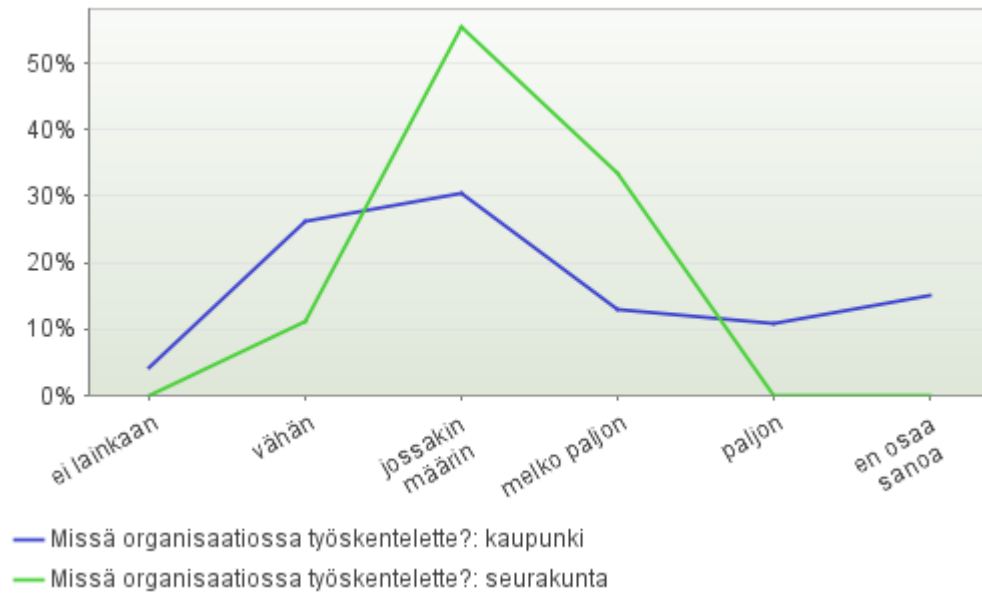
Diakoniatyöntekijöistä selkeä enemmistö (74 %) teki yhteistyötä joitakin kertoja vuodessa tai kuukausittain. Vastaava prosentti on sosiaalitoimen työntekijöiden keskuudessa 63 prosenttia. Yhteistyötä ei tehty juuri lainkaan päivittäin. Kaaviossa 11 on molemmat työntekijäryhmät yhteensä.

TAULUKKO 4. Yhteistyön paikka

Taulukko 4	Ei lainkaan	Vähän	Jossakin määrin	Melko paljon	Paljon	Vastaajien määrä yhteensä
Yhteisissä kokouksissa	22,4 %	37,3 %	32,8 %	7,5 %	0 %	67
Työntekijöiden koulutuksessa	52,4 %	31,7 %	15,9 %	0 %	0 %	63
Vapaaehtoisten koulutuksessa	79,4 %	14,3 %	6,3 %	0 %	0 %	63
Asiakastyössä	9,1 %	21,2 %	31,8 %	30,3 %	7,6 %	66
Erilaisissa projekteissa	53,1 %	23,4 %	21,9 %	1,6 %	0 %	64
Tapahtumien järjestämisessä	58,7 %	27 %	11,1 %	3,2 %	0 %	63
Puhelinneuvotteluissa	15,6 %	37,5 %	25 %	15,6 %	6,2 %	64

Sosiaalitoimen työntekijöistä yhteistyötä teki asiakastyössä vähintään jossakin määrin 62 prosenttia, puhelinneuvotteluissa 40 prosenttia ja yhteisissä kokouksissa 37 prosenttia. Diakoniatyöntekijöistä teki yhteistyötä asiakastyössä jossakin määrin tai enemmän 82 prosenttia, puhelinneuvotteluissa 55 prosenttia ja yhteisissä kokouksissa 44 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijät ilmoittivat, etteivät tehneet lainkaan yhteistyötä vapaaehtoisten koulutuksessa, erilaisissa projekteissa, tapahtumien järjestämisessä ja työntekijöiden koulutuksessa. Diakoniatyöntekijät eivät tehneet lainkaan yhteistyötä vapaaehtoisten koulutuksessa (74 prosenttia), erilaisissa projekteissa (33 prosenttia), tapahtumien järjestämisessä (52 prosenttia) ja työntekijöiden koulutuksessa (41 prosenttia). Taulukossa 4 ovat molemmat työntekijäryhmät yhdessä.

KAAVIO 12. Yhteistyön määrä

Diakoniatyöntekijöistä noin puolet ilmoitti tekevänsä alle 10 prosenttia kaikesta tekemästään yhteistyöstä kaupungin sosiaalitoimen kanssa. Vastaava osuus oli sosiaalitoimen työntekijöillä 59 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijöistä teki 10–30 prosenttia kaikesta tekemästään yhteistyöstä diakoniatyöntekijöiden kanssa 31 prosenttia. Vastaava luku oli diakoniatyöntekijöillä 26 prosenttia.

Arvioidessaan lähityötovereidensa tekemän yhteistyön määrää, vastasi sosiaalitoimen työntekijöistä 80 prosenttia lähityötovereiden tekemän yhteistyötä seurakunnan kanssa ainakin vähän. Vastaava prosentti diakoniatyöntekijöillä oli 100 prosenttia. Molemmat työntekijäryhmät arvioivat lähityötovereiden tekemän yhteistyötä eniten jossain määrin, diakoniatyöntekijät 56 prosenttia ja sosiaalitoimen työntekijät 30 prosenttia.

TAULUKKO 5. Yhteistyön sisältö

Taulukko 5	Ei ollenkaan	Vähän	Jossakin määrin	Melko paljon	Paljon	Vastaajien määrä yhteensä
Yhteistyön rakentamista	12,3 %	29,2 %	41,5 %	16,9 %	0 %	65
Tietojen vaihtoa	1,5 %	21,5 %	47,7 %	23,1 %	6,2 %	65
Ammatillista keskustelua	9,1 %	25,8 %	37,9 %	21,2 %	6,1 %	66
Asiakkaisiin liittyvää	4,5 %	10,6 %	24,2 %	34,8 %	25,8 %	66
Työtehtävien suunnittelua	45,3 %	26,6 %	23,4 %	4,7 %	0 %	64
Työn kehittämistä	50 %	26,6 %	17,2 %	4,7 %	1,6 %	64
Toiselta oppimista	35,9 %	17,2 %	31,2 %	14,1 %	1,6 %	64
Toisen palveluihin ohjaamista	10,9 %	15,6 %	32,8 %	28,1 %	12,5 %	64

Vastaajilta kysyttiin millaisia sisältöjä yhteistyössä oli ollut. Tehtäviä, joissa yhteistyötä ei ollut ollenkaan, olivat: työtehtävien suunnittelu, työn kehittäminen, toiselta oppiminen. Tärkeänä (vähintään jossakin määrin) yhteistyön sisältönä pidettiin: asiakkaisiin liittyvä, toisen palveluihin ohjaamista, tietojen vaihtoa ja ammatillista keskustelua. Yhteistyön rakentamisen kohdalla suurin prosentti tuli sarakkeisiin vähän tai jossakin määrin. Kummaltakaan ammattiryhmältä sarake paljon ei saanut yhtään valintaa. Kukaan diakoneista ei vastannut sarakkeeseen 'ei ollenkaan', kun taas sosiaalityöntekijöistä sen valitsi viidennes. Muissa kohdissa sosiaalitoimen työntekijät osoittivat kuitenkin pitävänsä yhteistyötä hyvänä ja kehittämisen arvoisena. Keskiarvo oli korkein molemmilla ammattiryhmillä asiakkaisiin liittyvässä yhteistyössä ja matalin työnkehittämiseen liittyvässä yhteistyössä.

TAULUKKO 6. Yhteistyö työaloittain

Taulukko 6	Ei yhteistyötä	Vähän yhteistyötä	Jossakin määrin yhteistyötä	Melko paljon yhteistyötä	Paljon yhteistyötä	Vastaajien määrä yhteensä	ka.
Vanhustyö	48,3 %	28,3 %	18,3 %	5 %	0 %	60	1,8
Taloudellinen avustaminen	6,3 %	20,6 %	41,3 %	17,5 %	14,3 %	63	3,1
Mielenterveystyö	26,2 %	26,2 %	32,8 %	14,8 %	0 %	61	2,4
Perhetyö	32,3 %	25,8 %	32,3 %	8,1 %	1,6 %	62	2,2
Nuorisotyö	63,9 %	11,5 %	16,4 %	6,6 %	1,6 %	61	1,7
Päihdehuolto	37,7 %	23 %	24,6 %	9,8 %	4,9 %	61	2,2
Erilaiset kuntalaisten kohtaamispaikat	49,2 %	37,7 %	9,8 %	3,3 %	0 %	61	1,7
Kriisituen järjestäminen	45,9 %	21,3 %	26,2 %	3,3 %	3,3 %	61	2
Velkaneuvonta	30,5 %	16,9 %	23,7 %	18,6 %	10,2 %	59	2,6
Maahanmuuttajatyö	40 %	26,7 %	20 %	11,7 %	1,7 %	60	2,1
Vammaistyö	60 %	21,7 %	10 %	6,7 %	1,7 %	60	1,7
Kotihoito, kotisairaanhoido	45 %	25 %	21,7 %	6,7 %	1,7 %	60	2
Työttömien tukitoiminta	51,7 %	31,7 %	11,7 %	5 %	0 %	60	1,7

Yhteistyötä tehdään pääsääntöisesti kahdenkeskisesti. Diakoniatyöntekijöistä näin ilmoitti 74 prosenttia ja sosiaalitoimen työntekijöistä 67 prosenttia. Erilaisissa yhteistyöverkostoissa yhteistyötä tekee diakoniatyöntekijöistä 22 prosenttia ja sosiaalitoimen työntekijöistä 25 prosenttia.

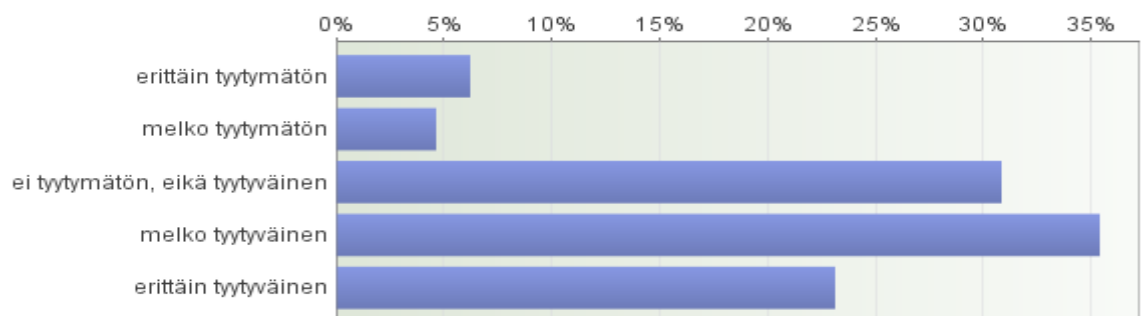
Sosiaalityöntekijät ilmoittivat heillä olevan yhteistyötä jossakin määrin, melko paljon tai paljon (sulkeissa diakoniatyöntekijöiden arviot): taloudellisessa avustamisessa 72 prosenttia (4 prosenttia), mielenterveystyössä 50 prosenttia (44 prosenttia), velkaneuvonnassa 41 prosenttia (67 prosenttia), perhetyössä 40 prosenttia (44 prosenttia). Diakoniatyöntekijöiden arvioissa muita merkittäviä yhteistyön alueita olivat: päihdehuolto (48 prosenttia), koti- ja kotisairaanhoido (44 prosenttia), vanhustyö (41 prosenttia). Korkein keskiarvo oli molemmilla ammattiryhmillä taloudellisessa avustamisessa. Diakoniatyöntekijöistä 65 prosenttia arvioi, että yhteistyötä ei ole ollenkaan nuorisotyössä, vammaistyössä 56 prosenttia, työttömien tukitoiminnassa 54 prosenttia ja erilaisissa kuntalaisten kohtaamispaikoissa 48 prosenttia. Sosiaalitoimen työntekijät arvioivat vastaavasti, ettei heillä ollut yhteistyötä diakoniatyöntekijöiden kanssa: vanhustyössä 67 prosenttia (diakoniatyöntekijät 26 prosenttia), koti- ja kotisairaanhoidossa 64 prosenttia, (22 prosenttia), nuorisotyössä 63 prosenttia, kriisituen järjestämisessä 59 prosenttia (30 prosenttia), maahanmuuttajatyössä 55 prosenttia (22

prosenttia), työttömien tukitoiminnassa 50 prosenttia, kuntalaisten kohtaamispaikoissa 50 prosenttia, päihdehuollossa 47 prosenttia (26 prosenttia), velkaneuvonnassa 47 prosenttia (11 prosenttia). Taulukossa 6 on molemmat työntekijäryhmät yhdessä.

Avoimella kysymyksellä annettiin mahdollisuus kuvata tarvittaessa tarkemmin yhteistyön määrää ja sisältöä. Osalla diakoniatyön tai sosiaalitoimen työntekijöistä näyttää olevan runsaasti jäsentynyttä yhteistyötä, joillakin yhteistyö on satunnaista, asiakkaan tarpeesta syntyvää ja yhdelle yhteistyö ei kuulu sen hetkiseen toimenkuvaan. Kolmessa vastauksessa todettiin yhteistyön olevan ohjaamista toisen palvelujen piiriin. Yhdessä vastauksessa myös harmiteltiin, etteivät ensisijaisen avun resurssit riitä, vaan sosiaalityöntekijä joutui ohjaamaan asiakkaita liian usein diakoniatyön piiriin. Neljässä vastauksessa todettiin yhteistyön olevan puhelimesta tai sähköpostilla asioimista. Verkostotyön tarpeellisuus mainittiin kahdessa vastauksessa. Samoin kotipalvelu todettiin kahdesti yhteistyön alueena. Taloudelliset kysymykset olivat kolmessa eri vastauksessa esillä. Vanhustyö mainittiin kaksi kertaa ja lastensuojelu sekä päihdetyö yhden kerran. Yhdessä vastauksessa todettiin yhteistyön olleen runsasta aikaisemmassa työpaikassa (pieni kaupunki), mutta Espoosta ei ollut kokemusta yhteistyöstä. Yksi vastaaja totesi yhteistyön vaihtelevan paljon ja yhteistyökumppanin henkilön vaikuttavan yhteistyön määrään.

7.4 Kokemukset yhteistyöstä

KAAVIO 13. Vastaajien tyytyväisyys yhteistyöhön

Kysyttäessä molempien organisaatioiden työntekijöiltä heidän mielipidettään yhteistyöstä, voidaan todeta molempien työntekijäryhmien olevan enimmäkseen

tyytyväisiä yhteistyöhön. Tyytymättömien osuus oli molemmissa ammattiryhmissä noin 11 prosenttia. Melko tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä oli sosiaalitoimen työntekijöistä 60 ja diakoniatyöntekijöistä 55 prosenttia. Noin kolmannes (diakoniatyöntekijöistä 33 prosenttia ja sosiaalitoimen työntekijöistä 29 prosenttia) molemmissa ammattiryhmissä vastasi ettei ollut tyytyväinen eikä tyytymätön. Kaavio13 kuvaa kaikkia vastanneita.

Vastaajilla oli mahdollisuus perustella avoimeen vastauskenttään tyytyväisyyttään tai tyytymättömyyttään yhteistyöhön. Diakoniatyöntekijöiltä tuli kaksitoista vastausta. Vastauksissa kriittiset arviot ja myönteiset kokemukset jakautuivat tasan. Sosiaalitoimen työntekijöiden huono tavoitettavuus nousi esiin viidessä vastauksessa, kun taas kolmessa vastauksessa todettiin sosiaalitoimen työntekijöiden tavoitettavuuden olevan hyvä. Yhteistyökumppanin persoona ja asenne nähtiin merkittäväksi yhteistyön onnistumisen kannalta kolmessa vastauksessa. Selkeästi myönteisesti painottunut kokemus oli viidessä vastauksessa. Kahdessa vastauksessa toivottiin yhteistyötä lisää. Sosiaalitoimen työntekijöiltä tuli yhdeksän avointa vastausta. Neljässä vastauksessa näkyi halu kehittää ja lisätä yhteistyötä esimerkiksi lisäämällä yhteistyön suunnitelmallisuutta, konkreettisuutta ja toisen työn tuntemista. Näiden lisäksi oli kaksi vastausta, jotka olivat osin tai kokonaan myönteisiä yhteistyölle. Näistä toisessa mainittiin seurakuntien erityisnuorisotyö hyvänä yhteistyökumppanina. Kahdessa vastauksessa todettiin, ettei yhteistyötä ollut. Siihen ei ollut syntynyt lyhyen työhistorian aikana tarvetta tai espoolainen konteksti ei ollut mahdollistanut yhteistyötä. Kahdessa vastauksessa yhteistyötä rajoittavaksi asiaksi todettiin ajanpuute ja yhdessä diakoniatyöntekijöiden tavoittamisen vaikeus.

TAULUKKO 7. Yhteistyön hyödyllisyyttä kuvaavat väitteet

Taulukko 7	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Osin eri, osin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Vastaajien määrä yhteensä	ka.
Yhteistyö on hyödyllistä työni kannalta	0 %	1,5 %	9,1 %	31,8 %	57,6 %	66	4,5
Yhteistyö tukee työni toiminnallisia tavoitteita	4,6 %	3,1 %	12,3 %	36,9 %	43,1 %	65	4,1
Yhteistyö tukee työni sisällöllisiä tavoitteita	6,2 %	1,5 %	20 %	40 %	32,3 %	65	3,9
Minua arvostetaan yhteistyökumppanina	1,6 %	6,2 %	20,3 %	43,8 %	28,1 %	64	3,9
Työyhteisöni arvot ovat samanlaiset kuin yhteistyökumppanillani	4,8 %	7,9 %	41,3 %	33,3 %	12,7 %	63	3,4
Asiakkaat hyötyvät yhteistyöstä	0 %	1,5 %	6,1 %	31,8 %	60,6 %	66	4,5
Yhteistyökumppanin toimintakulttuuri tukee yhteistyötä	1,6 %	11,1 %	31,7 %	39,7 %	15,9 %	63	3,6
Sosiaalityön arvoihin kuuluu myös kristillinen lähimmäisenrakkaus	4,8 %	9,5 %	39,7 %	25,4 %	20,6 %	63	3,5
Arvostan yhteistyötä	0 %	1,6 %	9,5 %	22,2 %	66,7 %	63	4,5
Saan työyhteisöltäni tukea yhteistyöhön	3,2 %	3,2 %	16,1 %	32,3 %	45,2 %	62	4,1
Tunnen yhteistyökumppanini työtä, sen tavoitteita ja toimintatapoja	1,6 %	11,1 %	27 %	41,3 %	19 %	63	3,7
Sosiaalityöllä ja diakoniatyöllä on lopulta sama tavoite	1,6 %	6,2 %	25 %	43,8 %	23,4 %	64	3,8
Diakoniatyön hengellinen tehtävä rajoittaa ainakin osin yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa	17,7 %	37,1 %	22,6 %	22,6 %	0 %	62	2,5
Sosiaalitoimi huomioi riittävässä määrin asiakkaiden henkiset tarpeet	14,8 %	36,1 %	32,8 %	16,4 %	0 %	61	2,5
Luotan yhteistyökumppanini osaamiseen	1,6 %	3,2 %	7,9 %	46 %	41,3 %	63	4,2
Diakoniatyö tukee hyvinvointivaltion arvoja, kuten laajoja julkisia palveluja	0 %	3,2 %	22,6 %	37,1 %	37,1 %	62	4,1

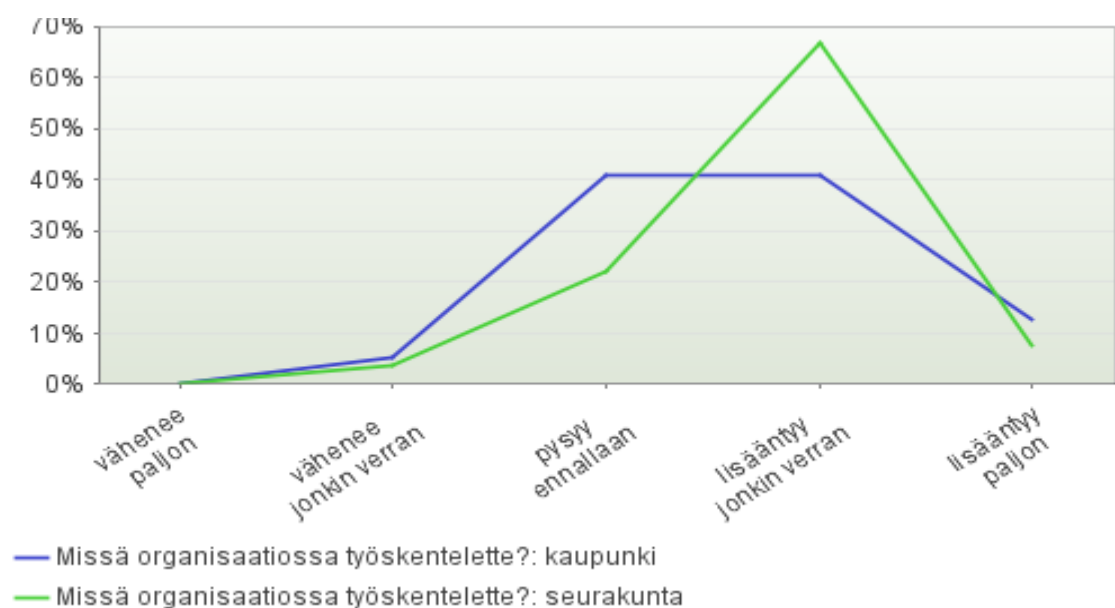
Kysyttäessä vastaajien mielipidettä väitteisiin, jotka koskivat yhteistyötä, olivat molempien työntekijäryhmien vastaukset samansuuntaisia. Keskiarvot olivat korkeita lähes jokaisen väitteen kohdalla. Toisessa niistä kohdin, missä keskiarvo oli alhainen, väite oli yhteistyölle kriittinen, jolloin keskiarvo kertoi yhteistyölle myönteisyydestä. Yhteistyö nähtiin hyödyllisenä ja sitä arvostettiin. Yhteistyötä pidettiin toiminnallisia tavoitteita edesauttavana ja asiakkaiden uskottiin hyötyvän yhteistyöstä. Oman työyhteisön tukeen yhteistyössä luetettiin. Toisen osaamiseen luotettiin ja diakoniatyö nähtiin merkittävänä osana hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämistä. Osin eri ja osin samaa mieltä oltiin molempien ammattiryhmien kohdalla väitteistä, jotka koskivat arvojen samankaltaisuutta, yhteistyökumppanin toimintakulttuurin yhteistyötä tukevaa

vaikutusta ja kristillisen lähimmäisen rakkauden merkitystä sosiaalityössä tai henkisten tarpeiden huomioimista sosiaalityössä. Joitakin painotuseroja löytyi. Diakoniatyöntekijät suhtautuivat kriittisemmin sosiaalitoimen kykyyn ottaa huomioon asiakkaan henkiset tarpeet sekä ajatukseen, että diakoniatyön hengellinen tehtävä rajoittaisi yhteistyötä. Näissäkin kohden vastaukset olivat samansuuntaisia. Ohessa kysymyksen vastauksien prosenttitaulukko Taulukossa 7 on kuvattu molemmat työntekijäryhmät samassa prosenttiluvussa.

Monivalintakysymystaulukolla pyrittiin selvittämään, mitkä ovat olleet merkittäviä yhteistyökumppanin yhteistyötä edistäviä ominaisuuksia. Taulukossa oli 10 erilaista ominaisuutta: ammatillisuus, luotettavuus, lähestyttävyyys, suhtautuminen asiakkaisiin tai yhteistyöhön, ajan löytäminen yhteistyöhön, tapa tehdä työtä, koulutus, asiantuntemus ja arvot. Molempien ammattiryhmien vastaukset olivat erittäin samansuuntaisia. Kaikkien ominaisuuksien arvioitiin olevan yhteistyön kannalta tärkeitä. Keskiarvot olivat molempien ammattiryhmien yhdistetyssä taulukossa 3,8–4,3 alueella. Ehkä ainoa ero syntyi neutraalin arvion kohdalla, jonka merkityksen antoivat sosiaalitoimen (23 prosenttia) työntekijät huomattavasti useammin kuin diakoniatyöntekijät (10 prosenttia).

7.5 Yhteistyön tulevaisuus

KAAVIO 14. Arviot yhteistyön tulevaisuudesta

Diakoniatyöntekijät ja sosiaalitoimen työntekijät arvioivat yhteistyön lisääntyvän seuraavien kolmen vuoden aikana. Vastaajista vain kolme (4,5 prosenttia) oli sitä mieltä, että yhteistyö tulee vähenemään jonkin verran. Sosiaalitoimen työntekijöistä lähes puolet (41 prosenttia) ja diakoniatyöntekijöistä neljännes (22,2 prosenttia) oli sitä mieltä, että yhteistyö tulee pysymään ennallaan. Huomattavasti yli puolet kaikista vastanneista (62 prosenttia) oli sitä mieltä, että yhteistyö tulee lisääntymään seuraavan kolmen vuoden aikana (sosiaalitoimen työntekijöistä 54 ja diakoniatyöntekijöistä 74 prosenttia).

Vastaajilta kysyttiin eri asiakasryhmien (16 asiakasryhmää) merkitystä yhteistyölle tällä hetkellä ja sitten samojen asiakasryhmien merkitystä yhteistyölle tulevan kolmen vuoden aikana. Vastaukset muodostuvat siis kahdesta monivalintakysymystaulukosta. Taulukoita voidaan analysoida monesta eri kysymyksestä käsin. Voidaan tutkia eri asiakasryhmien merkitystä kummallekin työntekijäryhmälle, merkityksien muutosta tulevan kolmen vuoden aikana ja molemman työntekijäryhmän suhdetta toisiinsa ja muutoksia työntekijäryhmien antamissa merkityksissä eri asiakasryhmille. Nämä useat kysymystä tuottavat siis runsaasti tietoa. Tässä tuon esille vastauksista löytämiäni trendejä ja nostan esille joitakin mielestäni tärkeitä yksityiskohtia. Asiakasryhmien keskinäisten suhteiden mittauksessa käytettiin keskiarvolukuja. Tuloksista olisi saanut erilaisia, jos olisi kiinnitetty huomiota vain pientä tai suurta tärkeyttä kuvaaviin sarakkeisiin. Päädyin käyttämään keskiarvoa, koska se on yleisesti hyväksytty tapa mitata kyseisiä tuloksia. Pyrin myös huomioimaan taulukossa olevan ”en osaa sanoa” sarakkeen vaikutuksen keskiarvoon.

Sosiaalitoimen työntekijöiden arvioissa yhteistyön näkökulmasta vastaushetkellä tärkeimpiä olivat: taloudellisissa vaikeuksissa olevat, työttömät, lastensuojelun asiakkaat, lapsiperheet, päihdeongelmaiset, mielenterveyskuntoutujat, vaikeuksissa olevat nuoret ja kriiseissä olevat kuntalaiset. Yhteistyön kannalta vähiten merkittäviä sosiaalitoimen työntekijöiden vastauksissa olivat omaishoitajat, aisti- ja kehitysvammaiset, elämän tarkoitusta kyselevät ja vanhukset, joskin erot olivat pieniä.

Kun kysyttiin sosiaalitoimen työntekijöiden arviota eri asiakasryhmien merkitystä tulevan kolmen vuoden aikana, voidaan todeta kaikkien asiakasryhmien merkitysten yhteistyön kannalta pysyneen samansuuntaisina. Lähes kaikkien asiakasryhmien

kohdalla sosiaalitoimen työntekijät arvioivat myös niiden merkityksen kasvavan yhteistyön kannalta.

Diakoniatyöntekijät arvioivat yhteistyön kannalta tärkeimmiksi asiakasryhmiksi vastaushetkellä taloudellisissa vaikeuksissa olevat ihmiset, lapsiperheet, päihdeongelmaiset sekä yksinäiset miehet ja naiset. Myös päihdeongelmaiset, lastensuojelun asiakkaat ja mielenterveyskuntoutujat nähtiin yhteistyön kannalta tärkeiksi asiakasryhmiksi. Yhteistyön kannalta vähiten merkittäviksi asiakasryhmiksi diakoniatyöntekijät arvioivat vastaushetkellä elämän tarkoitusta kyselevät, vaikeuksissa olevat nuoret, aisti- ja kehitysvammaiset, vapaaehtoistyötä tekevät, vammaiset ja maahanmuuttajat.

Diakoniatyöntekijöiden arvio kolmen vuoden aikana tapahtuvista muutoksista olivat hiukan suurempia kuin sosiaalitoimen työntekijöillä. Pääsääntöisesti myös diakoniatyöntekijät arvioivat eri asiakasryhmien merkityksen kasvavan yhteistyön kannalta. Kyselyhetken arviossa oli kuusi asiakasryhmää (elämän tarkoitusta kyselevät, aisti- ja kehitysvammaiset, vaikeuksissa olevat nuoret, vapaaehtoistyötä tekevät, vammaiset ja maahanmuuttajat) saanut noin kolmekymmentä prosenttia vastauksista, tai yli ”ei lainkaan tärkeä” tai ”ei kovinkaan tärkeä” sarakkeissa. Kolmen vuoden päähän sijoittuvassa arviossa näiden ryhmien prosentit olivat mainituissa sarakkeissa 23 prosenttia tai alle, joskin niiden merkitykset yhteistyön kannalta säilyivät samansuuntaisina. Diakoniatyöntekijät arvioivat erityisesti työttömien, vanhuksien, omaishoitajien ja elämäntarkoitusta kyselevien merkityksen kasvavan yhteistyön kannalta. Toisin kuin sosiaalitoimen työntekijöillä oli diakoniatyöntekijöiden arvioissa joidenkin asiakasryhmien tärkeys yhteistyön kannalta pysynyt ennallaan tai hiukan laskenut (yksinäiset miehet ja naiset, vammaiset, lastensuojelun asiakkaat ja lapsiperheet). Joistakin eroista huolimatta vastaukset ja arviot kehityssuunnasta olivat diakoniatyöntekijöillä yllättävän samansisältöisiä. Muutokset tämänhetkisestä tilanteesta tulevaan kolmeen vuoteen olivat myös samansuuntaisia.

Avoimella kysymyksellä kysyttiin, mitkä asiat aiheuttivat muutospaineita sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyöhön. Sosiaalitoimen työntekijöistä vastasi viisitoista. Vastauksissa tuli esille asiakkaiden (mielenterveysasiakkaat ja työttömät) työmäärän lisääntyminen seitsemässä vastauksessa. Resurssien vähäisyys ja niiden lisäämisen tarve tuotiin esille kolmessa vastauksessa. Lama ja aikapula tuotiin esille

kahdessa vastauksessa. Kolmessa vastauksessa todettiin muutoksen syyksi organisaation tai muut säästötoimet. Työttömyys oli syynä yhteistyön muutokselle kuudessa vastauksessa. Useassa vastauksessa ei käynyt suoraan ilmi, aiheuttivatko syyt yhteistyön lisääntymistä vai vähentymistä. Asia yhteydestä saattoi kuitenkin päätellä erilaisten syiden luovan painetta yhteistyön lisääntymiselle. Yhdessä vastauksessa aikapula todettiin yhteistyötä estäväksi. Maallistumisen vaikutusta yhteistyön mahdollisuuteen mietittiin myös yhdessä vastauksessa. Eräs vastaaja pohti yhteistyön oikeutusta, jos se aiheutui siitä, ettei julkinen sektori pystynyt hoitamaan tehtäviään.

Diakoniatyöntekijöistä vastasi avoimeen kysymykseen 21 kaikkiaan 27:stä, mikä oli huomattavan suuri määrä, kun sitä verrataan sosiaalitoimen vastausten määrään, joka oli 15 kaikkiaan 46:sta. Diakoniatyöntekijöillä nousi merkittävämmäksi (kolmessatoista vastauksessa) yksittäiseksi syyksi muutokselle yhteistyössä taloudellisen tilanteen ja laman (asiakkaan, organisaation, globaali) heikkeneminen. Muita yhteiskunnallisia kysymyksiä mainittiin vanhusten määrän kasvu (kolme), arvojen koventuminen, ihmisten lyhytjännitteisyys, kansainvälistyminen ja rikollisuus. Yhteistyöhön vaikuttavia asiakkaiden ongelmia diakoniatyöntekijät nostivat esille useita. Työttömyys mainittiin neljässä vastauksessa, erilaiset ongelmat (päähteet, mielenterveys, talousvaikeudet, henkinen hätä, asunnottomuus) yhdeksässä vastauksessa. Muita asiakasryhmiä mainittiin perheet (kaksi) sekä vanhukset, joilla on rajoittunut toimintakyky. Organisaatioihin liittyviä haasteita tuotiin esille monia, joista merkittävin oli kunnan resurssien vähyys tai niiden vähentyminen (viidessä vastauksessa). Muita organisaatioihin liittyviä muutospaineita toi resurssien vähyys seurakunnassa (kaksi), diakonian toimintamahdollisuuksien vähyys (kaksi), kiire ja liian suuret asiakasmäärät (neljä), työntekijöiden vaihtuvuus, lastensuojelun tarpeet, mielenterveyspalvelujen riittämättömyys, sosiaalitoimen kriteerien tiukkuus (kolme) ja vapaaehtoistoiminnan kehittyminen. Yhteistyön kannalta nähtiin haasteelliseksi arvopohjien erilaisuus. Keskinäinen arvostus ja yhteistyön sisältö aiheutti myös pohdintaa. Kahdessa vastauksessa todettiin yhteistyön tarpeellisuus.

TAULUKKO 8. Kunnan sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyötä koskevia väittämiä

Taulukko 8	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Osin eri, osin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Vastaajien määrä yhteensä	ka.
Tunnen oleellisilta osin yhteistyökumppanini tavoitteet yhteistyölle	3,1 %	14,1 %	28,1 %	40,6 %	14,1 %	64	3,5
Diakoniatyö voisi tuottaa ja myydä sosiaalipalveluja kunnalle	24,2 %	24,2 %	19,7 %	25,8 %	6,1 %	66	2,7
Sosiaalitoimen, diakoniatyön ja järjestöjen tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä.	0 %	1,5 %	13,6 %	48,5 %	36,4 %	66	4,2
Diakoniatyön pitäisi keskittyä hengelliseen tehtäväänsä.	9,1 %	30,3 %	36,4 %	18,2 %	6,1 %	66	2,8
Kunnan sosiaalitoimen tulisi pyrkiä tuottamaan itse lakisäätteiset ja riittävät hyvinvointipalvelut.	1,5 %	3 %	18,2 %	25,8 %	51,5 %	66	4,2
Diakoniatyön tehtävä on etsiä ja tukea niitä ihmisiä, joita kunnan sosiaalitoimen tuki ei tavoita.	0 %	6,1 %	16,7 %	42,4 %	34,8 %	66	4,1
Haluan syventää yhteistyötä kunnan sosiaalitoimen/kirkon diakoniatyön kanssa.	0 %	4,5 %	17,9 %	38,8 %	38,8 %	67	4,1
Yhteistyö tuo taloudellisia säästöjä	0 %	6,1 %	15,2 %	39,4 %	39,4 %	66	4,1
Yhteistyö parantaa alueellisia hyvinvointipalveluja	0 %	0 %	10,4 %	35,8 %	53,7 %	67	4,4
Yhteistyö edistää diakoniatyön ja sosiaalitoimen roolien samankaltaistumista.	7,7 %	27,7 %	30,8 %	23,1 %	10,8 %	65	3
Diakoniatyön omaleimaisuus sosiaalityön kentällä tulee säilyttää	0 %	1,5 %	10,4 %	34,3 %	53,7 %	67	4,4

Esitettäessä kunnan sosiaalitointa ja seurakunnan diakoniatyötä ja niiden yhteistyötä koskevia väittämiä vastaukset olivat samansuuntaisia. Väittämistä ”diakoniatyön omaleimaisuus sosiaalityön kentässä tulee säilyttää” diakonit olivat käytännössä täysin samaa mieltä (keskiarvo 4,7) ja sosiaalitoimen työntekijät hyvin suurelta osin (keskiarvo 4,2). Selkeä kannatus tuli molemmilta työntekijäryhmiltä myös väitteille, joissa toivottiin kunnan, seurakunnan ja järjestöjen tiiviimpää ja syvempää yhteistyötä. Yhteistyön uskottiin tuovan myös taloudellisia säästöjä ja parantavan alueellisia hyvinvointipalveluja. Väitteet ”kunnan sosiaalitoimen tulisi pyrkiä tuottamaan itse lakisäätteiset ja riittävät hyvinvointipalvelut” ja ”diakoniatyön tehtävä on etsiä ja tukea niitä ihmisiä, joita kunnan sosiaalitoimen tuki ei tavoita” saivat diakoneilta selkeän kannatuksen (ka. 4,8 ja 4,5) ja sosiaalitoimen työntekijöiltä hiukan varovaisemman, mutta selkeän tuen (molemmissa ka. 3,8). Väitteestä ”diakoniatyö voisi tuottaa ja

myydä sosiaalipalveluja kunnalle” diakoniatyöntekijät (ka. 2) olivat selkeästi ajatusta vastaan, kun taas sosiaalitoimen työntekijät (ka. 3,1) olivat varovaisen myönteisiä. Väitteestä ”diakoniatyön pitäisi keskittyä hengelliseen tehtäväänsä” diakoniatyöntekijät (3,2) olivat selkeän epävarmoja (osin samaa, osin eri mieltä 44,4 prosenttia), mutta varovaisesti samaa mieltä. Sosiaalitoimen työntekijät (2,5) olivat selkeämmin eri mieltä. Taulukko 8 kuvaa kaikkien vastanneiden vastauksia.

Sosiaalitoimen työntekijöiltä ja diakoniatyöntekijöiltä kysyttiin, mitä asioita he ajattelivat työyhteisönsä toivovan lähitulevaisuuden yhteistyöltä. Diakoniatyöntekijöistä vastasi tähän kohtaan kuusitoista. Kahdessatoista vastauksessa toivottiin molemminpuolisen yhteistyön kehittymistä. Kolmessa vastauksessa kehittämistoiveet kohdistuivat erityisesti sosiaalitoimeen. Toivottiin asiakaskeskeisempää työtettä, nopeampaa päätöksentekoa, suurempia avustuksia. Yhdessä näistä kolmesta vastauksessa epäiltiin sosiaalitoimen ajantasaisuutta erityisesti lastensuojelun, mielenterveyspalvelujen ja työikäisten kohdalla. Sosiaalitoimelle toivottiin riittäviä resursseja hoitaa lakisääteistä tehtäväänsä ja voimavaroja tehdä yhteistyötä. Moniammatillista tiimityötä toivottiin neljässä vastauksessa. Yhteistyön kehittymiseltä toivottiin kaksi kertaa tiivistymistä, avoimuutta, joustavuutta, selkeitä toimintamalleja ja suunnitelmallisuutta, säännöllisiä tapaamisia. Yhden kerran toivottiin sosiaalitoimelta enemmän asiakaslähtöistä työtettä, ruotsinkielisten palvelujen takaamista, työntekijöiden pysyvyyttä ja tutustumista, molemminpuolista aktiivisuutta. Sosiaalitoimen vastauksia oli viisitoista. Niissä kaikissa toivottiin yhteistyön lisääntymistä ja kehittymistä. Konkreettisia yhteistoimintamalleja (matalankynnyksen paikka, virkistystoimintaa, jne.) ja eri asiakasryhmiä esitettiin kuudessa vastauksessa. Asiakaslähtöisyyden kehittäminen nähtiin kolmessa vastauksessa tärkeäksi syyksi yhteistyön kehittämiseksi. Yhden kerran vastauksissa toivottiin verkostoyhteistyön kehittymistä, tietoa toisen työstä ja yhteisiä tapaamisia. Vastauksissa mainittiin myös kerran tyytyväisyys yhteistyöhön ja nähtiin diakonian hengellisyys tärkeänä osana kokonaisuutta.

Kyselylomakkeen viimeisenä kohtana oli mahdollisuus antaa palautetta, kommentoida vielä jotakin asiaa tai muuta yleisempää. Vastauksia tuli yhteensä 18, molemmilta vastaajaryhmiltä yhdeksän. Tutkimukseen liittyvän palautteen olen jo todennut tutkimuksen kvaliteettia käsittelevässä osiossa. Yhdessä sosiaalitoimen vastauksessa

pahoitellaan sosiaalitoimen haluttomuutta nähdä yhteistyön strateginen merkitys kaupungille. Muita yksittäisiä Kommentteja oli: arvostus diakoniatyön hengelliselle työlle, yhteistyön ongelmattomuus ideologisesti sekä yhteisten tapaamisten ja tuttuuden tärkeys. Kahdessa vastauksessa ilmaistiin halu jatkaa yhteistyötä. Diakoniatyöntekijöiden vastauksista yhdessä kannettiin huolta sosiaalitoimen työntekijöiden jaksamisesta kasvavien työpaineiden johdosta, yhdessä painotettiin sosiaalitoimen avun riittämättömyyttä kohtuulliselle elämälle ja yhdessä vastauksessa todettiin yhteistyön jatkuneen yli kaksikymmentä vuotta ja olevan nyt hyvää.

8. YHTEENVETOA JA POHDINTAA

8.1 Yhteistyö osa sosiaalitoimen ja diakoniatyön työkuultuuria Espoossa

Minulla ei ollut tutkimusta aloittaessani varmaa käsitystä tutkimukseni tuloksista. Ei edes siltä osin, kuinka moni yhteistyötä tekee ja kuinka paljon. Epäilin, että yhteistyötä ei ole siinä määrin, eikä se ole niin laajaa, kuin työssäni seurakunnan diakonina syntynyt vaikutelma antaisi olettaa. Mutta yhteistyö osoittautuikin säännöllisemmäksi, laajemmaksi ja yleisemmäksi kuin olin odottanut. Yhteistyötä vastaushetkellä tekevien määrä oli molemmissa työntekijäryhmissä huomattavan korkea. Merkittävästi yleisempää se oli diakoniatyöntekijöiden keskuudessa. Sosiaalitoimen selkeästi alhaisempaan prosenttiin saattoi vaikuttaa taustamuuttujissa näkynyt työnkuvien vaihtelu tai monien työntekijöiden työurien lyhyys. Myös kiireellä on voinut olla merkitystä. Varsinkin sosiaalityöntekijöillä toimeentulotuen hoitaminen on vienyt lähes kaiken heidän työaikansa niin, ettei muulle sosiaalityölle ole jäänyt aikaa (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi 2002, 37). Sosiaalitoimen työntekijöistä, jotka eivät vastaushetkellä tehneet yhteistyötä diakoniatyön kanssa, oli 27 prosenttia tehnyt kuitenkin aiemmin. Olivatko heidän työtehtävänsä muuttuneet tai oliko pienellä paikkakunnalla ollut helpompi tehdä yhteistyötä, niin kuin joissakin vastauksissa kävi ilmi? Tutkimukseni ei anna näihin kysymyksiin suoraa vastausta. Ei ole kuitenkaan perusteita otaksua, että sosiaalitoimen työntekijöillä olisi yleensä ottaen ollut mitään

erityistä yhteistyötä vastaan, koska aikaisemmin ja vastaushetkellä yhteistyötä tehneiden osuus sosiaalitoimen työntekijöistä oli yhteensä 76 prosenttia. Työhistorian pituus Espoossa ja yhteistyötä tehty aika korreloivat selkeästi toisiaan, joten tämä osaltaan osoittaa yhteistyön olevan osa perusdiakonia- ja sosiaalityötä Espoossa. Niillä, jotka yhteistyötä vastaushetkellä tekivät, oli yhteistyö kuulunut työnkuvaan lähes työhistorian pituisen ajan. Tähän suuntaan viittaa myös lähes kaikkien vastaajien arvio, että lähityötoverit tekivät yhteistyötä toisen tutkittavan tahon kanssa. Valdemar Kallunki toteaa tutkimuksessaan, ettei yhteistyö kirkon ja kunnan välillä ole ainakaan yleisyydeltään marginaalinen ilmiö. Kirkon yhteiskunnallinen osallistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa ilmenee esimerkiksi aktiivisena auttamistyönä ja yhteistyönä eri toimijoiden kanssa. (Kallunki 2010, 13.) Tutkimukseni tulos on samansuuntainen. Diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyö on osa yhteiskunnan auttamistyötä Espoossa. Se tulisi ottaa huomioon diakoniatyön ja sosiaalitoimen työn kehittämisessä, päätöksenteossa ja johtamisessa.

Yllättävää oli, että sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyön määrä suhteessa kaikkeen tehtyyn yhteistyöhön oli alhainen, kolmasosalla alle kymmenen prosenttia. Yhteistyötä siis tehtiin, mutta se oli määrällisesti vähäistä suhteessa kaikkeen tehtyyn yhteistyöhön. Se ei myöskään ollut erityisen säännöllistä tai vilkasta, yleensä vain joitakin kertoja vuodessa. Yllättävää tämä tulos on erityisesti sen vuoksi, että yhteistyö näyttäytyy monia työn osa-alueita ja monia asiakasryhmiä koskettavana. Onko yhteistyö siis varsin monipuolista, mutta harvoin toistuvaa? Siltä näyttäisi.

Diakoniatyöntekijät olivat paitsi aktiivisempia tekemään yhteistyötä, myös aloitteellisempia yhteistyön aloittamiseen. Samanlaisia tuloksia on saatu myös muualta Suomessa. Diakoniatyöntekijät olivat aktiivisempi osapuoli tekemään yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa ja yhteistyön jatkuminen oli merkittävässä määrin diakoniatyöntekijöiden varassa. (Rissanen 2008, 52.) Mielenkiintoinen näkökulma tähän tulokseen on tutkimuksessa, jossa todettiin sosiaalitoimen työntekijöiden tekevän yhteistyötä diakoniatyöntekijöiden kanssa asiakkaan tarpeesta tai työn tavoitteista käsin. Diakoniatyöntekijöillä oli samanlaisia tavoitteita yhteistyön suhteen, mutta heille myös yhteistyö itsessään oli merkittävä syy tehdä yhteistyötä (Paajanen 2008, 85). Onko niin, että sosiaalitoimen työntekijät tekevät kaiken kiireen keskellä yhteistyötä, kun se on tarpeellista ja asiakkaan parhaaksi? Kun taas diakoniatyöntekijät pyrkivät ylläpitämään

yhteistyötä, toki selkeästi myös asiakkaan parhaaksi, mutta myös ajatellen yhteistyöllä sinällään olevan työn tavoitteita palveleva merkitys? Sosiaalitoimella ja diakoniatyöllä on aika samanlainen asiakastyön lähtökohta, mutta jossakin määrin erilainen ammattiorientaatio, joten se voi selittää eroja suhteessa yhteistyöhön. Sosiaalityöntekijä suorittaa väliintulon tilanteeseen, kun asiakkaan ja ympäristön välille on kehittynyt tai kehittymässä häiriö. Sosiaalityöntekijä ei asetu asiakkaan ja ympäristön väliin, ikään kuin suodattimeksi, vaan asiakkaan voimavaraksi tukemaan tätä toimijana ympäristöön nähden. (Eskola 1999.) Diakoniatyöntekijä ei tee myöskään asioita asiakkaan puolesta vaan pyrkii auttamaan asiakasta löytämään voimavaroja ja keinoja auttaa itseään. Diakoniatyössä toteutuu ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen. Se on kiireetöntä, luottamuksellista ja asiantuntevaa läsnäoloa ja auttamista. Diakoniatyössä työntekijän työväline on hänen oma persoonansa. Diakoniatyö ja sielunhoito ovat olleet aikaisemmin vahvasti yhteydessä toisiinsa ja ovat vieläkin, mutta tänä päivänä sielunhoidon käsite on laaja pitäen sisällään keskustelun arkipäivän huolista hengelliseen tukeen. (Hakala 2002, 233-259.) Tutkimukseni heijastelee yhteistyössä olemassa olevaa ja siihen vaikuttavaa ilmiötä. Näyttää siltä, että sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyön raja- tai yhdyspinnalla on jännite, joka ei johdu varsinaisesti yhteistyöstä vaan molempien ammattikuntien työnkuvasta ja ammatillisuudesta. Sosiaalityöntekijät eivät voi tehdä tänä päivänä sellaista muutossosiaalityötä, jota monet haluaisivat (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi, 2000, 37). Heidän tehtävänsä on muutenkin selvemmin rajattu kuin diakoniatyöntekijöillä. Mahdollisuus ihmisen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen on työstä johtuvista syistä haasteellista. Tämä voidaan kokea puutteena, mutta se myös suojaa työntekijää. Diakoniatyöntekijöiden tehtävänä on kohdata koko ihminen ja asettua kulkemaan rinnalle. Diakoniatyössä on myös vahva sielunhoidon ja hengellisyyden perintö ja kulttuuri. Mutta toisaalta diakoniatyöhön on omaksuttu kulttuureja terveydenhuollosta ja sosiaalitoimesta. Eri työntekijät kummassakin organisaatiossa arvostavat ja painottavat myös asioita eri tavoin. Tämä ammattikuntien sisäinen jännite kohdistuu myös toisen työkuulttuuriin, eikä voi mielestäni olla näkymättä myös sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyössä.

Omassa tutkimuksessani kartoitin työntekijöiden työhistoriaa ja kokemuksia lähinnä kymmenen vuoden ajalta. Tuloksia analysoidessani kävi ilmeiseksi tarve kartoittaa pidemmän aikaperspektiivin yhteistyötä. Olisi hyödyllistä tutkia Espoon kaupungin alueella sosiaalitoimen ja diakonian yhteistyön muutoksia viimeisen neljän-

viidenkymmenen vuoden ajalta. Tuona aikana on ollut paljon muutoksia sosiaalialan lainsäädännössä, yhteiskunnan monissa rakenteissa ja diakonian sekä sosiaalitoimen käytännöissä (Malkavaara 2000, 42-43, 50-53). Tähän tutkimushankkeeseen voisi liittyä läheisesti sen selvittäminen, miten Espoon kaupungin alueella sosiaalitoimen ja diakonian työntekijät ovat selvinneet muutoksista ja mihin muutoksen vaiheeseen tai vaiheisiin heidän käsityksensä yhteistyöstä asettuvat.

8.2 Sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyön keskiössä asiakas ja asiakkaan taloudelliset kysymykset

Sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyö Espoossa näyttää tutkimuksen valossa monipuoliselta. Asiakkaat ja taloudelliset kysymykset olivat selvästi keskiössä. Myös yhteistyökumppanin palveluihin ohjaaminen, tietojen vaihto sekä ammatillinen keskustelu olivat oleellisena osana yhteistyötä.

Asiakkaan tilanne, erityisesti taloudellisten asioiden hoitaminen, oli merkittävin syy aloittaa yhteistyö. Tärkeää oli myös saada apua omaan työhön. Yhteistyön aloittamisen syitä kysyttäessä syntyi myös selkeitä eroja. Diakoniatyöntekijöille merkittävä syy aloittaa yhteistyö oli työpaikan yhteistyöhön kannustava toimintakulttuuri sekä se, että yhteistyö tuntui hyvältä tavalta toimia. Sosiaalitoimen työntekijät eivät pitäneet edellä olleita syitä tärkeinä yhteistyön aloittamisen kannalta. Diakoneiden työyhteisö ja tarkemmin diakoneiden työtiimi näyttää pitävän yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa sinällään tarpeellisena ja hyvänä tapana toteuttaa diakoniatyön tavoitteita. Ammatillisesti toimiva työntekijä ei toimi yksin ja vain omien periaatteidensa ja arvojen pohjalta vaan hänen arvojaan määrittää myös se yhteisö ja organisaatio, jossa hän toimii (Airaksinen 1993). Diakoniatyössä ajatellaan yhteistyöverkoston olevan kokonaisvaltaisen kohtaamisen edellytys. Kukaan tai mikään organisaatio ei pysty yksin hoitamaan tuloksellisesti talous- ja muiden ongelmien kanssa elävää ihmistä. Verkostoyhteistyö toimii sekä avun tarvitsijan että verkoston jäsenten parhaaksi, työnohjauksellisessa merkityksessä. (Saarela Tiina 2005, 101.)

Sosiaalitoimen ja diakoniatyön näkemykset yhteistyön kannalta merkittävistä asiakasryhmistä olivat suurelta osin samansuuntaisia. Yhteistyön kannalta

merkittävimpiä asiakasryhmiä olivat taloudellisissa vaikeuksissa olevat ja lapsiperheet. Muita tärkeitä asiakasryhmiä olivat erityisen avun tarpeessa olevat työikäiset, kuten mielenterveyskuntoutujat, yksinäiset ja kriiseissä olevat. Diakoniatyöntekijät nostivat päihdeongelmaisten ja yksinäisten miesten ja naisten osuuden yhteistyössä selkeästi merkittävämmäksi kuin sosiaalitoimen työntekijät. Vaikka yhteistyön sisältö olikin monipuolista, se ei koskettanut koko sosiaalitoimen tai diakoniatyön asiakaskuntaa. Molemmat työntekijäryhmät rajasivat joitakin asiakasryhmiä yhteistyön marginaalin. Yhteistyötä oli vähän nuorisotyön, vammaistyön ja työttömien tukitoiminnan alueilla.

Mielenkiintoinen ero oli kriisissä olevien asiakkaiden, vaikeuksissa olevien nuorten ja työttömien kohdalla. Sosiaalitoimen työntekijät pitävät heitä yhteistyön kannalta tärkeänä asiakasryhmänä, kun taas diakoniatyöntekijät eivät arvioineet heitä merkittäväksi asiakasryhmäksi yhteistyön näkökulmasta. Tulos oli samansuuntainen, kun kysyttiin vastaajilta yhteistyön aktiivisuutta määrätyissä työtehtävissä ja asiakasryhmien merkittävyyttä yhteistyön kannalta vastaushetkellä tai kolmen vuoden päästä. Ero on merkittävä. Jos diakoniatyöntekijät olisivat pitäneet kyseisiä asiakasryhmiä yhteistyön kannalta merkittävinä, olisivat he arvioineet heidän merkityksensä kasvavan kolmen vuoden päästä, vaikka nyt yhteistyötä ei merkittävästi olisikaan. Saattaa olla, että vastauksissa heijastuu työssä kohdattavat asiakasryhmät. Työttömät ja kriiseissä olevat olivat kuitenkin 1990-luvun laman aikana diakonian merkittävä asiakasryhmä (Malkavaara 2000, 50). Onko tilanne muuttunut erityisesti työttömien kohdalla? Vai onko tilanne ollut aina Espoossa erilainen kuin muualla Suomessa? On tietysti mahdollista, että kyseiset asiakasryhmät ovat myös diakoniatyössä merkittävä asiakasryhmä, mutta he eivät ole vain merkittäviä yhteistyön kannalta. Näin ehkä onkin ainakin kriiseissä olevien kohdalla. Ainakin, jos ajatellaan nopeasti syntyntä ja nopeaa apua tarvitsevaa tilannetta tai henkisen huollon tapaista (HeHu) toimintaa. Asia kannattaa kuitenkin selvittää ja kuulla sosiaalitoimen toive tehdä yhteistyötä kriiseissä olevien auttamiseksi. Työttömien ja vaikeuksissa olevien nuorten kohdalla oletus ei kuitenkaan ole todennäköinen, koska tulos oli samansuuntainen kolmessa eri kysymyspatterissa. Luultavasti on niin, että sosiaalitoimen ja diakoniatyön asiakkaat eivät ole sosiaaliekonomisen tilanteensa mukaisesti aivan yhdenmukaisia. Tällöin olisi yhteistyön kehittämisen kannalta mietittävä, minkä asiakasryhmien kanssa on mielekästä tehdä yhteistyötä. On myös hyvä tarkastella omassa työssä kohdattavia asiakasryhmiä yhteistyökumppanin työtä

vasten ja pohtia, kohdentuuko oma työ parhaalla mahdollisella tavalla. Diakoniatyön perinteestä johtuen diakoniatyö kohdentuu vielä aika paljon ikäihmisiin ja 90-luvun laman seurauksena huomattavan paljon työikäisiin (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi, 2000, 42 - 43). Tämä on tietysti perusteltua. Mutta diakoniatyön ajatus ” diakonia auttaa niitä, joiden hätä on suurin ja joita muut eivät auta”, tuo tämän tutkimuksen perusteella yhdeksi diakoniatyön haasteeksi, eikä pelkästään yhteistyön kannalta, nuorten ja nuorten aikuisten kohtaamisen ja auttamisen.

8.3 Kokemukset yhteistyöstä myönteisiä

Diakoniatyön ja sosiaalityön yhteistyöhön oltiin tyytyväisiä. Diakoniatyöntekijöiden vastauksissa näkyi halu tehdä yhteistyötä, mutta myös yhteistyön vaikeudet. Esimerkiksi yhteyden saaminen sosiaalitoimen yhteistyökumppaniin näyttäisi olevan toisinaan hankalaa. Diakoniatyöntekijöiden mielestä kokemukset vaihtelivat riippuen henkilöstä, kenen kanssa yhteistyötä tehtiin. Molempien ammattiryhmien vastauksissa tuotiin esille tuttuuden ja henkilösuhteiden merkitys yhteistyölle. Sosiaalitoimen työntekijöiden vastauksissa näkyi myönteisyys yhteistyöhön.

Vastauksien perusteella sekä oma että yhteistyökumppanin ajanpuute oli merkittävä este yhteistyölle. Vaikka diakoniatyössä on viimeisen vuosikymmenen aikana ollut välttämätöntä tehdä työtä yhteistyötahojen kanssa, on yhteistyö ja sen opettelu koettu voimia kuluttavana (Mäkelä 2002, 419). Myös sosiaalitoimessa kiire ja voimien riittävyys on ollut viimevuosina haastavaa. Tämä on tärkeä näkökulma. Tuoko yhteistyö sosiaalitoimen ja diakoniatyön välillä molempien työtä ja sen tavoitteita hyödyttävää lisäarvoa, vai kuluttaako se enemmän resursseja kuin antaa. Uskon, että useat pohtivat asiaa, mutta tutkimukseni perusteella yhteistyö on molempia osapuolia ja sitä kautta myös asiakasta hyödyttävää.

Toisen osaamiseen luotettiin, arvoja pidettiin yhtenevinä, toisen työtä ja sen tavoitteita tunnettiin. Verkostotyössä keskeistä on luottamus molemminpuolisuuteen ja yhteistyöhön, mikä nähdään yhteisenä toimintatavoitteena. Verkostoituminen on väline, jonka avulla sosiaalista tukea tuottavat tahot pyrkivät yhdessä toimien turvaamaan kansalaisten hyvinvoinnin. (Eronen ym. 1995, 74.) Diakoniatyö nähtiin yhdeksi

merkittäväksi hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitäjäksi, mutta sosiaalitoimen toivottiin myös hoitavan sille kuuluvat velvoitteet. Toteuttaessaan lähimmäisen rakkauteen perustuvaa ihmisen auttamisen perustehtävää sosiaali- ja terveystyön kentällä diakoniatyöntekijät joutuvat yhä useammin toimimaan tilanteissa, joissa yhteiskunnan palvelu eivät toimi. Diakoniatyön lähtökohtana ei voi olla yhteiskunnan palvelujen täydentäminen, vaan myös huolehtiminen siitä, että ihminen saa hänelle lain mukaan kuuluvat palvelut. (Lappalainen 2002, 131.)

Merkittävimmin epävarmuutta oli molempien ammattiryhmien kohdalla väitteissä, jotka koskivat arvojen samankaltaisuutta, yhteistyökumppanin toimintakulttuurin yhteistyötä tukevaa vaikutusta ja kristillisen lähimmäisen rakkaiden merkitystä sosiaalityössä. Sosiaalitoimen työntekijöiden vastauksissa oltiin myös selkeästi epävarmoja väitteissä, jotka koskivat yhteistyökumppanin tuntemista.

Mielenkiintoista olisi tietää, miten koulutuksen muutokset, erityisesti diakoniatyöntekijöiden osalta ovat vaikuttaneet diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyön kehitykseen. Tällä hetkellä diakonit ja diakonissat saavat kaksoispätevyyden, joka oikeuttaa sekä kirkon, että yhteiskunnan palvelukseen (Pyykkö 2004, 131). Nykyisessä ammattikorkeakoulutuksessa perehdytään yhteiskunnan ja kolmannen sektorin palvelujärjestelmiin. Tämä luo edellytyksiä toimia yhteistyössä viranomaisten ja järjestöjen verkostoissa. (Hakala 2002, 263.)

8.4 Yhteistyön arvioitiin lisääntyvän

Tulevaisuudessa yhteistyö diakoniatyön ja sosiaalitoimen välillä tulee molempien työntekijäryhmien mielestä lisääntymään seuraavan kolmen vuoden aikana. Vastaajista kaksi kolmasosaa oli selkeästi yhteistyön lisääntymisen kannalla. Runsas neljännes vastanneista oli sitä mieltä, että yhteistyö tulee pysymään ennallaan. Yhteistyö tulee lisääntymään enimmäkseen ulkoisista ja kummastakin tahosta riippumattomista syistä, joita ovat muun muassa resurssien vähentyminen tai vähyys, yhteiskunnallinen tilanne (lama, työttömyys) ja siitä syntyvä asiakasmäärien lisääntyminen, ajanpuute sekä ihmisten ongelmien ja hädän moninaisuus (hengellinen, taloudellinen).

Sosiaalitoimen työntekijöiden mielestä tärkeimpiä asiakasryhmiä yhteistyön kannalta kolmen vuoden päästä ovat taloudellisissa vaikeuksissa olevat, työttömät, lastensuojelun asiakkaat ja lapsiperheet, päihdeongelmaiset, mielenterveyskuntoutujat, vaikeuksissa olevat nuoret ja kriiseissä olevat kuntalaiset. Sosiaalitoimen työntekijöillä edellä mainittujen ryhmien merkitys oli jopa kasvanut tulevaisuuden arvioissa. Diakoniatyöntekijöiden mielestä tärkeimpiä asiakasryhmiä vastaushetkellä olivat taloudellisissa vaikeuksissa olevat, lapsiperheet, päihdeongelmaiset ja yksinäiset henkilöt. Myös lastensuojelun asiakkaat ja mielenterveyskuntoutujat nähtiin merkittävänä asiakasryhmänä.

Pääsääntöisesti diakoniatyöntekijät arvioivat eri asiakasryhmien merkityksen kasvavan yhteistyön kannalta kolmen vuoden aikana. Diakoniatyöntekijöillä oli kuitenkin enemmän vaihtelua tulevaisuuden arvioissa kuin sosiaalitoimen työntekijöillä. Heidän arviossaan erityisesti työttömien, vanhuksien, omaishoitajien ja elämäntarkoitusta kyselevien merkitys kasvoi. Toisin kuin sosiaalitoimen työntekijöillä, diakoniatyöntekijät arvioivat joidenkin asiakasryhmien (yksinäiset, vammaiset, lastensuojelun asiakkaat ja lapsiperheet) merkityksen pysyvän ennallaan tai hiukan laskevan yhteistyön kannalta. Lapsiperheiden merkityksen luulisi kasvavan selkeästi, koska on arvioitu viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana monien valtion ja kuntien leikkauksien kohdentuneen juuri lapsiperheisiin (Heikkilä & Uusitalo 1997, 207). Diakoniatyöntekijät olivat työn sisältöä kysyttäessä arvioineet lapsiperheet merkittäväksi yhteistyön näkökulmasta. Sosiaalitoimen työntekijät kuitenkin arvioivat lapsiperheiden merkityksen kasvavan yhteistyön kannalta tulevina vuosina. Toisaalta diakoniatyön painopisteen tiedetään siirtyneen Suomessa 90-luvun laman seurauksena lapsiperheisiin ja uhanalaisiin lapsiin, sen ollessa aiemmin vanhustyössä (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi 2000, 42). Näyttäisi siltä, että tuo painopisteen siirtyminen ei ole ollut riittävää, ainakaan sosiaalitoimen painotuksien näkökulmasta. Tilanteeseen vaikuttaa varmasti myös se, että samaan aikaan diakoniatyöhön tuli paljon muitakin uusia työmuotoja (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi 2000, 43).

Sosiaalitoimen työntekijät toivoivat lähitulevaisuuden yhteistyöltä lisää asiakasta hyödyttävää monipuolista yhteistyötä. Säännöllisiä tapaamisia, tuntemaan oppimista ja verkostoitumista pidettiin tärkeänä, samoin kuin konkreettista yhteistyötä, kuten

matalan kynnyksen paikkoja ja virkistystoimintaa. Yhteistyön toivottiin olevan moniammatillista tiimityötä. Diakoniatyöntekijät pitivät tärkeinä säännöllisiä tapaamisia sekä avoimuutta, joustavuutta, tapaamisia ja konkreettisia toimintamalleja. Sosiaalitoimella toivottiin myös olevan resursseja tehdä yhteistyötä.

Molempien ammattiryhmien vastauksissa toistui usein ajatus yhteistyön lisäämisestä ja kehittamisestä. Espoossa seurakunnat ovatkin järjestäneet yhteistyökokouksia alueellaan olevien sosiaalitoimistojen kanssa. Tavoitteena on ollut tutustua toisiinsa ja toisten työhön sekä mahdollisesti sopia joistakin työn käytänteistä. Samanlaista yhteistyön periaatteiden määrittämistä on ollut myös muualla Suomessa (Juntunen 2006, 97). Selvästikin nykyinen yhteistyötä suunnitteleva ja kehittävä tapa toimia on riittämätön. Se tuli ilmi sekä selvinä toiveina, että kysyttäessä yhteistyön sisältöä. Sosiaalitoimen ja diakonian työntekijöiden mielestä heidän keskinäiseen yhteistyöhönsä ei kuulu yhteinen työn suunnittelu ja työn kehittäminen. Toiselta oppiminenkin on ollut hyvin vähäistä. Tarve myös yhteistyön jäsentämiseen ja yhteisten pelisääntöjen rakentamiseen tuli näkyviin kysyessäni vastaajien odotuksia tulevaisuuden yhteistyöltä. Tällaisia yhteistyökokouksia olisikin tarpeen järjestää säännöllisesti ja kaupunkitasoisesti. Se selkeyttäisi yksittäisen työntekijän tehtäväkuvaa, työntavoitteita ja asemaa suhteessa omaan ja yhteistyökumppanin organisaatioon.

Näyttäisi siltä, että yhteistyötä tehdään ja sitä halutaan kehittää, mutta sen sisältö on osin pakon sanelemaa. Diakoniatyöntekijät painottivatkin julkisen sektorin velvollisuutta hoitaa sille annetut velvoitteet. Tutkittaessa turkulaisten sosiaalityöntekijöiden käsityksiä diakoniatyön roolista auttamistyössä, diakoniatyön nähtiin toimivan sosiaalityötä täydentävänä toimimalla konkreettisena tukena arkisessa elämässä. Diakoniatyö antoi myös taloudellista apua silloin, kun sosiaalitoimi ei voinut auttaa. (Suominen 2008, 52.) Tällä hetkellä näyttäisi olevan laajemminkin vallalla käytäntö, jossa sosiaalityöntekijät ohjaavat asiakkaitaan diakoniatyöntekijöiden luokse erityisesti taloudellisen avun saamiseksi (Juntunen 2006, s. 96.97). Diakoniatyöntekijät haluaisivat vaikuttaa yhteistyön sisältöön, etteivät he vain joutuisi paikkaamaan sosiaaliturvan aukkoja, vaan yhteistyö voisi olla yhteisistä tavoitteista lähtevää ja suunnitelmallista.

Sosiaalitoimen työntekijät ja diakoniatyöntekijät olivat samaa mieltä siitä, että diakoniatyön omaleimaisuus sosiaalityön kentässä tulee säilyttää. Toisinaan kuulee

väitteen, että diakonian pitäisi erilaisissa yhteistyösuhteissa olla uskonnollisesti neutraali, mutta tällaista odotusta ei näyttänyt sosiaalitoimella olevan. Sosiaalitoimen työntekijät pitivät diakonian hengellisyyttä ja omaleimaisuutta asiaan kuuluvana, eikä sen ajateltu haittaavan yhteistyötä. Sosiaalitoimen työntekijät eivät myöskään toivoneet, että diakoniatyöntekijät keskittyisivät vain hengelliseen tehtäväänsä, vaan toivoivat heistä ammatillista, erilaista osaamista tuovaa yhteistyötahoa. Diakoniatyöntekijät olivat kuitenkin varovaisesti sen ajatuksen takana, että diakoniassa panostettaisiin enemmän hengelliseen työhön. Diakoniatyöntekijät olivat myös huolissaan sosiaalitoimen ja diakonian roolien samankaltaistumisesta yhteistyön seurauksena. Sosiaalitoimen työntekijät eivät nähneet tällaista kehitystä erityisen todennäköisenä.

Tutkimuksissa on todettu tarve diakoniatyön sisäiseen dialogiin, jossa diakoniatyöntekijät ja tutkijat pohtisivat diakonian olemusta, tavoitteita ja toimintatapoja tässä ajassa ja nykyisen kaltaisessa, nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä (Iivari ym. 1999, 75). Näyttää siltä, että diakoniatyöntekijöillä on haasteellista määritellä identiteettiään ja asemaansa suhteessa julkiseen sektoriin ja myös kirkon organisaation sisällä (Heikkilä ym. 2000, 253-255). Mielestäni tutkimustulokseni indikoi tätä laajemminkin. Yhteistyön ja diakonian itsensä kannalta olisikin perusteltua kiinnittää huomiota diakonian tutkimukseen, diakoniatyön kehittämiseen ja johtamiseen (Henttonen 1997, 336-338).

Diakoniatyöntekijät suhtautuivat kriittisesti ajatukseen diakoniatyön mahdollisuudesta tuottaa ja myydä sosiaalipalveluja julkiselle sektorille. Sosiaalitoimen työntekijät suhtautuivat ajatukseen varovaisen myönteisesti. Palveluiden ostaminen ja myyminen ja ns. tilaaja-tuottajamalli sekä palveluiden kilpailuttaminen on osa tämän päivän julkista sektoria ja myös sosiaali- ja terveysalaa (Laurinkari, Laukkanen, Miettinen & Pusa 1997, 12). Sosiaalitoimen työntekijät ovat siis tottuneet ajatukseen, ettei kaikkia palveluita tarvitsekaan tuottaa itse vaan ne voidaan hankkia ostopalveluna. Taustalla ovat toisaalta kuntien ja valtioiden säästötoimet, jotka ovat johtaneet palveluiden saatavuuden heikentymiseen ja toisaalta ajatus yhdistysten ja yritysten kyvystä tuottaa halvemmalla parempaa palvelua sekä kilpailun synnyttämästä tehokkaammasta palvelutuotannosta (Laurinkari ym. 1997, 16). Valtion vallitseva politiikka kannattaa palveluiden laajempaa siirtoa kolmannelle sektorille, mutta järjestöt haluavat pitää kiinni pohjoismaisesta hyvinvointimallista. Jos palveluja siirretään järjestöille,

edellyttävät järjestöt vastaavaa tulonsiirtoa. (Eronen ym. 2005, 107.) Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi – kirjasessa todetaan kunnilla ja seurakunnilla olleen ja olevan monipuoliset ja hyvät yhteistyösuhteet. Molempien toimintaympäristö on viime vuosina muuttunut merkittävästi ja taloudellinen tilanne on myös molemmilla heikentynyt. Molemmissa organisaatioissa on kasvanut tarve resurssien järkevämpään käyttöön ja laajempaan yhteistyöhön. Yhteiseksi haasteeksi nähdään hyvinvointipalvelujen turvaaminen kansalaisten hyvinvoinnin takaamiseksi. Kirjasessa todetaan, ettei kuntien tarvitse tuottaa kaikkia palveluita itse vaan kunta voi käyttää vaihtoehtoisia tuottamistapoja. Tämän mahdollistaa myös nykyinen valtionosuusjärjestelmä. Kirjasessa todetaan diakoniatyön osalta, että on selvitettävä onko seurakunnan diakoniatyö kolmannen sektorin vapaaehtoistyötä, jota ei koske sosiaalityön asiakaslaki. Tämä ratkaisisi, voiko kuntaa ostaa sosiaalipalveluja diakoniatyöltä. (Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi, 2000, 5–7, 36–37, 45.) Näen tämän kyllä paljon laajempaan kysymyksenä. Minusta on perusteltua ja ymmärrettävää, että sosiaalitoimi voisi ostaa palveluja diakoniatyöltä, jos se vain on lain puitteissa mahdollista. Mutta diakoniatyön näkökulmasta näen palveluiden myynnissä ongelmia. Kuka niitä palveluita tuottaisi ja millä ajalla? Diakonithan ovat työajattomassa työssä. Tulisiko siitä erilliskorvaus työntekijälle, jos työn määrä lisääntyy? Miten käy diakoniatyön liikkumisvapaus etsiä ja hakeutua sinne, missä hätä on suurin ja vastata nopeisiin yhteiskunnan muutoksiin kuten 1990-luvulla. Miten käy diakoniatyön hengellisen työn ja identiteetin? Joutuuko työntekijä olemaan työaikanaan kahdessa roolissa, toisessa kirkon hengellisen työn tekijänä ja toisessa kunnan palveluksessa olevana ja vakaumuksensa piilottavana työntekijänä? Minusta on hyvä rohkeasti tutkia asiaa kunnolla ja etsiä vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Saattaakin olla mahdollista ja molempien osapuolien tavoitteiden mukaista harkita palveluiden ostamista ja myymistä myös diakoniatyön ja sosiaalitoimen välillä. Yhteistyö on varmasti kannatettavaa, mutta sen muodoista tulee käydä syvällistä keskustelua. Yhteistyö ja verkostoituminen kunnan sosiaalitoimen, kolmannen sektorin ja seurakunnan vapaaehtoisten kanssa tukee osaltaan kirkon tehtävää ja kutsumusta (Osallisuuden ja jakamisen yhteisö 1995, 20).

8.5 Tiivistelmä tutkimuksen tuloksista

Espoon kaupungin sosiaalitoimen ja Espoon seurakuntien diakoniatyön työntekijöiden yhteistyö on vakiintunutta ja koskettaa monia työn osa-alueita ja asiakasryhmiä. Yhteistyö ei ole erityisen vilkasta, mutta lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli kokemusta yhteistyöstä. Myös työtoverien arvioitiin tekevän yhteistyötä.

Diakoniatyön ja sosiaalitoimen työntekijöiden kokemukset yhteistyöstä olivat enimmäkseen myönteisiä. Yhteistyön nähtiin palvelevan asiakkaiden etua ja olevan myös oman työn tavoitteiden mukaista. Suurimpia ongelmia yhteistyön kannalta olivat ajanpuute ja yhteistyötä tukevien konkreettisten käytäntöjen vähäisyys.

Merkittävä syy aloittaa ja tehdä yhteistyötä olivat taloudelliset syyt ja asiakkaan etu. Molempien työntekijäryhmien mielestä oli myös tärkeää saada apua omaan työhönsä. Tutkimuksessa piirtyi kuva sosiaalitoimen työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden työn laajuudesta ja ihmisten ongelmien moninaisuudesta. Yhteistyön kannalta tärkeitä asiakasryhmiä olivat taloudellisissa vaikeuksissa olevat, lapsiperheet ja erityistä apua tarvitsevat työikäiset.

Diakoniatyöntekijät ja sosiaalitoimen työntekijät arvioivat yhteistyön lisääntyvän tulevaisuudessa ja näkivät tarvetta kehittää yhteistyötä monin tavoin. Yhteistyön tarvetta arvioitiin lisäävän erityisesti resurssien vähentyminen, yhteiskunnallinen tilanne sekä ihmisten hädän ja ongelmien moninaisuus. Kaikkien asiakasryhmien merkityksen arvioitiin myös lisääntyvän tulevaisuudessa.

Sosiaalitoimen ja diakonian työntekijöiden mielestä diakoniatyön kirkollinen omaleimaisuus sosiaalitoimen kentässä tulee säilyttää. Diakonian hengellisen tehtävän ei ajateltu haittaavan yhteistyötä. Sosiaalitoimen työntekijät eivät myöskään toivoneet diakonian keskittyvän vain hengelliseen tehtäväänsä.

Diakoniatyöntekijät suhtautuivat kriittisesti ajatukseen tuottaa ja myydä sosiaalipalveluja kaupungille. Sosiaalitoimen työntekijät olivat varovaisen myönteisiä ajatukselle. Tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että paras tapa kehittää sosiaalitoimen ja diakonian yhteistyötä nykyiseltä pohjalta olisi lisätä yhteistyön konkreettisuutta, yhteisiä käytäntöjä ja tuttuutta.

8.6 Ajatuksiani tutkimuksen tekemisestä

Aloin tekemään tutkimustani vuonna 2008, mutta työ keskeytyi vuodeksi. Oli vaikeaa saada tutkimusprosessi uudelleen käyntiin. On paljon mahdollista, että tutkimuksen keskeytyminen useaksi vuodeksi näkyy myös tutkimuksessani. Oli myös yllättävän hankalaa, ettei kuulunut mihinkään opiskelija- ja opetusryhmään, jossa olisi samassa tilanteessa olevia. Kun jälleen pääsin sisälle tutkimuksen maailmaan ja osin unohtuneet tutkimukseni kysymyksen asettelut heräsivät eloon, tutkimustyö pääsi vauhtiin. Erityisen mielenkiintoista oli rakentaa tutkimuksen teoriaa. Kyselylomakkeen toteuttaminen oli opettava prosessi ja kyselyn varsinainen toteuttaminen innostava tilanne. Vastauksia oli vain hankala saada. Toteutin kyselyn kolme kertaa, mutta vastausprosentti jäi siltikin melko alhaiseksi. Kyselyn analysointi ja tilastollisten menetelmien opettelu ja käyttö oli haastavaa ja mielenkiintoista. Oli palkitsevaa saada vihdoin tuloksia näkyville. Kyselylomakkeeseen ja koko tutkimukseeni vaikutti myös espoolainen Diakoniatyö kartalle -selvityshanke. Tutkimukseni oli osa tuota selvityshanketta ja itse kuuluin hankkeen ohjausryhmään. Työskentely ryhmässä oli mielenkiintoista ja antoisaa. Hankkeen aikataulu oli vain toinen kuin oman tutkimukseni. Tämä osaltaan aiheutti työn rytmittämiseen liittyviä ongelmia. Olin myös Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tutkimusryhmässä. Molempiin ryhmiin kuuluminen oli tarpeellista ja hyödyllistä. Olisin vain toivonut voivani hyödyntää enemmän ryhmien jäsenten osaamista ja kokemusta. Molempien ryhmien työskentely, sekä itse tutkimuksen tekeminen, kannusti minua päivittämään tutkimusosaamistani ja yleensäkin opiskelutaitoja. Lopultakin, kun kaikki tutkimuksen osatekijät olivat jotakuinkin kunnossa ja hallussa, alkoi varsinainen tutkimuksen kokoaminen ja kirjoittaminen. Työ eteni välillä hitaasti ja toisinaan kuin itsestään. Törmäsin luultavasti kaikkia samassa tilanteessa vaivaavaan ongelmaan. Oli haastavaa jakaa aikaansa työn, perheen, muiden harrastusten ja opiskelun kesken. Toisaalta tutkimuksen tekeminen oli innostavaa ja siinä oppiminen tuki työtäni. Pohdin tutkimuksen teoriaa, ja myös tuloksia, useasti suhteessa työhöni ja sen käytäntöihin ja käyttöteorioihin. Tutkimuksen parissa työskentely toi myös näkyville diakonian teorian ja diakonian toimintaympäristön tutkimus- ja kehittämistarpeet. Niin monella tapaa tärkeän

yhteiskunnallisen diakonian eetos on tuntunut arjen ja työn keskellä välillä katoavan, tai ainakin selkeästi heikkenevän. Tutkimuksen tekeminen on ollut myös sitä eheyttävä prosessi.

8.7 Tutkimuksen arviointia

Opinnäytetyön aihe syntyi tarpeesta selvittää, onko Espoon kaupungin sosiaalitoimen ja Espoon seurakuntien diakoniatyön välillä yhteistyötä ja millaista se on. Toimin diakonina Espoon tuomiokirkkoseurakunnassa ja luottamustehtävissä Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimessa. Molemmissa olen kuullut ja nähnyt yhteistyön olemassaolosta todistavia ja sitä edistäviä puheita ja asioita. Mutta olen myös huomannut kyseiseen yhteistyöhön kriittisesti suhtautuvia, ja jopa sitä vähätteleviä, mielipiteitä. Minulla oli siis intressi selvittää asiaa sekä diakonian että sosiaalitoimen näkökulmasta. Totuus näyttäytyi aina esittäjän näköisenä ja halusin selvittää, mikä se oikeasti oli. Eräässä tilanteessa osallistujia pyydettiin nostamaan käsi ylös sen mukaisesti, ketkä tekevät yhteistyötä. Heiltä myös kysyttiin, millaisia kokemuksia heillä yhteistyöstä on. Syntyi aivan uudenlainen kuva. Suurin osa teki yhteistyötä ja heillä oli myönteinen käsitys siitä. Tämä ”koe” osaltaan vaikutti siihen, että en halunnut tehdä selvitystäni laadullisena vaan määrällisenä tutkimuksena.

Halusin piirtää diakoniatyöntekijöiden ja sosiaalitoimen työntekijöiden tilanteesta koko kenttää kuvaavan ja esimerkiksi päätöksenteossa käyttökelpoisen kuvan. Vastausprosentin jäättyä alhaiseksi, kolmeenkymmeneenviiteen prosenttiin, tuosta kuvasta ei syntynyt niin tarkkaa kun olisin toivonut. Diakoniatyöntekijöiden osalta vastausprosentti oli riittävän korkea, mutta sosiaalitoimen osalta vastausprosentti jäi alhaiseksi. Joskin sosiaalitoimen työntekijöiden määrä oli neljä kertaa suurempi kuin diakoniatyöntekijöiden ja ammatillisesti huomattavasti kirjavampi. Tältä osin tutkimuksen yleistettävyyteen ja edustavuuteen tulee suhtautua asianmukaisella kriittisyydellä. Käsitykseni kuitenkin on, että tutkimus riittävässä määrin antaa totuudenmukaisen kuvan Espoon kaupungin alueen sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyöstä. Kyselylomake ja sen analyysi antoivat vastauksia niihin tutkimuksen kysymyksiin, joita haluttiin selvittää.

Kyselylomakkeen suunnitteluun käytettiin paljon aikaa ja sitä testattiin useasti. Tässä vaiheessa tutkimusta minun on kuitenkin suhtauduttava kyselylomakkeeseen kriittisesti. Vaikka kyselylomake antoi vastauksia tutkimuskysymyksiin, se oli liian laaja, osin vaikea ja sisälsi tutkimuksen kannalta joitain epäoleellisia kysymyksiä. Tämä ehkä vaikutti vastausprosenttiin. Joitakin kysymyspattereita olisi voitu myös säätää helpommin analysoitavimmiksi. Suurelta osin kysymykset olivat kuitenkin järkevästi analysoitavissa.

Kyselylomakkeet antoivat runsasta ja monipuolista tietoa. Oikeastaan aivan perimmäiset, itselleni esittämäni kysymykset, joihin halusin vastaukset ja joiden takia tutkimusta aloin tekemään, tahtoivat välillä hukkoa kaikkeen tietoon ja mielenkiinnon kohteisiin. Rajaamisessa auttoi toisaalta teorian luoma kehys ja toisaalta tutkimusongelmien kysymyksenasettelu.

Olisin toivonut voivani perehtyä syvällisemmin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Se oli erinomaista ja olisi tuonut tutkimukseeni lisää näköaloja sekä vertailtavaa ja taustoittavaa tietoa. Olisin myös toivonut voivani käyttää enemmän ja vaativampia analyysimenetelmiä, jolloin olisin saanut näkyviin syvempää ja ehkä kuvaavampaa tietoa. Nämä toiveet olivat kuitenkin lähes mahdottomia toteuttaa ajanpuutteen ja muutenkin runsaan tiedon käsittelemisen vuoksi.

Tutkimus toi mielestäni runsaasti uutta tietoa espoolaisen diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyöstä, sen vaiheista, määrästä ja sisällöstä sekä sen tulevaisuuden näkymistä. Taustatiedot toivat myös yleistä tietoa työntekijöiden koulutustaustoista ja työhistoriasta. Näitä tietoja ja niiden tuloksia voi hyödyntää operatiivisesta työstä aina työn johtamiseen. Tutkimus piirtää myös hyvän kuvan työntekijöiden kokemuksista ja toiveista yhteistyölle. Tätä tietoa voidaan käyttää yhteistyön kehittämiseen.

LÄHTEET

Ahvensalmi, Unto 2009. Sosiaali- ja potilasasiamiehen selvitys toimintavuodelta 2009. Espoo.

Airaksinen, Timo 1993. Ammattien etiikan filosofiset perusteet. Teoksessa Airaksinen Timo (toim.) Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Näkemyksiä ammattien, johtamisen ja liike-elämän arvoista. Helsinki

Eronen, A. & Hoikkanen, L. & Kinnunen, P. & Lehto-Pusa, P. & Rönöberg L. & Särkelä, R. 1995. Hyvinvoinnin verkostoja näkyvissä. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.

Eronen, A. & Londen, P. & Perälähti, A. & Siltaniemi, A. & Särkelä, R. 2009. Sosiaalibarometri 2009. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Eskola, Marjatta 1993. Sosiaalityö elää muutoksessa. Teoksessa Monisärmäinen sosiaalityö. 3. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Espoon seurakuntayhtymän henkilöstökertomus 2009. Viestintäyksikkö. Espoon seurakuntayhtymä: Espoo.

Espoon seurakuntayhtymä. Tilastot 2009. Espoon seurakuntayhtymä.

Gothi, Raili & Juntunen, Elina 2010. Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä 2010. Diakonia-ammattikorkeakoulu. A Tutkimuksia 25. Tampere.

Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki 2006. Diakonian resurssit ja alueellinen tarve. Teoksessa Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Helsinki: Kirkkohallitus.

Gävert, Titi 2009. Diakonian työalajohtaja ja hänen tiimiläistensä hyvinvointi. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Diakonian käsikirja. Toim. Helosvuori, Riitta & Koskenvesa, Esko & Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani. Helsinki: Kirjapaja.

Halttunen, Matti & Pihlaja, Pirjo & Voipio, Risto 2008. Kirkkolainsäädäntö 2008. Helsinki: Kirjapaja.

Harju, Ulla-Maija & Niemelä, Pauli & Ripatti, Jaakko & Siivonen, Teuvo & Särkelä Riitta 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa ja järjestöissä 2001. Helsinki: Edita Oyj.

Heikkilä & Uusitalo 1997. Leikkausten hinta. Tutkimuksia sosiaaliturvan leikkauksista ja niiden vaikutuksista 1990-luvun Suomessa. Stakes raportteja 208. Helsinki: Stakes

Henttonen, Kai 1997. Voiko sen tehdä toisinkin? Diakoniatiteen lähtökohdat ja valinnat. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C. Lahti.

Hissa, Pentti 1994. Diakonian tiennäyttäjät. Helsinki: Diakonia ry.

Juntunen, Elina 2006. Diakoniatyön taloudellinen apu ja viimesijaisen sosiaaliturvan aukot. Teoksessa Viimeisellä luukulla. Toim. Juntunen, Elina & Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:7. Helsinki

Iivari, Juhani & Karjalainen, Jouko 1999. Diakonian köyhät. Epävirallinen apu perusturvan paikkaajana. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja, 235. Helsinki: Stakes

Juntunen, Elina & Saarela, Tiina 2009. Seurakuntadiakonian perustehtävä ja terveyden kysymykset. Teoksessa Sairas köyhyys. Toim. Kinnunen, Kaisa. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 2009: 7. Helsinki: Kirkkohallitus.

Juusela, Pauli. Kirkko paikkaa julkisen avun aukkoja. Vantaan Lauri, 23.4.2009.

Kajanoja, Jouko 2007. Diakoniatyö osana yhteiskunnan sosiaaliturvaa . Diakonian tutkimus 2/2007.

Kallunki, Valdemar 2010. Yhteistyön ja yhteiskunnan ehdoilla. Seurakuntien ja kuntien yhteistyö vuorovaikutuksen näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Kansanaho, Erkki & Hissa, Pentti 1979 Palveleva kirkko. Diakonian oppikirja. Helsinki: Kirjaneliö.

Karvinen, Synnöve 1996. Sosiaalityön ammatillisuus modernista professionaalisuudesta reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Kuopio.

Kettunen, Paavo 2001. Leipää vai läsnäoloa? Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A. Nro 76. Tampere.

Kinnunen, Kaisa (toim.) 2009. Sairas köyhyys: tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä. Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja, nro 7. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kirkkohallitus 1995. Kirkkohallituksen lausunto sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle hallituksen esityksestä laeiksi yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön esite 2005. Kirkkohallitus.

Kopperi, Kari 2007. Miksi rakastaa lähimmäistä. Teoksessa Auttamisen teologia. Toimittanut Kari, Latvus & Antti Elenius. Helsinki: Kirjapaja.

Kunta ja seurakunta – yhteistyötä yhteisön hyväksi 2002. Praksis - tiedosta toimeen. Nro 8. Suomen kuntaliitto ja Kirkkohallitus. Helsinki

Lappalainen, Kaarina 2002. Teoksessa Diakonian käsikirja. Toim. Helosvuori, Riitta & Koskenvesa, Esko & Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani. Helsinki: Kirjapaja.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.0.2000/812. Asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet.

Lampela-Kivistö, Liisa 2003. 1190-luvun talouskriisi ja kirkko. Teoksessa Muutoksen tulkkinä. Kirkot ja uskonnollinen elämä osana yhteiskuntaa.(toim. Helander, Eila). Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos. Helsinki: Kirjapaja oy

Lampela-Kivistö, Liisa 2007. Uskontotiede. Teoksessa Teologia johdatus tutkimukseen(toim. Luomanen, Petri). Helsinki: Edita.

Laurinkari J. & Laukkanen T. & Miettinen A. & Pusa O. 1997. Vaihtoehdoksi osuuskunta – yhteisö kunnan palvelutuotannossa. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö.

Malkavaara, Mikko 2000. Yhteisvastuukeräyksen historiaa. Teoksessa: Ei etsi omaansa. Tutkimuksia altruismista ja yhteisvastuusta. Toimittanut Mikko Malkavaara. Kirkkopalvelujen julkaisuja n:o 4. Helsinki.

Malkavaara, Mikko 2000. Diakonia, teologia ja diakonian teologian murrokset. Teoksessa Kirkonkirjat köyhyydestä. (toim.) Heikkilä, M. & Karjalainen, J. & Malkavaara, M. 2000. Kirkkopalvelujen julkaisuja n:o 5. Helsinki: Kirkkopalvelut.

Matthies, Aila-Leena. 1996. Marginaalista uusiksi keskuksiksi? Kolmas sektori ja vapaaehtoistyö muutoksessa. Hyvinvointikatsaus 3/1996. Tilastokeskus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Murto, Lasse. 2003. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvointipalvelujen tuottajina. Teoksessa Niemelä, Jorma & Dufva, Virpi (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhannella. Jyväskylä: PS-kustannus

Mäkelä, Hilikka 2002. Diakoniatyössä jaksaminen. Teoksessa Diakonian käsikirja. Toim. Helosvuori, Riitta & Koskenvesa Esko & Niemelä Pauli & Veikkola Juhani. Helsinki: Kirjapaja.

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Narikka, Jouko (toim.) 2001. Sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädäntö käytännössä. Pieksämäki: Tietosanoma Oy.

Niemelä Pauli 2000. Kansalaisten perusoikeudet ja perusturva vaarassa? Teoksessa Kirkonkirjat köyhyydestä. (toim.) Heikkilä, M. & Karjalainen, J. & Malkavaara, M. 2000. Kirkkopalvelujen julkaisuja n:o 5. Helsinki: Kirkkopalvelut.

Ojanen E. 1990. Espoon seurakuntahistoria. Lappeenranta.

Ojuri, A. 1996. Moniammatillinen yhteistyö ja organisaatiokulttuuri. Teoksessa Metteri (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Edita.

Osallisuuden ja jakamisen yhteisö. 1995. Suuntaviivoja diakonian- ja yhteiskuntatyön kehittämiseen. Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön keskus. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1995:6.

Paajanen, Taina 2008. Diakonia ja sosiaalityö kumppaneina sosiaalisen työn kentällä. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.

Pihkala, Juha 1991. Yhteinen vastuu. Teoksessa Inkala(toim.) 1991. Hoivatkaa toinen toisianne. Diakonian teologian käsikirja. Helsinki: Kirjaneliö.

Pyykkö, Raija 2007. Yhdessä kirkon virassa. Diakoniatyön paikan määrittely kirkon virkarakenteessa. Artikkelit. Diakonian tutkimus 2/2007. Diakonian tutkimuksen seura ry.

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.

Relander, Jukka 2000. Espoo – totuus Suomesta. Teoksessa Nevanlinna, Tuomas & Relander, Jukka 2000. Espoo totuus Suomesta. Helsinki: Tammi.

Rissanen, Jari. 2008. Launeen seurakunnan diakoniatyön ja Launeen sosiaaliaseman välinen yhteistyö. Järvenpää: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Ryökäs, Esko 2006. Kokonaisdiakonia. Diakoniakäsityksen opilliset liittymät. Diakonia-ammattikorkeakoulu. A Tutkimuksia 14. Tampere: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Saarela, Tiina 2005. Taloudellinen avustaminen diakoniassa. Teoksessa Gothoni, Raili & Saarela, Tiina & Sukula-Ruusunen, Kirsi (toim.). Kaaos kukkarossa ja mielessä. Helsinki

Saari, Juho & Kainulainen, Sakari & Yeung Anne-Birgitta 2005. Altruismi. Antamisen lahja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Helsinki.

Sahala, Heikki & Karhunen, S-L. 2004. Sosiaalityö. Teoksessa Kunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Salonen, K. & Kääriäinen, K. & Niemelä, K. 2000. Kirkko uudella vuosituhanella. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 1996-1999. Kirkon tutkimuskeskus. Jyväskylä.

Seppänen, Mikko & Toikkanen, Tuulikki 2007. Vastuun ja osallisuuden diakonia. Teoksessa Lahtinen, Mikko & Pohjalainen, Terttu & Toikkanen, Tuuli (toim.) Anno Domini: 2007: diakoniatieteen vuosikirja. Lahti: Lahden diakoniasäätiö.

Sollamo, Raija 1991. Luotu lähimmäisyyteen: Diakonian juuret Vanhassa testamentissa. Teoksessa Kerttu Inkala (toim.) Hoivatkaa toinen toistanne: diakonian teologian käsikirja. Pieksamäki: Raamattutalo.

Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstökertomus 2009. Espoo 2009.

Suominen, Katja. 2008. Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä diakoniatyön roolista auttamistyössä Turun kaupungin alueella. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpää.

Uotinen, Sami. 2004. Kunnan sosiaali- ja terveystoimen rakenne ja tehtävät. Teoksessa Kunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003. Diakonia- ja yhteiskuntatyön linja 2010. (toim. Veikkola, Juhani). Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto. Sarja C 2003:9. Helsinki: Kirkkohallitus.

Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Diakonian käsikirja. Toim. Helosvuori, Riitta & Koskenvesa, Esko & Niemelä, Pauli & Veikkola Juhani. Helsinki: Kirjapaja.

Veikkolainen, Juhani (toim.) 2003. Vastuun ja osallisuuden yhteisö: Diakonia- ja yhteiskuntatyön linja 2010. Suomen ev.lut. Kirkon keskushallinto. Sarja C 2003:9. Helsinki.

Yeung, Birgitta 2005. Altruismi ja kirkko. Teoksessa Saari, Juhon & Kainulainen, Sakari & Birgitta Yeung, Anne. Altruismi, Antamisen lahja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Helsinki.

Yeung, Birgitta 2007. Diakonia ristipaineiden aallokossa? –Diakonian työnäky ja suhde hyvinvointivaltioon. Diakonian tutkimus 1/2007.

Muut kuin kirjalliset lähteet:

www.espoo.fi Viitattu 28.8.2010

www.eurajoki.fi Viitattu 10.5.2009

www.oulunseurakunnat.fi/uutiset Viitattu 14.5.2009

www.hattula-evl.fi/portal/toimintaa_seurakunnassa/diakoniatyo/. Viitattu 3.5.2009

www.hel.fi/sosmalli Viitattu 17.8.2010

Laitinen, Merja 2006. Sosiaalityön tulevaisuus. Viitattu 5.9.2010.
<http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/kolumnit/helmik.htm>

Tuomivaara Timo 2005. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 5.11.2010.
<http://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku1.pdf>

www.sosiaaliportti.fi/tutkimus Viitattu 17.8.2010

www.sty.stakes.fi/kasitteet Viitattu 11.8.2010

LIITE 1

Arvoisa Espoon kaupungin sosiaalityöntekijä ja Espoon seurakuntien diakoniatyöntekijä

Espoossa on pitkät perinteet kaupunkimme sosiaalityön ja seurakuntien diakoniatyön yhteistyölle. Meillä on paljon yhteistä; asiakkaat, muuttuva toimintaympäristö, laman tuomat haasteet, niukat resurssit ja monia muita yhdistäviä asioita. Kaupungin sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyö ei ole pelkästään espoolainen ilmiö, vaan se on osa valtakunnallista toimintakulttuuria.

Mutta millaista espoolainen yhteistyö oikein on? Kuinka paljon sitä tehdään, millaisia kokemuksia siitä on ja millaista se on ollut? Miten yhteistyötä voitaisiin kehittää sekä yhteistyötahoja, että asiakkaita hyödyttävällä tavalla? Näitä kysymyksiä pyrin selvittämään oheisen kyselyn avulla ja siihen tarvitsen teidän apuanne. Vastauksenne on tutkimuksen toteutumisen kannalta korvaamattoman tärkeä.

Tämä tutkimus on tekijänsä opinnäytetyö Diakonia Ammattikorkeakouluun(ylempi AMK). Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa kunnan sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyöstä. Tutkimuksen tulokset palvelevat sosiaali- ja diakoniatyön ja niiden välisen yhteistyön kehittämistä. Tutkimukseni on myös osa vuonna 2007 käynnistynyttä Diakoniatyö kartalle -projektia. Projektin tavoitteena on selvittää espoolaisen diakoniatyön yhteistyöverkostoja, asiantuntijuutta ja ajankohtaisia haasteita.

Tutkimuksen aineisto kerätään internetissä toteutettavalla kyselytutkimuksella Espoon kaupungin sosiaalityöntekijöiltä ja Espoon seurakunnissa työskenteleviltä diakoniatyöntekijöiltä. Tutkimuksen toteuttamiseen on lupa sekä Espoon kaupungilta, että Espoon seurakunnilta. Vastauksenne ovat luottamuksellisia. Tutkimuksen raportoinnissa yksittäisiä vastaajia ei voi tunnistaa.

Pyydän teitä vastaamaan .....mennessä oheisella Webropol ohjelmalla toteutetulla internetkyselynkaavakkeella. Klikkaamalla oheista linkkiä kyselykaavake aukeaa. Kyselyn alussa on tarvitsemanne ohjeet.

Arvostuksesta ajankäyttöänne kohtaan kysely on pyritty tekemään mahdollisimman lyhyeksi ja selkeäksi vastata. Aikaa vastaamiseen menee noin 15 minuuttia.

Kiitoksia ajastanne ja vastauksistanne.

Jyrki Myllärniemi

Diakoni, sosionomi amk, tutkimuksen tekijä
P. 050-5966191. Email jyrki.myllarniemi@kolumbus.fi
Tammahaantie 9 A, 02940 Espoo

Mika Alavaikko

VTM, tutkimuksen ohjaaja
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Reijo Räisänen

YTM, diakoniatyökartalle tutkimushankkeen ohjausryhmän pj

I. Taustatiedot

1. Missä organisaatiossa työskentelette?
  - kaupunki
  - seurakunta

2. Mikä on virkanimikkeenne?
  - sosiaalityöntekijä
  - etuuskäsittelijä
  - diakoni tai diakonissa
  - muu, mikä _____

3. Mitkä ovat 1-2 keskeistä työtehtäväännne?
  - _____
  - _____

4. Kuinka monta vuotta sitten olette valmistunut nykyistä tehtäväännne vastaavaan ammattiin?
  - alle 3
  - 3 - 6
  - 7 – 10
  - 11 - 15
  - 16 – 20
  - yli 20

5. Kuinka monta vuotta olette työskennellyt nykyisessä ammatissa?
  - alle 3
  - 3 – 6
  - 7 – 10
  - 11 – 15
  - 16 – 20
  - yli 20

6. Millä vuosikymmenellä olette syntynyt?
  - 40-luvulla
  - 50-luvulla
  - 60-luvulla
  - 70-luvulla
  - 80-luvulla

II. Yhteistyönne historiaa kunnan sosiaalitoimen/ seurakunnan diakoniatyön kanssa.

7. Olen tehnyt yhteistyötä Espoon kaupungin sosiaalityöntekijän / Espoon seurakunnan diakoniatyöntekijän kanssa?
- en ollenkaan
  - olen tehnyt joskus aikaisemmin, mutta en nyt
  - teen nykyään
  - suunnittelen yhteistyön aloittamista
8. Kuinka kauan olette tehnyt yhteistyötä?
- vähemmän aikaa kuin yksi vuosi
  - yhdestä kolmeen vuotta
  - neljästä kuuteen vuotta
  - seitsemästä yhdeksään vuotta
  - kymmenen vuotta tai enemmän
9. Mitkä tekijät vaikuttivat yhteistyön alkamiseen? (Voitte valita useamman vaihtoehdon).
- yhteistyö oli asiakkaan parhaaksi
  - taloudelliset syyt
  - saadakseni apua työhöni
  - työtilanteessani se tuntui hyvältä tavalta toimia
  - tunsin yhteistyökumppanini
  - aiemmat myönteiset kokemukseni yhteistyöstä
  - työpaikkani toimintakulttuuri edesauttoi yhteistyön syntymistä
  - lainsäädäntö ja työpaikkani ohjeistukset tukivat yhteistyötä
  - muusta syystä.
- Mistä _____
10. Kenen toimesta yhteistyö käynnistyi?
- otin itse yhteyttä
  - yhteistyökumppani otti yhteyttä
  - yhteistyö käynnistyi asiakkaan toimesta
  - yhteistyö käynnistyi esimiehen esityksestä
  - yhteistyö käynnistyi luottamushenkilöiden toimesta
  - jonkun muun tahon vaikuttamana.
- Kenen _____

11. Miten yhteistyö on kehittynyt Espoossa työhistorianne aikana?

	lisääntynyt	pysynyt ennallaan	vähentynyt	en osaa sanoa
Sitoutuneisuus yhteistyöhön				
Luottamus				
Tuttuus				
Yhteistyökumppanin ammattillisuus				
Vaikuttavuus				
Helppous				
Käytetty aika				

III. Millaista tekemänne yhteistyö kunnan sosiaalitoimen / seurakunnan diakoniatyön kanssa on ollut?

12. Kuinka usein teette yhteistyötä?

- päivittäin
- viikoittain
- kuukausittain
- joitakin kertoja vuodesta
- enintään kerran vuodessa

13. Kuinka paljon teette yhteistyötä seuraavissa työtilanteissa?

	Ei lainkaan	Vähän	Jossakin määrin	Melko paljon	Paljon	
Yhteisissä kokouksissa						
Työntekijöiden koulutuksessa						
Vapaaehtoisten koulutuksessa						
Asiakastyössä						
Erilaisissa projekteissa						
Tapahtumien järjestämisessä						
Puhelinneuvotteluissa						

14. Kuinka suureksi arvioisitte yhteistyön osuuden kunnan sosiaalitoimen/seurakunnan diakoniatyön kanssa, kun vertaatte sitä kaikkeen tekemäänne yhteistyöhön?

- alle 10 %
- 10 – 20 %
- 21 – 30 %
- 31 – 40 %
- 41 – 50 %
- yli 50 %

15. Tekevätkö lähityötoverinne yhteistyötä kunnan/seurakunnan työntekijöiden kanssa?

- ei lainkaan
- vähän
- jossakin määrin
- melko paljon
- paljon
- en osaan sanoa

16. Missä määrin tekemänne yhteistyö on ollut sisällöltään seuraavanlaista?

	Ei ollenkaan	Vähän	Jossakin määrin	Melko paljon	Paljon
Tietojen vaihtoa					
Ammatillista keskustelua					
Asiakkaisiin liittyvää					
Suunnittelua					
Työn kehittämistä					
Toiselta oppimista					
Toisen palveluihin ohjaamista					

17. Useimmiten teen yhteistyötä

- itsenäisesti
- työyhteisöni mukana
- erilaisissa yhteistyöverkostoissa

18. Arvioikaa rastittamalla kuinka aktiivista yhteistyö on ollut seuraavissa työtehtävissä?

	Ei yhteistyötä	Vähän yhteistyötä	Jossakin määrin	Melko paljon yhteistyötä	Paljon yhteistyötä
Vanhustyö					
Taloudellinen avustaminen					
Mielenterveystyö					
Perhetyö					
Nuorisotyö					
Päihdehuolto					
Erilaiset kuntalaisten kohtaamispaikat					
Kriisituen järjestäminen					
Velkaneuvonta					
Maahanmuuttajatyö					
Vammaistyö					
Kotihoito, kotisairaanhoido					
Työttömien tukitoiminta					

IV. Millaisia ovat kokemuksenne kunnan sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyöstä?

19. Kuinka tyytyväinen olette sosiaalitoimen / diakoniatyön kanssa tehtyyn yhteistyöhön?

- Erittäin tyytymätön
- Melko tyytymätön
- Ei tyytymätön, eikä tyytyväinen
- Melko tyytyväinen
- Erittäin tyytyväinen

Halutessanne voitte perustella vastaustanne.

---

20. Oletteko samaa vai erimieltä seuraavien kunnan sosiaalityön ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyötä koskevien väitteiden kanssa?

	Täysin erimieltä	Jokseenkin erimieltä	Osin eri, osin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Yhteistyö on hyödyllistä työni kannalta					
Yhteistyö tukee työni toiminnallisia tavoitteita					
Yhteistyö tukee työni sisällöllisiä tavoitteita					
Minua arvostetaan yhteistyökumppanina					
Työyhteisöni arvot ovat samanlaiset kuin yhteistyökumppanillani					
Asiakkaat hyötyvät yhteistyöstä					
Yhteistyökumppanin toimintakulttuuri tukee yhteistyötä					
Sosiaalityön arvoihin kuuluu myös kristillinen lähimmäisenrakkaus					
Arvostan yhteistyötä					
Saan työyhteisöltäni tukea yhteistyöhön					
Tunnen yhteistyökumppanini työtä, sen tavoitteita ja toimintatapoja					
Sosiaalityöllä ja diakoniatyöllä on lopulta sama tavoite					
Diakoniatyön hengellinen tehtävä rajoittaa ainakin osin yhteistyötä sosiaalitoimien kanssa					
Sosiaalitoimi huomioi riittävässä määrin asiakkaiden henkiset tarpeet					
Luotan yhteistyökumppanini osaamiseen					
Diakoniatyö tukee hyvinvointivaltion arvoja, kuten laajoja julkisia palveluja					

21. Mitkä ovat olleet yhteistyökumppanin toiminnassa yhteistyötä edistäviä asioita?

	Ei ollenkaan merkitystä	Vähän merkitystä	Neutraali	Melko paljon merkitystä	Paljon merkitystä
Ammatillisuus					
Luotettavuus					
Helposti lähestyttävä					
Suhtautuminen asiakkaihin					
Suhtautuminen yhteistyöhön					
Yhteisen ajan löytäminen					
Tapa tehdä työtä					
Koulutus					
Asiantuntemus					
Arvot					

V. Kunnan sosiaalitoimen ja seurakunnan diakoniatyön yhteistyön tulevaisuus.

22. Miten arvioitte yhteistyön kehittyvän tulevan kolmen vuoden aikana?

- a. Vähenee paljon
- b. Vähenevän jonkin verran
- c. Pysyy ennallaan
- d. Lisääntyy jonkin verran
- e. Lisääntyy paljon

23. Miten arvioitte oman työnne näkökulmasta seuraavien asiakasryhmien merkitystä yhteistyössä nyt ja tulevan kolmen vuoden aikana? Laittakaa arvionne (rasti ympyrän sisälle) jokaisen asiakasryhmän kohdalle. Arvioikaa molemmat sarakkeet.

	Nykyinen merkitys				Tuleva merkitys			
	Pieni	Suuri			Pieni	Suuri		
Työttömät	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellisissa vaikeuksissa olevat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastensuojelun asiakkaat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsiperheet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vammaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Päihdeongelmaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mielenterveyskuntoutujat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhukset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Maahanmuuttajat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yksinäiset miehet ja naiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoistyötä tekevät	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksissa olevat nuoret	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omaishoitajat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elämän tarkoitusta kyselevät	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kriiseissä olevat (suru, tms.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aisti- ja kehitysvammaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Mitkä asiat aiheuttavat muutospaineita sosiaalitoimen ja diakoniatyön yhteistyöhön?

---

25. Seuraavassa on kunnan sosiaalitoimea ja seurakunnan diakoniyötä koskevia väittämiä. Oletteko samaa vai eri mieltä väittämien kanssa? Laittakaa jokaisen väittämän kohdalle yksi arvio.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Osin samaa, osin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Tunnen oleellisilta osin yhteistyökumppanini tavoitteet yhteistyölle					
Diakoniatyö voisi tuottaa ja myydä sosiaalipalveluja kunnalle					
Sosiaalitoimen, diakoniatyön ja järjestöjen tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä.					
Diakoniatyön pitäisi keskittyä hengelliseen tehtäväänsä.					
Kunnan sosiaalitoimen tulisi pyrkiä tuottamaan itse lakisääteiset ja riittävät hyvinvointipalvelut.					
Diakoniatyön tehtävä on etsiä ja tukea niitä ihmisiä, joita kunnan sosiaalitoimen tuki ei tavoita.					
Haluan syventää yhteistyötä kunnan sosiaalitoimen/kirkon diakoniatyön kanssa.					
Yhteistyö tuo taloudellisia säästöjä					
Yhteistyö parantaa alueellisia hyvinvointipalveluja					
Yhteistyö edistää diakoniatyön ja sosiaalitoimen roolien samankaltaistumista.					
Diakoniatyön omaleimaisuus sosiaalityön kentällä tulee säilyttää					

26. Mitä asioita ajattelette oman työyhteisönne toivovan lähitulevaisuuden yhteistyöltä?

---

27. Mitä muuta haluaisitte sanoa?

Kiitos ajastanne ja vastauksistanne